

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

**Diplomsko delo
visokošolskega programa**

**VLOGA IN POMEN
KODEKSA POLICIJSKE ETIKE**

Damir Rozman

Ljubljana, februar 2009

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

Diplomsko delo
visokošolskega programa

**VLOGA IN POMEN
KODEKSA POLICIJSKE ETIKE**

Kandidat: Damir Rozman
Št. indeksa: 04031947

Mentor: mag. Slavko Debelak

Ljubljana, februar 2009

POVZETEK

Kodeks etike je zbirka pravil obnašanja, s katerim se člani določene družbene strukture zavezujejo k moralnim in etičnim ravnanjem. Z ravnanjem, ki je skladno z normami kodeksa etike, se krepí profesionalno izvajanje določenega poklica in povečuje ugled organizacije in zaupanje ljudi. Poklicno etični kodeksi uveljavljajo in omogočajo sistem etičnega reda in v določeni meri postavljajo okvire pripadnosti in identifikacije določeni poklicni skupini.

Policijska etika poudarja uporabo moralnih načel pri policijskem delu oziroma v policijskem poklicu in je za uspešno reševanje nalog policije nujna in potrebna. S svojo vlogo usmerja policista k ravnanju, ki mora biti legitimno, strpno, humano, korektno, pravno nesporno, moralno dopustno in javno sprejemljivo.

Kodeks policijske etike je zapis moralno-etičnih standardov, vrednot in načel policijske stroke in s svojo vlogo vnaša v policijsko delo potrebo po vestnem in odgovornem ravnanju, ki mora biti kljub neprijetnim okoliščinam človeško in hkrati tudi profesionalno.

Ključne besede: policija, kodeks etike, moralno in etično ravnanje, poklicno-etični kodeksi, policijska etika, kodeks policijske etike, moralno-etični standardi.

SUMMARY

Code of ethics is a collection of rules of behaviour with which members of certain social structure are being tied up to moral and ethical treatments. With treatment, that is in accordance with norms of ethics, professional execution of certain profession is growing strong, also reputation of organization and trust of people. Occupationally ethical codes exercise and enable system of ethical order and in certain degree they raise frames of affiliations and identifications in certain professional group.

Police ethics emphasises use of moral principles at police work or in police profession and it is urgent and necessary for successful rescuing of police tasks. It's guiding police officer to treatment that it will be legitimate, tolerant, philanthropic, decent, legally indisputable, morally admissibly and publicly acceptably.

Code of police ethics is a collection of morally-ethical standards, values and principles of police profession, that with own submission enters in police work the need for conscientious and responsible treatment, that it must be human and in spite of unpleasant circumstances at the same time also professionally.

Keywords: police, code of ethics, morally-ethical behaviour, professional ethical codes, police ethics, code of police ethics, moral and ethical standards.

KAZALO

POVZETEK.....	ii
SUMMARY.....	iii
1 UVOD.....	1
2 TEMELJNA IZHODIŠČA O MORALNOETIČNIH STANDARDIH, POKLICNOETIČNIH KODEKSIH IN ETIKI V JAVNEM USLUŽBENSKEM SISTEMU.....	3
2.1 SPLOŠNO O ETIKI IN MORALI.....	3
2.2 RAZMEJITEV MED MORALNIMI IN PRAVNIMI NORMAMI	6
2.3 POKLICNA ETIKA IN POKLICNOETIČNI KODEKSI	9
2.4 ETIKA V JAVNEM USLUŽBENSKEM SISTEMU	12
2.4.1 Splošno o etiki javnih uslužbencev	12
2.4.2 Kodeks ravnanja javnih uslužbencev	15
3 ETIKA V POLICIJI IN KODEKS POLICIJSKE ETIKE	17
3.1 SPLOŠNO O MORALNOETIČNIH OSNOVAH V POLICIJSKI POKLICNI SFERI.....	17
3.1.1 Prenos etike v policijski poklic.....	17
3.1.2 Etični vidiki delovanja policije	19
3.1.3 Policisti kot nosilci moralne odgovornosti.....	21
3.1.4 Osebnostni profil policista kot podlaga za etično ravnanje	23
3.1.5 (Ne)etično ravnanje z vidika integritete in policijska deviantnost.....	26
3.2 KODEKS POLICIJSKE ETIKE SLOVENSKE POLICIJE.....	28
3.2.1 Ozadje nastanka in vzroki za sprejem kodeksa v policiji	28
3.2.2 Upravnopravno izhodišče kodeksa	30
3.2.3 Mednarodni dokumenti kot vir kodeksa	31
3.2.3.1 Kodeks ravnanja policijskih uslužbencev	31
3.2.3.2 Deklaracija o policiji.....	32
3.2.4 Vsebinska opredelitev Kodeksa policijske etike 1992	34
3.2.5 Kodeks policijske etike 2008 in njegova primerjava s prejšnjim kodeksom.....	37
4 KODEKS POLICIJSKE ETIKE V EVROPSKEM MERILU.....	39
4.1 IZHODIŠČA SKUPNE EVROPSKE POLICIJSKE ETIKE.....	39
4.2 EVROPSKI KODEKS POLICIJSKE ETIKE	40
4.2.1 Ozadje nastanka in vzroki za sprejem	40
4.2.2 Upravnopravno izhodišče kodeksa	41
4.2.3 Vsebinska opredelitev kodeksa	42
5 POMEN ETIČNEGA KODEKSA IN NJEGOVIH NORM PRI DELU IN RAZVOJU POLICIJE.....	44
6 NEETIČNOST POLICIJE IN KRITIČNI VIDIKI ETIČNEGA KODEKSA.....	47
7 KODEKS POLICIJSKE ETIKE V MEDNARODNIH OKVIRIH	48
7.1 SPLOŠNI ORIS VSEBINE KODEKSOV POLICIJSKE ETIKE DRUGIH EVROPSKIH DRŽAV	48
7.2 KODEKSI POLICIJSKE ETIKE NEKATERIH SREDNJEVROPSKIH DRŽAV	49
7.2.1 Kodeks policijske etike Republike Francije	49
7.2.2 Kodeks policijske etike Republike Grčije	50

7.3	PRIMERI MEDNARODNIH ETIČNIH KODEKSOV ORGANOV PREGONA IN KODEKSOV ETIKE POLICIJ IZ NEEVROPSKEGA PROSTORA.....	52
7.3.1	Kodeks organov pregona iz leta 1957.....	52
7.3.2	Interpolov kodeks etike za uslužbence organov pregona	53
7.3.3	Kodeks etike mejne policije BIH.....	53
7.3.4	Kodeks etike za policijske uslužbence province Quebec	54
8	ZAKLJUČEK.....	56
	LITERATURA.....	58
	SEZNAM SLIK IN TABEL.....	61
	SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC.....	62
	IZJAVA O AVTORSTVU IN NAVEDBA LEKTORJA	63

1 UVOD

Diplomsko delo pred vami je rezultat preučevanja policijskega dela, vendar ne le z normativne, pravne strani. Obravnava moralno-etični profil policijskega poklica s poudarkom na kodeksu policijske etike. Kodeks, ki je nekakšna ustava policijske poklicne etike, je v vsebini diplomske naloge postavljen ob bok pravnim predpisom, ki urejajo delo policije.

O etiki policijskega dela je bilo že veliko napisanega, saj moralna odgovornost delavcev policije ni nekaj povsem novega. Že kar nekaj časa je močno vgrajena v življenje tistih, ki so kdajkoli opravljali policijski poklic oziroma so bili z njim kakorkoli drugače povezani.

Začetki etike policijskega dela pri nas segajo v obdobje, ki je sledilo rojstvu in osamosvojitvi naše države ter ustanovitvi njene policije. Takrat je tudi nastal prvi kodeks policijske etike, ki je nato veljal sedemnajst let. Morda takrat etika in njej pripadajoči kodeks nista bila tako izrazito poudarjena. Kasneje je sledilo obdobje, ko je etika splošno, pa tudi v policijskem poklicu pridobivala vse večji pomen, večala se je tudi njena vloga. Danes je moralno-etična stran v policiji vse bolj obravnavana in utrjena. Ne predstavlja več le dodatka k delu policije, temveč je vanj toliko vgrajena, da se ji preprosto ni več mogoče izogniti.

Policija igra dandanes pomembno vlogo v vsaki moderni demokratični državi. Kot državni organ ali institucija tvori pomemben del pri zagotavljanju in uresničevanju pravnega reda in tako skupaj z drugimi državnimi in pravosodnimi organi zagotavlja mir, svobodo, pravičnost, enakopravnost. Policija ima monopol fizičnega prisiljevanja, ki je podprt z ostrimi pooblastili in široko pravno podlago. Policisti kot uslužbenci policije so državni uradniki širokega profila in predstavljajo državno moč in stabilnost. Z izvajanjem svojih pooblastil posegajo v življenje vseh državljanov. Vodilo pri njihovem delu je zakonito, strokovno in profesionalno izpolnjevanje svojega poslanstva, ki jim ga določa pravni red. Številne pravne norme, ki regulirajo policijsko delo, so vsebinsko ali kako drugače razumljive in jasne. Načeloma povsem zadostujejo za zakonito opravljanje policijskega poklica. Vendar narava policijskega dela zahteva več kot le sledenje normativnim predpostavkam. Okvir, v katerem deluje policist in izvaja svoje naloge, ne sme biti strogo omejen le s pravnimi predpisi, temveč mora biti zaokrožen tudi z moralnimi normami. Policist je v prvi vrsti človek, moralno bitje, šele nato uradnik in javni uslužbenec. Zato mora biti njegovo ravnanje tudi moralno opredeljeno in urejeno s poklicno etiko ter njenimi standardi in načeli.

Cilj in namen diplomskega dela je predstaviti moralna pravila kot drugo vrsto pravil, ki veljajo za policijo in njene uslužbenke. Za razliko od pravnih pravil, ki so praviloma jasna in določna, so morda moralna pravila nekoliko manj izrazita in kot takšna težje razvidna ali določljiva. Iz naloge bomo spoznali, da so lahko tudi ta pravila povsem jasna in nedvoumno izražena ter razumljiva, še predvsem če so upoštevana z uporabo vesti, razuma, volje in ponosa. S tem namenom sem poskušal kodeks policijske etike predstaviti kot dokument, ki je preprosto za policiste obvezujoč, čeprav le moralno. Iz tega vidika je njegova vloga izredno pomembna, pa

čeprav ne vsebuje vseh odgovorov na moralna vprašanja. Spoznali bomo razloge, zakaj je kodeks pomemben pri delu policije in kako lahko njegova neuporaba negativno vpliva na policijsko organizacijo in tudi navzven, na družbo, javnost.

Jedro diplomskega dela vsebuje šest poglavij. Za lažje razumevanje etičnih pravil, ki veljajo za policiste, je bilo potrebno v uvodnem delu opredeliti splošna izhodišča pojmov etika in morala, razmejiti pojma pravno in moralno pravilo in navesti značilnosti poklicne etike in poklicnih etičnih kodeksov. Upoštevajoč, da je policist javni uslužbenec, sta v tem poglavju omenjena tudi etika javnega uslužbenskega sistema in kodeks ravnanja javnih uslužbencev. V naslednjem poglavju je obravnavana etika v policiji z vidika moralne odgovornosti policije kot organa in policista kot izvajalca pooblastil. Nekaj besed je namenjenih tudi osebnostnemu profilu policista v povezavi z vrlinami in vrednotami policista kot človeka. Osrednje izhodišče dela je kodeks policijske etike, kar je razvidno že iz naslova naloge. V drugem delu tretjega poglavja so predstavljeni vsebina kodeksa, njegova vloga in pomen. Tu so omenjeni tudi viri kodeksa in nekateri mednarodni dokumenti, ki še danes predstavljajo temeljni okvir človekovih pravic in svoboščin. V nadaljevanju sem poskušal kodeks policijske etike predstaviti tudi v evropskem in mednarodnem merilu. Spoznali bomo, da je Evropski kodeks policijske etike kot priporočilo Sveta Evrope pomembno dopolnilo naši policijski »moralni zakonodaji«. Za lažje razumevanje in primerjavo pa bomo spoznali tudi nekatere tuje neevropske kodekse.

Vsebina diplomskega dela je bila vzeta iz več gradiv, in sicer samostojnih monografskih publikacij, strokovnih člankov ter resorne strokovne literature. Avtorji naštetih virov so priznani strokovnjaki s področja javne uprave, notranjih zadev in policije. Nekaj virov predstavljajo tudi različni internetni naslovi in v manj tudi pravno gradivo.

2 TEMELJNA IZHODIŠČA O MORALNOETIČNIH STANDARDIH, POKLICNOETIČNIH KODEKSIH IN ETIKI V JAVNEM USLUŽBENSKEM SISTEMU

2.1 SPLOŠNO O ETIKI IN MORALI

Vsaka dejavnost človeka kot posameznika in družbenega bitja ima neizogibno tudi etično razsežnost, kajti ravno v tem obstaja posebno človekovo dostojanstvo, da se zaveda etičnih vrednot in razlikuje med tem, kaj je prav ali napačno, kaj dobro in slabo. Zavedanje svoje moralne odgovornosti v upanju, da je delo pravično in pošteno, pomeni tudi odgovornost za svobodne odločitve in njihove posledice. Prizadevanje človeka za priznanje in uresničevanje etičnih vrednot močno prispeva k razvoju posameznika kot osebe in k napredku človeške družbe. Etično delovanje zahteva, da se določene dobrine spoznajo kot vrednote, katerim je treba brezpogojno slediti (glej Polutnik in Kropce, 2004, str. 397).

Za razumevanje obstoja etičnih kodeksov, vzrokov za njihov nastanek in veljavo, razumevanje pojmov, kot so moralna norma, moralna vrednota, (ne) etično ravnanje, je potrebno najprej opredeliti nekatere temeljne pojme, iz katerih izhajajo navedeni izrazi. Tukaj sta mišljena predvsem dva pojma, in sicer etika in morala, ki v stalni medsebojni povezanosti nastopata v številnih gradivih.

Etika in morala sta pojma, ki predstavljata moralne vrednote in moralno integriteto človeka posameznika in kot subjekta v družbi v odnosu do soljudi in družbenega okolja. Družbene strukture terjajo odnose, katerih vsebina so določena pravila ravnanj, navad, idealov, običajev in obnašanj. Člani teh struktur se morajo tem pravilom podrediti, saj ta ista pravila, ki jim rečemo moralne norme, predstavljajo nekakšen vmesni člen v medčloveških odnosih, s tem da regulirajo odnose v določeni družbeni strukturi, ustvarjajo ravnovesje, reagirajo na škodljive pojave, in kar je najbolj pomembno, vrednotijo primernost ravnanja posameznika v družbi, ki ji pripada (po Bošticu, 2000, str. 16).

»Moderna družba za svoje vezno gradivo vse bolj uporablja zaupanje in poštenost, torej moralna vodila, ki jih opredeljuje etika. V času, ko je življenje slehernika vedno bolj razgaljeno in vsem na očeh, je etika eno redkih področij intime posameznika, ki se mu ga ni potrebno nikoli in nikjer sramovati, ki mu daje ugled in veljavo med vsemi poštenimi ljudmi«. (Dvoršak, 1999, str. 94).

Izraz etika je starogrškega izvora, po besedi ethos, ki pomeni šego, navado, izraz morala pa izvira iz latinščine, po besedi moris, ki pomeni volja, želja. Oba pojma imata ključno vlogo pri vrednotenju občutkov, ravnanj in delovanja človeka na vseh področjih njegovega življenja, kar so poudarjali že antični misleci, ki so etiki priznavali velik pomen, kadar je šlo za uresničevanje temeljnih ciljev družbene skupnosti. Tako je glavna naloga etike v vsakdanjem življenju v tem, da presoja, kaj je potrebno za dobro življenje (glej Kečanovič et al, 2006, str. 166).

V vsakdanjem izražanju se izraza etika in morala izenačujeta in poenostavljata. Dejstvo je, da oba izraza nastopata, kadar opisujemo človekovo moralno odločanje, njegovo izbiro med dobrim in zlim ter kadar določamo pravila obnašanja v zapletenih

medčloveških življenjskih položajih. Lahko rečemo, da sta pomena etike in morale včasih enaka, drugič sta močno oddaljena drug od drugega, se razlikujeta ali pa se vsebinsko celo izključujeta (glej Švajncer, 1995, str. 12).

Etika in morala imata sicer po svojem izvoru enak pomen. Z njima se označuje pogled na življenje, zgrajen iz dveh prvin. Prva prvina je zavest o tistem, kar je za človeka dobro, medtem ko je druga prvina zavest o dolžnostih, ki jih mora človek izpolniti. S tega vidika lahko etiko označimo kot zavest o moralnih vrednotah in moralnem dobrem, moralo pa kot zavest o obveznostih in dolžnostih, ki iz tega izhajajo. Na kratko bi lahko rekli, da je, kar je etično dobro, tudi moralno obvezno (po Stresu, 1999, str. 11).

Kadar govorimo bodisi o etiki bodisi o morali, gre pri obeh za posledico temeljnega prepričanja, da ni vseeno, kaj človek dela in iz kakšnih namenov. In tukaj nastopi tudi temeljno etično vprašanje, ki se glasi, kaj je prav in kaj ni, kaj je dobro in kaj ni. Po etičnem načelu se je potrebno držati dobrega in vsega zlega oziroma slabega izogibati (Stres V: Polutnik in Kropce, 2004, str. 404).

Za lažje razločevanje izrazov etika in morala si v nadaljevanju pogledjmo še nekatere splošne trditve, ki se navezujejo na ta dva pojma.

»Etika je filozofska disciplina ali panoga, ki se ukvarja s tematiko človeškega hotenja in ravnanja z vidika dobrega in zlega, moralnega in nemoralnega«. (Korenjak, 2003, str. 5). Ukvarja se s preučevanjem in oblikovanjem medčloveških odnosov in v tej vlogi preučuje, miselno razčlenjuje in vrednoti obstoječa družbena razmerja ter predpisuje ali zavrača določene moralne pojave (glej Švajncer, 1995, str. 12). Lahko jo označimo kot neko posebno kategorijo, ki je kot taka v domeni vsakega posameznika, predstavlja pa nujni nadstandard, ki strogi formalističnosti¹ dodaja človeškost, srčnost, čustvenost in razumevanje (glej Šuštar in Žaberl, 2003). Etika kot filozofska disciplina obravnava merila človekovega hotenja in ravnanja, pri tem loči dobro od zlega, pri vsem tem pa si prizadeva opredeliti pomen narave (glej Milčinski, 1982, str. 16).

»Ravnanje po dogovorjenih načelih prinaša dobro, zadovoljstvo, mir blagostanje, srečo. Posameznika, ki ne upošteva sprejetih etičnih norm, skupina izloči iz svoje sredine in ga skuša onemogočiti, ne glede na to, ali so njegova ravnanja širše gledano sprejemljiva in pravilna. Bistvo etike je, da ne dopušča odklonov posameznika v neki skupini in na ta način najprej opredeljuje njeno bivanje in ravnanje«. (Dvoršak, 1999, str. 94).

»Moralo lahko opredelimo kot določeno in konkretno vsoto pravil in norm človekovega ravnanja, ta pravila pa veljajo za brezpogojno obvezna in obče veljavna«. (Stres, 1999, str. 10). Je skupek nenapisanih pravil, po katerih naj bi ravnala skupnost ter tudi notranje vodilo za človeka v primerih, kadar se ta odloča v življenjskih situacijah (glej Švajncer, 1995, str. 12). Tako kot etika se tudi morala ukvarja z dobrim in slabim znotraj posameznih družbenih struktur. Ukvarja se z moralnimi vzorci za posamezne družbe ali družbo kot celoto, v osnovi pa predstavlja vrednote, ki so za družbo pomembne, odražajo pa se v pravilih ravnanj (glej Košir V: Boštic, 2000, str. 16). Medtem ko je etika teoretična disciplina, je morala skupek družbenih predpisov. Pri prvi gre za raven teorije, pri drugi za raven prakse. Pri obeh

---

¹ Birokatičnosti.

pa kot eden najpomembnejših pojmov nastopa vest (glej Rot V: Haček-Bačlija, 2007, str. 85). Namreč takrat, ko človek kot moralno bitje ostane sam v določenih trenutkih, je vest tista, na katero se lahko zanese (po Stresu, 1999, str. 11).

Podobno meni tudi Cerar (1996, str. 218), ki pravi, da morala poudarja človeka kot posameznika, saj postavlja za vodilo njegovega delovanja njegovo vest, vest pa je tista stran človekove osebnosti, ki šele omogoča odgovorno in moralno pozitivno vrednoteno obnašanje oziroma je vest predvsem človekova zmožnost in težnja moralno presojeti, kaj je dobro in kaj zlo.

»Lahko rečemo, da je morala kot oblika človekove prakse, oblika dejavnega, praktičnega odnosa človeka do sveta, do drugih ljudi in do samega sebe. Izraža se v vrednostnem ocenjevanju človekovih ravnanj in hotenj kot pozitivnih ali negativnih ..., pri čemer prvo odobravamo, želimo, priporočamo, ukazujemo, drugo pa ne odobravamo, grajamo, obsojamo, prepovedujemo«. (Pavičević V: Perenič, 1981, str. 206). Morala pomeni družbeno formo zavesti, katere vsebino tvorijo merila in pravila obnašanja posameznika. In če posameznik ravna po teh merilih, potem tudi preživi kot moralno bitje (glej Lukšič V: Rus, 1997, str. 202).

Katero vedenje je dobro in katero slabo, se ovrednoti skozi moralo, ki pomeni skupek pravil obnašanja, ki jih sprejmejo člani neke kulture. Morala tako zagotavlja izhodišča za ravnanje posameznikov in ocenjuje njihova vedenja (glej Gaber, 2003, str. 15).

»Morala je toliko bolj učinkovita, kolikor bolj je ponotranjena, kolikor bolj jo oseba posvoji. Takšna morala je povsem avtonomna: slaba vest človeka mnogo bolj nadzoruje in obvladuje kot kake sankcije vnanjih dejavnikov«. (Korenjak, 2003, str. 5).

Moralne zapovedi vsekakor apelirajo na našo vest. Tako razvijemo svojo zavest, notranji glas ali super ego, ki nas z moralnimi občutki, notranjimi vzgibi znova svari in opozarja na meje moralno dopustnega. In kadar nas moralni občutek opozarja, da je tisto, kar smo naredili, slabo, potem se bomo na dogodek zaradi lastnega vedenja ali ravnanja odzvali s sramom, strahom pred sramoto ali izgubo ugleda ter krivdo. Kadar pa bomo storili nekaj dobrega, pozitivnega, pravnega, nas bo moralni občutek nagradil z ugodjem, srečo, veseljem in zadovoljstvom (glej Kečanovič et al, 2006, str. 22).

Pri morali ne gre za dolžnost kot pri pravu. Vrednote, ki pač pomenijo nekaj privlačnega, nekaj, kar si strastno želimo, vsebujejo energijo za svoje uresničevanje. Vrednote niso norme, ki zaradi svoje nemoči potrebujejo prisilo za svoje uresničevanje. In ravno v tem ima vrednota moč in premoč nad normo (glej Šter V: Rus, 1997, str. 105).

Seveda se postavlja vprašanje, kaj sledi, če posameznik ne upošteva moralnih in etičnih norm, in ali se zaradi neetičnega ravnanja uporabijo kakršnekoli sankcije. Lahko rečemo, da se uporabijo pogosto zelo boleče socialno oblikovane sankcije, če upoštevamo dejstvo, da človek ni le državljan, ki se ravna po pravno predpisanih normah, ampak je tudi član civilne družbe, ki sama spontano neposredno opravlja socialni nadzor nad odnosi posameznika v družbi. In človek se mora tako hote ali nehote podrežati temu nadzoru (po Bošticu, 2000, str. 17).

Za moralo in njeno učinkovitost je bistveno, da postane del posameznikove zavesti in vesti. Človek mora moralno pravilo sprejeti kot del svojega bistva in se mu

podrejeni ne glede na možnost zunanje pritiska skupine, ki ji pripada. Zato kot posebnost moralnega pravila poudarjamo, da koga peče vest, ker se ni ravnal skladno s svojimi moralnimi pravili. Ta slaba vest je sicer močno osebno pogojena, vendar pa izjemno pomembna za utrjevanje moralnih vrednot. Zunanja sankcija, se pravi sankcija, ki jo izvedejo nad kršilcem priznanih moralnih norm, pri tem ni brez pomena, toda k utrjevanju morale pripomore le takrat, ko zmore vplivati na vest posameznika in utrditi njegovo moralo. Brez takega ponotranjenja moralni zapovedi ne nastane resnično delujoča morala (po Pereniču, 2002, str. 9).

Seveda nam moralni predpisi na eni strani zapovedujejo, kaj je dobro, in na drugi strani, kaj je zlo. Meja med dobrim in zlim pa niha od družbe do družbe, iz obdobja v obdobje, od razreda do razreda (glej Korenjak, 2003, str. 5). Torej tako kot vsa družbena pravila tudi morala ni nekaj večnega in nespremenljivega. Različne družbene strukture in različne okoliščine, v katerih se človek znajde, vplivajo na izoblikovanost in uveljavljanje moralnih pravil (po Pereniču, 2002, str. 9).

Moralne norme sicer bolj ali manj prevzamemo v družini, kjer smo vzgojeni, socialno okolje, kjer rastemo, pa nam omogoči, da se kot osebnosti nenehno nadgrajujemo. Okolje je tisto, kjer prevzamemo moralne norme kot nekakšno notranje vodilo, na podlagi česar se potem sami s svojim vedenjem in ravnanjem pokažemo navzven, v odnosu do sočloveka in sveta. Moralne norme so se v preteklosti izoblikovale z namenom, da jih posameznik sprejme v svojo zavest kot osebno obveznost in kot podlago za odnose, v katere bo vstopal. Interesi družbenega okolja pa so tisti, s katerimi so te iste norme usklajene. Morala za svoj obstoj terja svobodo in razum. Posameznik pri svojih odločitvah ne sme biti odvisen od samovolje drugega, zato si mora vedno prizadevati, da ravna svobodno in razumno (glej Kečanovič et al, 2006, str. 21).

»Dokler bodo živeli ljudje, bo obstajal socialni nadzor, ki kot takšen spremlja in ugotavlja nastajanje negativnih dogajanj v družbi. Socialni nadzor uporablja proti kršiteljem moralnih norm sankcije, ki pogosto posameznika izločijo iz svoje sredine in mu onemogočijo bivanje v določenem družbenem okolju«. (Boštich, 2000, str. 18).

Odločilno je, da se sploh zavedamo, da ni vseeno, kako se bomo odločili, in da se odločimo za določeno ravnanje iz izrecnega in zavestnega nagiba, da je tako prav. To je temeljna moralna zavest vsakega zrelega človeka (po Stresu, 2000, str. 168).

2.2 RAZMEJITEV MED MORALNIMI IN PRAVNIMI NORMAMI

Nekatera temeljna izhodišča pojmov etika in morala smo že spoznali, prav tako smo opredelili izraz moralna norma. Ko omenimo besedo norma, ne moremo mimo nekaterih izrazov, kot sta pravna norma in pravo.

Splošno rečeno, sta pravo in morala kot dva sistema družbenih norm. Pri pravu gre za med seboj usklajen enoten sistem pravil, ki vnaša v družbo red, zagotavlja pravila vedenja zlasti za morebitne konfliktne situacije. V pravu so pravice in dolžnosti vnaprej določene, enako je s pravnimi sankcijami (glej Šelih, 2001, str. 463).

Temeljna pozicija prava je naslanjanje na tiste vrednote, ki imajo generalni družbeni konsenz². Te se danes vzpostavljajo z vrednotami demokratičnih družb in tudi znotraj t. i. povprečne morale, za katero je značilna povprečnost, kar pomeni, da ta morala utrjuje in uvaja prakso dveh kriterijev, na podlagi katerih se moralna dejanja udejanjajo v pravna (glej Vračar V: Pavčnik, 1982, str. 196).

Pravo je racionalna tvorba, medtem ko je morala tudi iracionalna in emocionalna. Morale ne dojemamo le z razumom, ampak jo sprejemamo s celotnim človekovim bistvom. Za razliko od prava morala ni vnaprej točno določena, lahko rečemo, da je elastična in si do določene mere dovoljuje fleksibilnost, ker ji manjkajo forme, ki bi naj natančno utrjevale njeno vsebino. Manjkanje natančno določenih norm pa je tisti moment, ki onemogoča posploševanje vrednosti človekovega ravnanja. To je namreč situacijsko pogojeno (po Pavčniku, 1982, str. 192).

Ko govorimo o morali, ne gre za enoten sistem pravil, temveč je socialno razpršena; v družbi obstaja več različnih, lahko tudi nasprotujočih si moral. Morala nastaja postopoma kot spontano ponotranjenje moralnih pravil, ki jih mora posameznik sprejeti, in se kot takšna uveljavi šele takrat, ko jo posameznik spontano in avtonomno udejanji. Vrednostne sodbe, ki so za moralo značilne, je težko posploševati. Njen sestavni del so ne le človekov razum, temveč tudi njegova čustva in osebnost kot celota. Moralna sankcija je v bistvu drugačna kot pravna – je težko predvidljiva, njen nastop pa spontan. Lahko rečemo, da je za moralo značilna t. i. notranja sankcija – peklenje vesti in zunanja sankcija – prezir, kritika. Ne smemo pa pozabiti na temeljno funkcijo morale, to je zagotavljanje človečnosti. Moralno vedenje in ravnanje uresničuje moralne vrednote, ki so pogoj za človekov in družbeni obstoj (glej Šelih, 2001, str. 463). In prav zagotavljanje človečnosti je tisti kriterij, skozi katerega se nam kaže funkcijska vrednost morale in katere pogoj je nenehno uresničevanje moralnih vrednot. Manjkanje teh vodi do posameznikovega in posredno tudi do družbenega razkroja. Seveda pa je ob tem potrebno poudariti dejstvo, da ima lahko moralno dejanje posameznika tolikšno prodornost, da niti najmočnejši državnopravni akt ne more izničiti posameznikove ali družbene morale (glej Vračar V: Pavčnik, 1982, str. 194).

Temeljni pogoj za nastanek moralni norm je zagotovo postopno in spontano nastajanje, saj je morala neposreden produkt družbene prakse. Pravo pa lahko svoj obstoj nadomesti z načrtno oblikovanostjo, ne glede na to, ali je nastanek prava v celoti organiziran ali pa je določeno pravilo po vsebini nastalo spontano (po Šteru, 1994, str. 191).

Seveda se postavlja vprašanje, kakšno je medsebojno razmerje omenjenih obeh sistemov norm. Kljub navedenim razlikam sta oba sistema norm medsebojno povezana. Pravo mora imeti oporo v morali zato, da bi ga naslovljenci sprejemali in se po njem ravnali. Če pravo te opore nima, postane sčasoma čedalje bolj prisilno in nasilno (glej Šelih, 2001, str. 463). Podobno meni tudi Perenič (2002, str. 10), ki pravi, da nam ne glede na razlike, ki jih ugotavljamo med pravom in moralo, zgodovinska izkušnja kaže, da je prevelika razdalja med pravom in povprečno moralo v posamezni družbi vselej razdiralna. Pravo, ki se od take morale pretirano oddaljuje,

---

² Pritrditev, soglasje.

lahko doseže svojo majavo in kratkotrajno učinkovitost le z izrazitim prisiljevanjem, ki se prej ali slej pokaže za družbeno nesprejemljivo in škodljivo.

V razmerju med pravom in moralo velja načelo, da pravo kot enoten sistem pravil ne more upoštevati vseh različnih in raznolikih moral, ki v družbi obstajajo, pa tudi nobena izmed teh moral ne more zahtevati popolnega upoštevanja svojih norm v pravnem sistemu. Pravo naj teži k temu, da so pravne norme čimbolj usklajene z moralnimi normami; moramo pa se zavedati, da bodo vedno obstajale tudi pravne norme, ki se razhajajo z etičnimi normami – prav zato, ker te pokrivajo le eno izmed v družbi obstoječih moral (glej Šelih, 2001, str. 463).

Da bi lahko ves spekter človekovih ravnanj in vedenj zaobjeli v sistem pravnih norm, se morajo vzpostaviti mehanizmi, ki določajo enotnost in jo realizirajo z zakonsko pristojnimi organi. Moralne sodbe teh mehanizmov ne vzpostavljajo, zato obstaja možnost vsakega posameznika, da si dovoli sam ovrednotiti vsako moralno ravnanje in vedenje (po Pavčniku, 1982, str. 193).

Če smo moralo označili kot vrednostno oceno o ravnanju posameznika v odnosu do pravil obnašanja in vedenja, ki jih goji in neguje neka družbena skupina ali družba kot celota, potem imajo moralne norme obče človeško veljavo vrednot, iz katerih zajema tudi pravo, ki s predpisanimi pravili določa, katere moralne norme postanejo tudi pravne. Seveda del moralnih norm nima pravnega varstva in del pravnih norm ne izhaja iz moralnih norm (po Desančiču, 1998, str. 7).

Ob primerjavi prava z moralo se ugotavljajo nekatere stične točke, toda hkrati tudi precej očitne razlike. Gotovo je pomembna ta, da je pravo, kot smo že ugotovili, dostopno le tisto področje družbenih odnosov, ki ga je mogoče javno nadzorovati, morala pa je bolj pretanjena, seže lahko tudi v človekov notranji svet. Za pravo je bistvena organizirana, vnaprej napovedana in natančno določena sankcija, ki jo praviloma izvede državna oblast, pri moralni pa neorganizirano delovanje okolja in občutljiv mehanizem peklenja vesti (glej Perenič, 2002, str. 10). Pravna in moralna sankcija se tako med seboj razlikujeta po tem, da je pravna sankcija osebi naložena lahko le od zunaj, moralna sankcija pa lahko deluje le od znotraj – občutek slabe vesti. Pravno sankcijo lahko označimo kot zunanjo reakcijo pravnega sistema na mišljenje ali ravnanje posameznika (po Cerarju, 1996, str. 226).

Pravni red temelji na kodifikaciji³ tistega, kar ni dovoljeno. Vse drugo po zakonu je dovoljeno, dopustno – vendar to še ne pomeni, da bi bilo v konkretnem primeru tudi lepo, prav in dobro, skratka – moralno. Zakoni in iz njih izvedeni podzakonski akti so zapisi obveznih in splošno veljavnih norm; na osnovi zakonov je torej mogoče razsojati, kaj je prav in kaj ni. Kar je zlo, narobe in grdo, skratka nemoralno, ne more biti prav. Zato so zakoni prvo vodilo tudi za etične vidike odločanja nasploh. Med tistim, kar zakoni izrecno prepovedujejo, in tistim, kar izrecno dovoljujejo, pa je preprosto sivo območje, kjer se lahko dogaja marsikaj, kar sicer ni prepovedano, vendar tudi moralno ni (glej Korenjak, 2003, str. 7).

Kljub razmeroma očitni razliki med pravom in moralo pa ugotavljamo, da se delno tudi prekrivata. Tako je veliko moralnih norm, ki so hkrati postale tudi pravna pravila, npr. v kazenskem pravu. Včasih se pravo sklicuje na moralna pravila, da bi

---

³ Ureditev zakonov v enotno zbirko.

ublažilo togost pravnih pravil. Nekatera pravna pravila pa so po svoji vsebini taka, da zanje moralno ocenjevanje ne pride v poštev (po Pereniču, 2002, str. 10).

Medtem ko stoji izza pravnih norm kot porok njihovega izpolnjevanja država, se moralne norme ne opirajo na nek organ ali ustavo, temveč na individualno zavest posameznika in na učinkovanje kolektivne zavesti, javnega mnenja (glej Pavičević V: Perenič, 1981, str. 208).

»Pri pravu gre za obvezna pravila družbenega vedenja in ravnanja, ki vsakomur pod enakimi pogoji jamčijo določeno svobodo, varnost in pravice. Toda tako kot pravo osvobaja in varuje, tako tudi zavezuje. Biti svoboden pod vladavino prava, implicira⁴ dolžnost spoštovati drugega, njegove pravice ter upoštevati pravila družbenega reda. Vse to pa je lahko moralna zaveza, ne samo pravna dolžnost, ki gnezdi globoko v duševnosti in se na zavestni ravni kaže kot zavedanje odgovornosti, ko svobodno in razumno oblikujemo naš odnos do sočloveka in sveta. Pravo lahko z vzbujanjem moralnih občutkov marsikdaj učinkuje bolj kot represija in uporaba sile«. (Kečanovič et al, 2006, str. 21).

Včasih pa se pravo v prid lastni učinkovitosti odreče nekaterim moralnim načelom. Poudarili smo že, da je bistvo prava doseganje urejenosti in sorazmernega miru v nasprotujočih si družbenih odnosih, cilj morale pa je doseganje človečnosti in izpolnjevanja človekovega bistva (po Pereniču, 2002, str. 10).

Skupna značilnost morale in prava je njuna normativna narava. Obe kategoriji skušata s pomočjo norm vplivati na človekovo vedenje in ravnanje, da bi tako zavarovali človekovo življenje, dostojanstvo in javni red. Moralna razsežnost prava, izhajajoča iz naravnih potreb posameznika v biološkem, kulturnem in socialnem pomenu, se najbolje zrcali v odnosu državne oblasti do varstva človekovih pravic in svoboščin, kar je hkrati merilo družbene pravičnosti in legitimnosti njenega prava (glej Kečanovič et al, 2006, str. 22).

Sodobne zakonodaje so pripravljene do določene mere vključiti moralne odločitve v pravo. Sodobno pravo na ta način izraža željo po odprtosti in s tem se izraža misel po oblikovanju prava, ki ne bo delovalo kor prisila, temveč bo omogočalo vzpostavitev naravnih človekovih pravic (po Poliču, 1995, str. 28).

Pri razmejevanju prava in morale lahko rečemo še naslednje. Značilnost zakona je, da natančno opredeljuje različne vrste sprejemljivega in nesprejemljivega delovanja. Za razliko od zakonov pa morala seže onstran natančnih določil in temelji bolj na prevladujočih družbenih normah. To pomeni, da je neko vedenje lahko legalno in etično, legalno vendar neetično ali pa nelegalno in neetično hkrati (glej Pagon et al, 2003, str. 82).

2.3 POKLICNA ETIKA IN POKLICNOETIČNI KODEKSI

Kot smo že ugotovili, je morala socialno razpršena, da pa bi lahko to trditev razumeli, je potrebno podrobneje opredeliti naslednja dejstva. Znotraj družbe soobstaja več moral, katerih avtorji in nosilci so seveda posamezniki v določeni družbeni strukturi. Tako se posamezniki združujejo v moralne skupnosti, ki imajo

---

⁴ Implicirati; vsebovati, ne določno izražati.

popolnoma enako moralno vrednotenje. Takšno povezovanje temelji na individualni moralni istovetnosti. In pri tem preidemo na pojem poklicna etika, v okviru katere bomo obravnavali poklicno-etične kodekse.

Poklicna etika je kot sistem moralnih pravil za ravnanje ljudi, ki opravljajo določen poklic. V nasprotju s splošnimi moralnimi pravili, kjer sankcija ni organizirana, skrbijo za sankcioniranje poklicnih moralnih pravil posebne poklicne skupine, organizacije in združenja. Ta okolja tudi ustvarjajo moralna pravila določenega poklica (po Žaberlu, 2001, str. 34).

Medtem ko za vsakdanja opravila veljajo običajna moralna pravila, so na delovnih mestih potrebna bolj natančno opredeljena pravila in smernice obnašanja. Ob delu, ki je usmerjeno v določene vidike človeškega obnašanja, se zaposleni soočajo z različnimi, redno ponavljajočimi se moralnimi vprašanji, s katerimi se mora vsakdo spoprijeti in jih rešiti. To še posebej velja za javne uslužbence, saj javnost zaupa svoje blagostanje posameznim poklicnim strokovnjakom. V tem kontekstu se beseda etika navezuje na tisti sistem temeljnih načel in predpisov, ki je primeren za določanje pravil obnašanja za posamezen poklic (glej Mekinc, 2003, str. 19).

Tako kot pravne norme, ki prisilno urejajo delovanje posameznika na vseh področjih njegovega življenja, so tudi pravne norme za opravljanje določenih poklicev in funkcij jasno in nedvoumno zapisane. Vendar ta zapisana pravila spremlja vrsta drugih pravil, ki pa pred leti običajno še nikjer niso bila zapisana. Gre za dodatne moralne in etične norme, ki s svojo vlogo zaokrožujejo podobo posameznih delovnih mest ali funkcij, plemenitijo posamezne poklice in jim dajejo dodaten vsebinski pomen in dušo. Te norme, ki so sprva obstajale le v ustnem izročilu in so bile zapisane kasneje, danes odločilno prispevajo k javnemu profiliranju vsakega od poklicev, ki tako kot določene funkcije nosita s seboj dosti več kot zgolj izpolnjevanje obveznih pravnih norm (po Kosu, 2002).

Lahko rečemo, da pravila poklicne etike izhajajo iz prevladujoče splošne morale, jo natančno določajo ter prilagajajo nekemu posebnemu področju človekove dejavnosti. Poklicna etika je posebej pomembna za opravljanje poklicev, od katerih sta odvisna človekovo življenje in svoboda. Zato so moralna pravila za takšne poklice ali dejavnosti zbrana v posebnih zbirkah, imenovanih kodeksi (glej Žaberl, 2001, str. 34). Ti moralni kodeksi, ki so jih sprejeli v nekaterih pomembnih in moralno še posebej občutljivih poklicih, vsebujejo najpomembnejše moralne zapovedi pri opravljanju poklicnega dela in opozarjajo, da ni dovolj, če se podredimo pravnim pravilom, temveč je treba tankočutno prisluhniti tudi moralnim zapovedim (po Pereniču, 2003, str. 10).

»Ravnanje pripadnika določenega poklica skladno z normami poklicne etike omogoča in povečuje zaupanje ljudi v strokovno in nepristransko, lahko rečemo profesionalno izvajanje poklica in s tem ugled, ki si ga pridobijo posamezni izvajalci in poklic kot celota. V nekaterih poklicih⁵ (policisti, sodniki, zdravniki) je moralna zaveza spoštovanja poklicne etike na tako visoki ravni, da pripadniki tega poklica pred začetkom njegovega opravljanja podajo svečano izjavo o spoštovanju norm poklicne etike«. (Kocuvan, 2002).

---

⁵ Poleg navedenih poklicev imajo svoj kodeks etike še številni drugi poklici, kot so novinarji, odvetniki, socialni delavci, informatiki, učitelji idr.

»Strokovne organizacije in združenja sprejemajo pravila obnašanja – kodeks etike, s katerimi zavezujejo svoje člane k moralnemu in etičnemu obnašanju, hkrati pa z njimi sporočajo javnosti, da so one in njihovi člani vredni javnega zaupanja in sposobni sami in znotraj svojih organizacij razreševati konflikte, do katerih prihaja pri vsakodnevnem strokovnem delu in predvsem v odnosu do širšega družbenega okolja«. (Krisper, 1998, str. 7).

»Vsaka družba pozna funkcije in delovna mesta, katerih nosilci so zelo na očeh javnosti, bodisi zaradi pomembnosti nalog, ki jih opravljajo, bodisi zaradi vpliva na javno mnenje, ki ga imajo. Javnost jih ocenjuje, hvali, kritizira, a tudi jemlje za vzor. Višje kot sta na družbeni lestvici pomembnosti ali vidnosti funkcija in poklic posameznika, več takšnih in drugačnih pravil velja zanj«. (Kos, 2002).

Splošno gledano je lahko strokovna etika kot sklop norm, vrednot in ciljev, ki naj bi jih pripadniki neke stroke uporabljali pri svojem strokovnem delu, formalna ali pa neformalna. Formalna je običajno zapisani etični kodeks, medtem ko je neformalna običajno nezapisana in bolj kompleksna. Strokovna etika sicer zahteva (Šporer, 1990):

- da sta namen in cilj uporabe strokovnega znanja obče dobro (altruistični cilj);
- da strokovnjaki v svoji praksi upoštevajo znanstvena in strokovna dejstva ter da ne odstopajo od strokovnih standardov ne glede na okolico in pritiske;
- da se strokovnjak primerno obnaša pri svojem strokovnem delu, kjer se sooča s:
  - stranko;
  - kolegom strokovnjakom;
  - širšo strokovno javnostjo;
  - širšo javnostjo in
  - z organizacijo, v kateri je zaposlen.

Poklicno-etični kodeksi različnih poklicev (policijski je eden izmed njih) predstavljajo povprečna, dogovorjena, kompromisna pravila, pri katerih gre za kompromis med moralnimi vrednotami posameznikov v nekem poklicu, času in prostoru. Pomagajo posamezniku pri oblikovanju etičnih načel, po katerih se lahko ravna oziroma jih upoštevajo pri svojem ravnanju. Ker pa so ti kodeksi obvezni, jemljejo posamezniku del avtonomije ali svobode. Kljub temu pa praviloma kodeksi obsegajo tudi določbe, ki omogočajo upoštevanje individualnih vrednot in vesti posameznika. Tako pravila kodeksov upoštevajo tudi moralne zadržke, ki bi jih v zvezi z nekimi določbami lahko imel posameznik (glej Šelih, 2001, str. 463).

»Pojav poklicno-etičnih kodeksov je za kvaliteto življenja v sodobnih družbah vsekakor zelo dobrodošel pojav, saj posamezniku ne ponujajo le sistemov etičnega reda, temveč v določeni meri tudi okvire pripadnosti oziroma identifikacije. Tako postajajo nove poklicne skupine v določenem smislu spet moralne skupnosti«. (Pagon et al, 2003, str. 119). Kodeksi etike, ki morajo nastati v skupini, pomenijo dogovor skupine o ravnanjih in obnašanju njenih članov, o sprejemljivosti in nesprejemljivosti posameznih dejanj članov skupine, ki imajo svoje korenine in

temelje v filozofski misli in morali okolja, ki mu skupina pripada (po Dvoršaku, 1999, str. 94).

Namen etičnega kodeksa je vnesti več humanosti, pravičnosti in strokovnosti v poklicno delo, pri čemer ubesedi tiste vrednote, ki niso nikjer zapisane, tudi v ustavi in zakonu ne. In glede na to, da gre pri pravilih kodeksa za tiste norme obnašanja, ki jih predstavniki določene strokovne skupine prostovoljno sprejmejo za svoje, bi potem morala takšna pravila nastajati spontano in ne vsiljeno (glej Žaberl, 2000, str. 187).

»Etični kodeks je zapis nadgradnje pravic, dolžnosti in odgovornosti, ki se jih pripadnik stanu ali skupine, ki kodeks piše, sklone držati pri opravljanju poklicne dejavnosti«. (Kotnik V: Čas, 2000, str. 144).

»Vsi poklicni kodeksi naštevajo etične standarde in vsebujejo posamezne zahteve in pričakovanja, zaradi česar so prepogosto in prej želje po uravnavanju poklicnega življenja ali pa so vedenjska pravila, ki so sicer zapisana, vendar ne penalizirana⁶. S kršitvami poklicne etike pa je tako kot z delovno nedisciplino ali s kriminalom, kakorkoli povezanim z delovnim mestom. Delovno mesto, ali kakorkoli bi poimenovali posameznikov položaj v njegovem poklicnem statusu, pa je vedno dejavnik, ki omogoča priložnosti za kršitve dolžnosti in obveznosti«. (Pečar, 2000, str. 26).

2.4 ETIKA V JAVNEM USLUŽBENSKEM SISTEMU

2.4.1 Splošno o etiki javnih uslužbencev

Preden se osredotočimo na etiko uslužbencev policije, o kateri bomo govorili v naslednjem poglavju, je seveda pomembno, da za izhodiščno točko njihovega etičnega ali neetičnega ravnanja vzamemo etiko javnih uslužbencev. Pripadnik policije je namreč javni uslužbenec in zanj seveda najprej veljajo tudi etična načela, ki so namenjena in tudi obvezujoča za vse uslužbence državnih in drugih javnih organov.

Dejstvo je, da v sedanjem času vstopa v ospredje predvsem človeška moralna podoba javnega uslužbenca (glej Jerovšek v: Haček in Bačlija, 2007, str. 85). Zato je treba delu javnih uslužbencev ali drugače rečeno upravnemu delu priznati poseben družbeni pomen, od izvajalcev pa zahtevati posebno odgovornost pri njihovem delu, posebno prizadevnost in strokovno opravljanje njihovega dela ter tudi kulturne in predvsem etične odnos do ljudi in družbenega okolja (glej Boštich, 2000, str. 10).

Tako imajo pri uresničevanju in oblikovanju etičnosti posebno vlogo tudi uradne osebe kot posamezniki in državljani ter predstavniki države hkrati, saj se ti pri svojem delu soočajo s primeri posegov v pravice drugih, seveda na legalen in legitimen način. In tukaj je neizogibno potrebna tudi profesionalnost, ki pa jo kot odgovornost za storjena dejanja osmišlja prav etika (po Anžiču, 2000, str. 142).

---

⁶ Kaznovana, sankcionirana.

Če izhajamo iz naloge, da so javni uslužbenci predvsem zavezani delovati v javno dobro, potem je etika upravnega dela eden od temeljnih kamnov pri tej nalogi in zaradi tega se pomenu etike v javni upravi ne sme in ne more pripisati premalo pomena. Sodobni pristopi k proučevanju uprave v demokratičnih državah se nagibajo k poudarjanju pomena vrednot, kot sta pravičnost in enakost, kar spodbuja vpeljevanje etičnih sestavin v uslužbenski sistem. In pri reformah uprave so pomembne prav etične sestavine, katerih končni cilj je ustvariti odgovornega, učinkovitega in prijaznega upravnega delavca, s katerim bodo zadovoljni državljani. (glej Haček in Bačlija, 2007, str. 86).

Dejstvo je, da so prav državni oziroma upravni organi pristojni odločati o pravicah, obveznostih in drugih pravnih koristih strank v postopku. Prav ti organi so dolžni opravljati svoje delo etično in moralno odgovorno, do ljudi oziroma strank v postopku pa morajo nastopati tako, da jih ne podrejajo ali kakorkoli spravljajo v neenak položaj. V preteklem obdobju se je izrazito spremenil družbenopolitični in družbenosocialni sistem in skladno s tem je utemeljeno pričakovati tudi novo kvaliteto življenja, ki bo s seboj prinesla tudi bolj demokratične družbene odnose med ljudmi in tistimi sistemi, ki na podlagi predpisov ponujajo ljudem potrebne storitve in ki morajo pri tem upoštevati človekovo osebnost in dostojanstvo. In v če se s tega vidika želimo zares vključiti v širši evropski prostor, je potrebno upoštevati omenjena dejstva in vprašanjem etično-moralne sfere posvetiti posebno pozornost glede na kvaliteto dela upravnih uslužbencev, njihovo strokovno odgovornosti za delo in tudi glede na odnose do ljudi oziroma strank v postopku (po Bošticu, 2000, str. 8).

»Nekoč je prevladovalo mnenje, da gre pri reorganizaciji uprave le za novo metodo in tehnologijo dela, danes pa vemo, da je zelo pomembna tudi etika javnih uslužbencev. Brez etičnega razmišljanja si v upravi le stežka predstavljamo njeno učinkovito reorganizacijo in posodobitev« (Radovič v: Haček in Bačlija, 2007, str. 85).

Skladno z razvojem moderne javne uprave in njenih institucij se ob spreminjanju pravil in produktov organizacije hkratno spreminja tudi elementarni del organizacije – javni uslužbenec sam. Ta ni več nefleksibilen, konzervativen in neoseben posameznik, ampak se skladno z mehanizmi reforme javne uprave spreminja v aktivnega, dovetnega, ambicioznega in učinkovitega posameznika (glej Haček in Bačlija, 2007, str. 36).

Vsekakor je delo javnih uslužbencev zahtevno delo in pomembno je, da se tega zavedajo in to upoštevajo tudi stranke in udeleženci v postopku. Nikakor pa se ne smejo in ne smemo sprijazniti z neprimernim in neetičnim ravnanjem javnih uslužbencev, ki pogosto izvajajo preveč birokratske in tehnokratske postopke pri odločanju. Tukaj moramo imeti pred očmi zlasti trud za pridobitev potrebnega strokovnega znanja javnih uslužbencev, stalno in neprekinjeno bi se morala povečevati njihova odgovornost pri delu, prav tako bi morala rasti njihova skrb za kulturo pri delu in odnosih. Če upoštevamo, da tudi v upravno delo sodi sklop pravil s področja ravnanja med ljudmi, potem lahko sklepamo, da bi morali moralne in etične norme upoštevati pri svojem delu prav vsi javni uslužbenci. Te norme bi morale vsebovati tiste vrednote, ki bi zagotovile etični odnos med strankami v postopkih in javnimi uslužbenci. Jasno je, da delo javnih uslužbencev sicer poteka na podlagi pravnih predpisov, vendar pa je uporaba brez upoštevanja etičnih standardov lahko brezobzirna in taka, da se pri tem pretirano uporablja moč nad ljudmi oziroma moč

nad strankami, kar lahko kmalu preide v dajanje lekcij nemočnim. In s tako nepravilno uporabo avtoritete oblasti, ki se kaže navzven z načinom obnašanja do ljudi in do družbenega okolja, se pri opravljanju dela v imenu države dokaj hitro pokaže negativen odnos javnih uslužbencev. (glej Boštich, 2000, str. 6).

Potrebno pa je poudariti, da je lahko neetično ravnanje posledica tudi drugih dejavnikov in ne le osebne motivacije javnega uslužbenca. Takšno ravnanje je lahko tudi nenamerno ali nenaklepno, na kar lahko napeljejo določene okoliščine in dejavniki, kot so hierarhija, avtoritativnost, monopol v odnosu do okolja, notranje vrednote v organizaciji idr. Seveda pa je neetično vedenje v prvi vrsti pogojeno z mentaliteto posameznika, tradicijo in splošno sprejetimi moralnimi normami in načeli v določeni družbeni strukturi. Ne glede na to pa je pomembno, da javni uslužbenci s svojim etičnim delovanjem lahko občutno prispevajo k oblikovanju kakovostno drugačne vloge države v odnosu do državljanov. In v omenjenih odnosih nastopajoče etične sestavine so odvisne od cele vrste notranjih in zunanjih dejavnikov, kot že povedano od individualnih lastnosti posameznika, organizacijske kulture in strukture, družbenih pričakovanj idr. (glej Haček in Bačlija, 2007, str. 86–91). Te etične sestavine se sicer v javnem uslužbenskem sistemu pojavljajo v več odnosih (glej Radovič V: Haček-Bačlija, 2007, str. 87):

- odnos javni uslužbenec – državljan
- odnos javni uslužbenec – družba
- odnos javni uslužbenec – upravna organizacija
- odnos javni uslužbenec – delo.

»Dobrodošlo je, da so javni uslužbenci pri svojem delu in v odnosih do ljudi prizadevni in požrtvovalni in da se ob tem tudi znajo odreči lagodju in da dopuščajo kritiko nad svojim delom, če je ta upravičena in dobronamerna«. (Boštich, 2000, str. 20).

Ob vseh že naštetih dejstvih in izhodiščih, ki izražajo delo javnih uslužbencev, lahko podamo še definicijo etike javnih uslužbencev. Ta proučuje moralo, moralna načela in moralno odločanje ter norme in postopke za odločanje v javni upravi. Etika javnih uslužbencev naj bi narekovala, kako naj delavec v upravi ravna, da njegovo ravnanje ne bi bilo etično sporno, oziroma da bi bilo etično v vseh pogledih, predvsem do njega samega, do drugih in do organizacijske enote, kjer deluje. Na podlagi veljavnih norm, zakonov in predpisov je seveda vedno mogoče razsojati, kaj je prav in kaj ne. Pa vendar ravnanje po teh normah ne izpolnjuje vselej tudi pogoja glede etičnega ravnanja. Pravni red temelji na kodifikaciji tistega, kar ni dovoljeno, za etično presojanje pa so primerne tudi situacije in okoliščine, ki jih zakonodajalec še ni mogel predvideti oziroma jih zaradi specifičnosti ni mogel zajeti v normativnih okvirih (glej Haček in Bačlija, 2000, str. 85).

Pričakovano je, da se v delo javnih uslužbencev vključi celoten niz etičnih ravnanj v vseh postopkih ter da se pri tem zagotovi skladnost med posameznimi ožjimi in širšimi interesi. Tako morajo pri svojem delovanju upoštevati osebne interese državljanov in tudi splošne družbene interese, ki več ali manj prav tako nastopajo v teh postopkih. (po Boštichu, 2000, str. 18).

Na oblikovanje javnih interesov med drugimi vplivata dejavnik etičnega načela, ki močno vpliva na odločitve v javnih zadevah, in družbena etika, ki je tesno prepletena s svetovnim nazorom. Javna uprava, ki ne deluje na podlagi splošno priznanih etičnih norm, je nujno obsojena na propad. (glej Haček in Bačlija, 2007, str. 30). Z vidika vseh naštetih razlogov, ki terjajo uspešno javno upravo, je vsekakor smiselna vpeljava etičnega kodeksa javnih uslužbencev.

Tabela 1: Nekateri vzroki in posledice neetičnega in nepravilnega odločanja v javni upravi

Vzroki	Posledice
Slaba strokovna usposobljenost uradne osebe	Nezakonite odločitve in nezadovoljstvo strank, podaljšanje postopkov in dodatna obremenitev organov druge stopnje
Pomanjkljiva in nepopolna uporaba predpisov	Podaljšanje upravnega postopka zaradi vlaganja pritožb in drugih pravnih sredstev
Kršitev predpisov zaradi vplivov in pritiskov uradne osebe	Dokazovanje teh dejstev in okrnjen ugled upravnega organa in uradne osebe
Slaba motiviranost uradne osebe za delo	Nezainteresiranost in nepripravljenost uradne osebe za delo
Neprimerni medsebojni odnosi v organu	Slabo delo celotnega kolektiva

Vir: Boštic et al (1997, str. 45)

2.4.2 Kodeks ravnanja javnih uslužbencev

Kodeks ravnanja javnih uslužbencev⁷ je bil sprejel Svet Evrope v letu 2001 kot priporočilo vsem članicam Sveta Evrope. Vlada Republike Slovenije je sprejela omenjen kodeks v svoj pravni red in ga priznala kot pravno veljaven dokument, obvezujoč za celotno državno upravo.

Vlada s kodeksom nalaga ministrstvu in vladnim službam, da ga upoštevajo v postopkih zaposlovanja in pri pripravi predpisov s področja organizacije in delovno-pravne zakonodaje.

Kodeks ravnanja javnih uslužbencev se uporablja za vse javne uslužbenke, kar pomeni, da je obvezujoč za vse zaposlene v javnih organih na ravni države in lokalnih skupnosti in druge osebe javnega prava, ki pretežno izvajajo upravne naloge. Je sestavni del načel izvrševanja javnih nalog od trenutka, ko javni uslužbenec potrdi, da je bil z njim seznanjen. Vsak javni uslužbenec je dolžan storiti vse potrebno, da se ravna po njegovih določbah. Kodeks opredeljuje načela opravljanja javnih nalog, po katerih se morajo ravnati javni uslužbenci, služi pa tudi kot pripomoček javnim uslužbencem za uresničevanje navedenih standardov.

⁷ Uradni list RS, št. 8/2001.

Kodeks uvaja številne zapovedi ravnanja, ki ustrezajo liku etičnega državnega uradnika. Na prvo mesto med njimi uvršča zahtevo, da mora javni uslužbenec na podlagi in v mejah ustave, ratificiranih in objavljenih mednarodnih pogodb, zakonov in podzakonskih predpisov opravljati javne naloge častno in v mejah kodeksa ter spoštovanja človekovega dostojanstva.

Vsak javni uslužbenec je dolžan ravnati v skladu s kodeksom, zato je zelo pomembno, da je z njim dobro seznanjen. Pomembno pa je tudi, da v primeru morebitne dileme, kako ravnati v etičnem smislu, poišče pomoč pri svojem predstojniku. Vse določbe kodeksa so tudi del pogojev za zaposlitev javnega uslužbenca, njegova kršitev pa ima lahko za posledico uvedbo disciplinskega postopka zoper kršitelja.

Vsak javni uslužbenec se ob sklenitvi delovnega razmerja seznanja z določbami kodeksa in od takrat naprej je dolžan storiti vse potrebno, da ne ravna v nasprotju z njegovimi določbami.

V svojih določbah kodeks od javnega uslužbenca zahteva, da ravna častno v smislu spoštovanja človekovega dostojanstva. Pri tem ne sme delovati politično pristransko oziroma mora biti v okviru opravljanja javnih nalog politično nevtralen. Prav tako kodeks navaja, da je javni uslužbenec dolžan opravljati naloge strokovno, vestno in kakovostno. Pri delu mora vselej upoštevati javni interes, pri tem pa je dolžan upoštevati tudi konkretne okoliščine primera.

Javni uslužbenec mora vselej izkazovati spoštovanje do drugih, bodisi kadar gre za odnos do državljanov, njegovih predstojnikov bodisi drugih javnih uslužbencev ali podrejenih oseb. Samovolja⁸ ne sme biti vodilo pri odločanju javnega uslužbenca. Pri delu je dolžan upoštevati interese vseh subjektov, javnega ali zasebnega prava.

Javnega uslužbenca ne sme premamiti pri delu zasebni interes, saj zaradi tega ne sme izkoriščati svojega uradnega položaja. Vedno mora delovati tako, da se krepki zaupanje javnosti v organe javnega prava in da zaradi njegovega ravnanja ne dvomi v poštenost opravljanja javnih nalog. Dolžan je, da ne zlorabi pravice do dostopa do uradnih informacij in dokumentov in da jih obravnava z vso potrebno zaupnostjo.

Javni uslužbenec ni dolžan izvršiti uradne naloge, če bi bila ta nezakonita, nepravilna ali neetična. Vsako takšno ravnanje je dolžan prijaviti pristojnemu organu. Kodeks javnemu uslužbencu prepoveduje opravljanje dejavnosti, ki ni združljiva s pravilnim opravljanjem javnih nalog. Javni uslužbenec ne sme prejemati daril, uslug ali drugih koristi za sebe ali za druge. Vsa javna premoženja in finančna sredstva ne smejo biti uporabljena v zasebne namene.

Javni uslužbenec, ki ravna v nasprotju z določbami kodeksa oziroma krši pravila in načela, ki jih kodeks vsebuje, je disciplinsko odgovoren. Disciplinski ukrep je dolžan predlagati ali sprejeti njemu nadrejeni javni uslužbenec.

---

⁸ Razpuščenost, nediscipliranost.

3 ETIKA V POLICIJI IN KODEKS POLICIJSKE ETIKE

3.1 SPLOŠNO O MORALNOETIČNIH OSNOVAH V POLICIJSKI POKLICNI SFERI

3.1.1 Prenos etike v policijski poklic

V prejšnjem poglavju smo govorili o etičnem ravnanju javnih uslužbencev znotraj celotnega javnega sektorja, v nadaljevanju pa bomo opredelili moralno-etično stran enega izmed pomembnih poklicev v državni upravi. V tem poglavju se bomo tako osredotočili na etiko v določenem segmentu državne uprave, tj. v organu v sestavi ministrstva za notranje zadeve – policiji, ko se bomo tudi detajlno navezali na značilnosti poklicne sfere uslužbenca policije – policista.

Prvotna etična načela, ki imajo svoj izvor že v stari antiki, so se skozi stoletja novih idej, prepričanj in pogledov na življenje, aplicirala na posamezna profesionalna področja in skladno s tem se je razvila tudi policijska etika kot posebna zvrst uporabne etike (glej Šuštar in Žaberl, 2003). Potrebno je razumeti, da vseh možnih situacij policijskega dela ni mogoče normirati. Določena vrednostna dejanja policistov so preprosto takšne narave, ki jih je mogoče urejati le z usmeritvami in napotki. Zato so takšne situacije podobno kot v nekaterih drugih poklicih urejene s poklicno etiko (po Žaberlu, 2001, str. 34).

V okviru policijske etike bomo prenesli spoznanja iz splošne etike oziroma moralne filozofije na policijsko delovno področje. Pri tem se bomo zavedali, da policijska etika tako kot druge profesionalne etike (odvetništvo, novinarstvo, zdravstvo) črpa svojo vsebino iz temeljne ideje o človekovem dostojanstvu in iz nje izhajajočih človekovih pravic (po Gabru, 2003, str. 6).

»Policijska etika je zvrst uporabne etike, torej aplikativna, normativna etika, ki se ukvarja s proučevanjem uporabe moralnih načel in moralnega sklepanja pri policijskem delu oziroma v policijskem poklicu«. (Gaber, 2003, str. 14). Sočasno s povečanimi zahtevami po večji kakovosti policijskega dela se pojavlja potreba znanj s področja socialnih veščin, katerih osnova je ravno poklicna policijska etika. Razvoj le te naj bi potekal v treh smereh (glej Novak, 2007, str. 17):

- apliciranje spoznanj uporabne etike na policijski poklic;
- postavitve standardov etike v policiji ter;
- opredelitev načinov in vsebin usposabljanja iz policijske etike.

Etika zahteva od policista, da se aktivno vključuje v iskanje moralno ustreznih odločitev in stališč. V tem okviru je pomembno predvsem troje (glej Pagon et al, 2003, str. 80):

- s tem se policista usmerja v delovanje;
- pri tem opozarja policista na uporabo razuma pri odločanju ter

- s tem vzpodbuja policista k iskanju nasvetov za ustrezno delovanje.

Priznati moramo, da danes varstva človekovih pravic in socialne blaginje na nacionalni in internacionalni⁹ ravni ni več mogoče zagotavljati zgolj z uporabo predpisov oziroma zakoni, temveč je za to potrebna tudi globalna etika. Da zagotovimo spoštovanje in varstvo številnih vrednot med opravljanjem policijskega dela, je potrebno etične vrednote in norme pretvoriti v prakso, da pa bi to dosegli, je treba zagotoviti, da se vsak policijski uradnik zaveda, kakšna so načela, vrednote in norme policijske etike (glej Pagon et al, 2003, str. 129).

»V sodobni družbi, ki naj bo formalno in vsebinsko urejena celota medčloveških odnosov, zibelka človekovih pravic in svoboščin ter varno zatočišče vsakemu posamezniku, je etika policijskega dela nujna in primerna«. (Pagon V: Šuštar in Žaberl, 2003).

Povsem razumljivo je, da zakonski predpisi z vso svojo veljavo ne morejo zajeti vseh možnih konkretnih situacij, zato je ideja o potrebnosti policijske etike povsem upravičena. V prid temu govori tudi dejstvo, da je vsaka odločitev v določeni situaciji, kjer je potrebna intervencija policije, stvar policista v postopku, ki je najprej človek s svojim odnosom do stvari, z vestjo, umom in s svojo človečnostjo ter tudi ranljivostjo. In policijsko delo je delo z ljudmi, pri katerem se zahteva korekten odnos in vrednotenje človeka kot moralnega bitja s svojimi lastnostmi, potrebami in pravicami (glej Pagon V: Šuštar in Žaberl, 2003).

Etičnost policijskega dela kot poklica je še posebej pomembna, saj policija kot organ izvršilne oblasti nastopa na eni strani kot varuh in na drugi strani kot kršitelj človekovih pravic in svoboščin in tako predstavlja mehanizem državnega nadzorstva na posebej občutljivih področjih posameznikovega vedenja. (po Žaberlu, 2001, str. 34). Policijska etika pa seveda ni dobro razvita, za kar bi lahko krivili pretirano paravojaško miselnost policijske organizacije in tudi nepoznavanje in nerazumevanje uporabne etike. Krivo je tudi naivno prepričanje, da so za delo policije dovolj le ustava in zakoni. Policijska etika je tista, ki bo v policiji postavila jasne in nedvoumne standarde etičnega vedenja (po Gabru, 2003, str. 26).

Policijska etika je dolžna usmerjati policista k ravnanju, da bo ob praven času, iz pravih razlogov in na pravi način izvršil pravo stvar. In če bo delal skladno s tem, bo odličen policist, ki dojame etiko kot okvir, v katerem je delovanje policistov še dopustno. Širše gledano naj bi policist deloval ne samo normativno, ampak tudi etično in ne samo v poklicnem temveč tudi v zasebnem življenju (po Pagonu, 2003, str. 127). Podobno meni tudi Žaberl (2001, str. 34), ki pravi, da so vrednote, ki jih zahteva morala, za policiste absolutno zavezujoče pri opravljanju službe in tudi v zasebnem življenju. Različni akti, ki urejajo delovanje policije, vsebujejo veliko vrednot, vendar je še več takšnih, ki niso nikjer zapisane, ker jih preprosto ni mogoče normirati.

Univerzalni etični standardi in etika človekovih pravic so temeljna podlaga policijski etiki, v okviru katere policist pri svojem delu išče odgovore, ki na splošno pomenijo najvišje dobro. Kaj pomeni biti dober policist, je vprašanje, ki se postavlja

---

⁹ Mednarodni.

ob prizadevanju za uresničitev moralnih standardov policijske etike (glej Kečanovič et al, 2006, str. 168).

»Policijska etika mora opredeliti in razvrstiti vrednote, ki naj jih policija zagotavlja. Tako bi se posamezen policist ob obstoju lestvice vrednot lažje odločil v skladu z normativnimi pravili, predvsem pa etičnimi normami (glej Šuštar in Žaberl, 2003).

3.1.2 Etični vidiki delovanja policije

Policija je organ, ki s svojim delovanjem bolj ali manj občutno in vsakodnevno vpliva na življenje državljanek in državljanov ter drugih oseb, seveda takrat, kadar se ti pojavljajo kot stranke v postopkih, bodisi kot oškodovanci različnih protipravnih ravnanj bodisi kot kršitelji številnih predpisov s področij, ki jih nadzira policija.

Gre za organ, ki s svojimi uslužbenci vsakdan posega v človekove pravice in temeljne svoboščine, hkrati pa zagotavlja, da te iste pravice in svoboščine niso nezakonito ali protipravno kršene. Policiste pri tem ne smemo označiti le kot izvajalce veljavnega pravnega sistema, ki je razumljivo marsikdaj strog in neizprosni, temveč je delovanje policije dosti bolj globlje in vsebuje oziroma mora vsebovati vzor etičnega in moralnega vedenja (po Žaberlu, 2000, str. 188).

Za standardne probleme, ki tarejo človeško družbo, policija kot stroka ne more uporabljati standardne rešitve, ki bi bile jasno predpisane. Potrebno je upoštevati posebne okoliščine konkretnega problema, lahko kar rečemo, da je pri tem nujna umetnost razumevanja črke in duha zakona. Zato so upravičena pričakovanja od uslužbencev policije, da so zmožni razlikovati med neštetimi niansami sive barve oziroma da ne ločijo le črno od belega (po de Roverju, 2002, str. 151).

Policija v sodobni demokratični družbi s svojo vlogo pomaga ohranjati temeljne demokratične vrednote in tudi sama se ravna po njih. Če je izvajanje nalog policije legitimno oziroma pravično, in dokler jih policija izvaja v skladu s koristnimi, demokratičnimi cilji in na etično sprejemljiv način, potem bo javnost takšno policijo tudi podpirala in jo pozitivno sprejemala. Ob zaupanja javnosti, z njeno podporo in sodelovanjem bo policija lažje opravljala svoje obveznosti in izpolnila svoje poslanstvo, ki ga od nje terjata zakonodaja oziroma pravni red (glej Mekinc, 2003, str. 17–18).

Kljub temu da se več ali manj razume, da je policijska etika v policiji brezpogojno obvezna, obstajajo pomisleki, ki nakazujejo na nasprotno oziroma napeljujejo na misel, ki pravi, da etika v takšnem poklicu pravzaprav sploh ni nujna ali obvezna. Vzrok za takšne pomisleke je vsekakor ideja, ki pretirano poudarja pravno oziroma normativno stran tega poklica. Kot lahko ugotovljamo, nam zakon včasih ne nudi dovolj izhodišč, ki bi nam pomagala rešiti določeno etično vprašanje, ki se porodi pri delu. Tako nam sklicevanje na zakone in predpise ne pomaga, saj se je potrebno odločiti v primeru etičnih in moralnih dilem, tu pa se ustrezni uporabni etiki pri policijskem delu ne moremo izogniti (glej Gaber, 2003, str. 17).

Podobna zmotna prepričanja glede policijske etike ugotavlja Pagon (2003, str. 13), ki zavrača trditve, da dokler policisti pri svojem delovanju izhajajo iz ustave in zakonov, ne potrebujejo nobene etike. S takšnim stališčem se enostavno zanemarja

tudi sama diskrecijska pravica policista, ki kot takšna daje policistu določen maneverski prostor pri odločanju v postopkih. Jasno je, da zakoni zaradi svoje togosti niso prilagodljivi, vendar je vseeno treba razmišljati preko okvirov zakona.

Če upoštevamo, da je vedno manj policijskega dela pravno urejenega in da ga vedno več temelji na iskanju rešitev, ki so utemeljene na človeškem razumu, potem je policijska etika pomembna zato, ker policija ni več samo organ represije in prisile, temveč organ, ki je vedno bolj usmerjen v razreševanje različnih varnostnih težav občanov v lokalni skupnosti (glej Gaber, 2003, str. 6).

Kakovost policijskega dela je odvisna od treh dejavnikov, ki jih poimenujemo zakonitost, strokovnost in seveda etičnost. Prvi dejavnik zahteva policijsko delovanje skladno s pravnim redom ali pravom, ta segment pa dopolnjuje drugi dejavnik – strokovnost, ki od policista zahteva, da nalogo opravi v skladu s pravili stroke, njenimi merili in standardi. Če policist ugodi zahtevam omenjenih dveh dejavnikov, potem je vsekakor naloga opravljena. Če pa želimo, da bo naloga opravljena odlično, kar bi moral biti pravzaprav cilj, potem temu dodamo še zahtevo, da se naloga opravi skladno z normami policijske poklicne etike (po Novaku, 2007, str. 3).

V policijah se skozi zgodovino pojavljajo določena odstopanja od pravnih in etičnih norm, kar je posledica tudi tega, da se policijsko delo ves čas spreminja. Vseskozi pa določena dejstva ostajajo nesprejemljiva, predvsem to, da je težko odločiti, kaj je prav storiti v danem trenutku ali kdaj je neko dejanje etično. In to se pojavlja v nekaterih neobičajnih in policistu neznanih primerih. Prav zato so nujni jasno postavljeni etični standardi policijskega dela, obravnavani v poklicni etiki, ki pa mora biti zaradi narave dela izrazito uporabna in dejansko sprejeta med policisti (po Novaku, 2007, str. 16).

Vse policijske naloge, ki jih policiji nalaga zakonodaja, od varovanja življenja do urejanja prometa na javnih cestah, bi se morale opravljati ne le v skladu s predpisi, temveč tudi v okvirih policijske morale, v skladu s policijsko etiko in javno sprejemljivostjo, kar je pogosto težko dosegljivo (po Času, 2000, str. 144).

Etično je torej tisto policijsko delovanje, ki vsebuje visoko stopnjo moralne odgovornosti pri opravljanju katerekoli dolžnosti ne samo do klientov, ampak predvsem v medsebojnih odnosih in v razmerjih navzdol in navzgor po hierarhični lestvici policijskih statusov. S tega vidika mora etika omogočati policijsko samospoštovanje podobno kot spoštovanje vseh, ki kakorkoli postajajo njeni klienti. Policijska dejavnost mora zato potekati v okviru etičnih meril in ob policijski integriteti, torej s poklicno etiko, ki mora biti tudi javno sprejemljiva. Seveda pa je uveljavljanje etičnosti v policiji zelo odvisno od tega, kako uspešno je nadzorovanje policijske dejavnosti in kako se policijske skupine čutijo zavezane svoji etiki (po Pečarju, 2000, str. 24).

Skrb za ohranjanje pravne države in za pravilno uzakonjen in vzpostavljen pravni red države je temeljna prioriteta policije. In ni pomembno le to, da se ta funkcija izvršuje, temveč tudi to, kako se izvršuje (po Novaku, 2007, str. 2).

Za policijske naloge je značilno, da obravnavajo življenjske situacije, ki so raznovrstne, razgibane in nepredvidljive. V praksi to pomeni, da je pravilna ocena o rešitvi dane situacije in izbiri razloga za določeno ukrepanje pogosto najbolj zanesljiv in skoraj edini način uresničitve cilja, ob predpostavki, da mora biti posredovanje policije razumno in moralno-etično sprejemljivo (glej Kečanovič et al, 2006, str. 167).

Pomembno je, da se v policijskih institucijah postavljajo visoka pričakovanja glede vzdrževanja etičnih standardov. Zavedati se je treba, da lahko vsak policist bistveno pozitivno prispeva k temu cilju, saj lahko obnašanje posameznih policijskih uslužbencev zelo vpliva na podobo in zaznavanje policije kot celote (glej de Rover, 2002, str. 272).

3.1.3 Policisti kot nosilci moralne odgovornosti

Policisti se v okviru svojega dela znajdejo v številnih specifičnih situacijah, ki terjajo tak položaj, da morajo zaradi neetičnih ravnanj, ki ogrožajo varnost ljudi, intervenirati hitro in neposredno. Pri tem nimajo možnosti podrobno preučiti pravne strani trenutne situacije in možnih reakcij. In prav v tem je morda največja posebnost policijskega poklica, saj nastopijo različna moralno-etična vprašanja, ki se jih policisti morda včasih niti ne zavedajo. In če temu prištejemo še zahtevo, da morajo policisti pri delu v izrazito nemoralnih okoliščinah pri kršiteljih vseskozi upoštevati človekovo dostojanstvo, potem vsekakor njihova naloga ni lahka (glej Dvoršek V: Polutnik-Krope, 2004, str. 397).

Podobno meni tudi Gaber (2003, str. 13), ki policijsko delo med drugim označuje kot dejavnosti, ki se morajo uveljaviti tedaj, ko se je že zgodilo kaj neetičnega, nekaj, kar je ogrozilo ljudi, porušilo medčloveške odnose in onemogočilo tisto, kar je dobro in prav.

Prav tu nastopijo policisti, ki se morajo maksimalno angažirati¹⁰ in izvesti intervencijo v povsem nemoralnih okoliščinah, vselej pa pri tem ohraniti minimalne standarde etike in osebne morale. Drugače povedano, policija ima opravka s pojavi, ki širijo negativnost in zlo, s pojavi, ki izražajo neupoštevanje pravnega reda in kršenje moralnih določil. S tega vidika naloge policije niso lahke, še predvsem če upoštevamo, da je policija dolžna ohranjati določeno stopnjo etike in morale v okoliščinah, kjer humanost ni mogoča oziroma je ni, policija pa jo kljub temu poskuša uveljaviti oziroma jo širiti (glej Gaber, 2003, str. 14).

Kot smo že ugotovili, pravni sistem povsem natančno določa, kakšno je medsebojno razmerje med policijo in družbo, ki ga ustvari policija s tem, ko opravlja svoje naloge in izvaja svoja pooblastila. Toda zavedati se je treba, da marsičesa v stvarnem življenju ni mogoče povsem pravno urediti. Policist je v številnih primerih dolžan ukrepati hitro in učinkovito, pri tem pa nima realne možnosti, da bi lahko preučil pravno stran primera, ki ga obravnava in zato se nanj tudi ne more strokovno pripraviti. Moralno-etične dileme se tako pojavljajo v policistovem poklicnem življenju skoraj vsakdan, tak tempo pa nedvoumno terja položaj, v katerem policist teh dilem preprosto ne zna rešiti ali pa jih v začetku ali skozi celoten postopek sploh ne zazna (po Novaku, 2007, str. 9).

Tako so etična načela tista, ki jih policist poleg zakonskih in ustavnih določb upošteva pri svojem delu. Ko razrešuje moralne probleme, ki nastopijo v okviru etičnih in moralnih dilem, mu sklicevanje na zakone in predpise ne pomaga, saj to ne ponuja ustrezne rešitve za njegovo odločitev (glej Polutnik in Krope, 2004, str. 398).

---

¹⁰ Vključiti se v delo, zavzeti se.

Ker je policijsko delo povezano z državnimi pooblastili, ki izražajo moč in prisilo, imajo lahko dejanja policistov zelo resne posledice za družbo kot celoto, saj je njihovo ukrepanje drugačno od ukrepanja običajnih ljudi. In s tega vidika je pomembno, da policisti pri svojem delu ravnajo moralno in etično. Naloge, ki jih policisti opravljajo, so zelo zahtevne in občutljive, saj se izvajajo ob številnih nevarnostih, ob močnem stresu na delovnem mestu in tudi takrat, ko se srečujejo z najtemnejšimi stranmi človeškega življenja. Ne pozabimo, da so v teh pogojih policisti dolžni opravljati neprijetna in včasih tudi etično vprašljiva dejanja (po Novaku, 2007, str. 2).

Vsakodnevno srečevanje z ljudmi, ki ga zahteva policijsko delo, dejansko pomeni, da policist v vsakem primeru bodisi posredno bodisi neposredno deluje na ljudi. Njegov odnos do ljudi ima javnopravni značaj, seveda takrat, ko je policist v službi. Njegovi stiki z ljudmi in okolico so lahko različno intenzivni, od navadnega vljudnostnega opozorila, pojasnila do dobronamernega opozorila ali celo najhujšega represivnega ukrepa. Jasno je, da državljani na opravila in ukrepe policistov različno reagirajo. Stopnja zmedenosti in prestrašenosti nekaterih ljudi, ki se znajdejo v postopku, kaj kmalu lahko preraste v kljubovalnost in trmo drugih, drugačnih ljudi. Vendar pa zaradi tega v nobenem primeru ne sme biti policist tisti subjekt, ki bi pripomogel k takšnemu postopku, da bi bil ta nesmotrn ali netakten. Strpnost, strokovnost in korektnost preprosto morajo biti vodila policista pri postopku (glej Žaberl, 2001, str. 33).

Policisti se pri delu srečujejo z etičnimi vprašanji, ki so raznobarvna in niso črnobela. Tukaj ni moč uporabiti univerzalnega pristopa, ki bi policistu ponujal ustrezno rešitev. Seveda pa zaradi tega nemoralno vedenje policista ni upravičeno. Če štejemo dejstvo, da obstaja več različnih etičnih pristopov, so ti za določenega policista lahko bolj ali manj sprejemljivejši kot drugi. Ko bo policist imel namen delovati etično, bo sprejel odločitev na podlagi razuma, izluščil bistvo in na koncu izbral eno izmed mnogih nasprotujočih si vrednot. Kaj bo izbral oziroma kaj bo vplivalo na njegovo etično delovanje, je odvisno od njegove osebne etike, ki je rezultat njegovih korenin, družine, vrstniških skupin, izkušenj v preteklosti ter tudi situacijskih dejavnikov (glej Pagon et al, 2003, str. 82).

Policisti naj spoznajo vse vrednote, ki jih pozna poklicna etika v policijski sferi. Te vrednote naj prevzamejo, da bodo kos vsem dilemam, ki se pojavljajo v njihovem poklicnem življenju. Naj se zavedajo, da se tem dilemam, ki imajo moralno-etični predznak, pri svojem delu enostavno ne bodo mogli izogniti (po Novaku, 2007, str. 2). Potrebno se je zavedati, da je lahko moralni občutek izključen pri opravljanju policijskih nalog in uporabi policijskih pooblastil, ukrepov in sredstev fizične sile. Policist ali katera druga oseba, ki je brez moralnega čuta, se ne more moralno sramovati niti moralno zgražati. Prav tako opravljena naloga ni končen cilj policista. Potrebno je, da policist ob tej nalogi spozna in utemelji razloge, ki so ga napeljali na ukrepe, za katere se je v neki situaciji odločil. (glej Kečanovič et al, 2006, str. 22,165).

»Vsaka pooblaščenca oseba mora pri opravljanju policijskega dela delovati po pravilih etike in v okviru normativnih predpostavk. Čeprav so zakonske določbe več ali manj jasne in določne, pomembno dopolnilo k strokovnosti in profesionalnosti predstavljajo etična načela«. (Šuštar in Žaberl, 2003).

»Državljeni gledajo na policista kot na predstavnika države, kar v določenem pogledu tudi je«. (Žaberl, 2001, str. 33). Oči javnosti so vedno uprte v policista. In tisti, proti katerim policist izvaja pooblastila ali ukrepe, opazuje celoten profil policista, do izraza na obrazu, njegovega vedenja, glasu in izrečenih besed. In če upoštevamo, da policijsko delo ni odvisno od njega samega, temveč tudi od pomoči in sodelovanja državljanov, potem mora policist pridobiti njihovo zaupanje, spoštovanje, priznavanje dela. Kako si bo to pridobil, je odvisno tudi od policista, ki bo stremel k temu, da bo njegovo delo dobro, pošteno in strokovno, izvedeno s korektnim odnosom do ljudi (glej Žaberl, 2001, str. 33).

Sicer se odnos do policijske etike stalno spreminja. Danes v svetu skoraj da ne najdemo več programa policijske akademije, ki ne bi vseboval predmeta o policijski etiki. Vsekakor je pomembno, da policisti ravnajo moralno in etično, po mnenju nekaterih naj bi policisti izražali celo višje standarde vedenja kot povprečni državljani (glej Pagon et al, 2003, str. 13). Če upoštevamo dejstvo, da je policija kot organ javna služba in policist kot njen uslužbenec javna oseba, potem lahko rečemo, da gre za najvidnejšega predstavnika oblasti, ki s svojo vlogo predstavlja državno stabilnost in moč. In s tega vidika je upravičeno pričakovano, da je policist v tej vlogi zanesljiva in odgovorna oseba, z izrazito profesionalnim pristopom do dela in družbenega okolja (po Novaku, 2007, str. 3).

Če želimo doseči cilj, ki bo zadoščal navedeni trditvi, potem je preučevanje etike potrebno na vseh stopnjah policistove kariere, od odločanja za vstop v poklic, do spoznavanja poklica in seveda usposabljanja ter izpopolnjevanja ves čas trajanja kariere (glej Pagon et al, 2003, str. 134).

»Pomembno je, da se policist zaveda, da človekove pravice niso ovira njegovemu delu, da mu niso vsiljene od zunaj, ampak jih mora sprejeti kot sestavni del svojih nalog in odgovornosti«. (Novak, 2007, str. 15).

»Policijski uslužbenci morajo razviti osebna stališča in ustrezno obnašanje, da lahko svoje naloge izvajajo pravilno«. (De Rover, 2002, str. 151).

Izkušnje, izobraževanje in usposabljanje lahko pozitivno ali negativno vplivajo na osebno etiko policista. Pomembna je tudi skupinska etika, kot etika vseh zaposlenih v policiji ali v določenem segmentu policije, ki je lahko celo boljša kakor etika posameznika, lahko pa je tudi obratno. (glej De Rover, 2002, str. 151).

3.1.4 Osebnostni profil policista kot podlaga za etično ravnanje

»Na moralne in etične dileme svojega poklica lahko ustrezno odgovori le primerno izobražen in usposobljen policist. Le tisti policist, ki je sposoben ustrezno razrešiti te dileme, lahko svoje delo opravlja profesionalno in v dobro skupnosti. Pri tem se ne more zanašati zgolj na lastno intuicijo¹¹ in izkušnje. Temeljito mora biti seznanjen z načeli policijske etike ter usposobljen za moralno sklepanje in etično odločanje, potrebuje tudi jasne standarde etičnega ravnanja v svoji profesiji«. (Pagon et al, 2003, str. 12).

---

¹¹ Neposredno notranje dojetje in spoznavanje (navadno zunaj okvirov zavestnega ter logičnega mišljenja).

Da bi se udejanjila merila policijske poklicne etike, je potrebno poudarjati profesionalno podobo policista, kar pomeni, da mora biti policist pri svojem delu vljuden in urejen, kar je dobra podlaga za nadaljnje delo. Pred tem je potrebno zagotoviti pogoj, da policist pozna samega sebe in verjame v svoje preference pri presojanju moralnih vrednot. Če se policist stalno usposablja s ciljem, da se izoblikuje v osebnost, ki pozna ustrezne odgovore na vprašanja moralnih dilem, potem lahko govorimo o profesionalizmu, ta pa zagotavlja, da bo policist uspešno razrešil vsa etična in tudi druga vprašanja svojega poklica (po Novaku, 2007, str. 4).

»Etika in delovanje po njenih načelih lahko hitro postane mrtva črka na papirju, ki je sama sebi namen. Vsak policist je poklican, da dela po vesti – človeško in hkrati profesionalno«. (Šuštar in Žaberl, 2003). Postavlja se vprašanje, kaj je sploh potrebno, da bo posamezni policist zares ravnal etično. Obvladovanje procesa moralnega sklepanja in odločanja tega namreč še ne zagotavlja. In tukaj se ustavimo pri značaju policista, ki mora biti dober in mora imeti ustrezne vrline z motivacijo za etično ravnanje. Njegova dejanja morajo biti moralno nevprašljiva oziroma etično pozitivna, to pa je dosegljivo le, če je policist sposoben vselej prepoznati moralne probleme in dileme. Pri tem mora preučiti vse možnosti, ki jih ima v nekem trenutku na razpolago. (glej Gaber, 2003, str. 26).

Seveda pa za etično ravnanje ni dovolj le znanje o etičnem in moralnem, kot smo že ugotovili. Potrebne so osebne značilnosti, vrline in vrednote policista. (glej Šuštar in Žaberl, 2003). Vzporedno z razvojem policijske etike so bile v preteklosti poleg osnovnih vrednot policijske dejavnosti dokaj jasno opredeljene tudi osnovne vrline policijskega dela. Vrline, kot so razsodnost, zaupanje, podrejanje lastnih interesov, pogum, intelektualna poštenost, pravičnost in dojemljivost za drugačne alternative naj bi se tako že nekaj časa obvezno zahtevale od uslužbencev tega težkega poklica. V tem sklopu se poudarjajo tudi druge vrline, kot so med drugim tudi vrednost zaupanja, sočutje, samoobvladovanje, modrost in nenazadnje tudi integriteta. Prav zadnji pojem pomeni, da policist resnično sprejema vrednote in moralne standarde policijskega dela, on sam pa ima vrline, ki so zahtevane za takšen poklic, ki terja, da vedno in povsod nepreklicno ravna po svoji volji, skladno z vrednotami in standardi tudi v primeru zunanjih pritiskov (glej Pagon et al, 2003, str. 15).

V nadaljevanju se bomo dotaknili značilnosti osebnostnega profila policista, da bi s tem odgovorili na vprašanje, kakšna je pravzaprav osnovna policijska osebnost in kakšne so osebnostne lastnosti in značilnosti, ki so skupne policistom in kot takšne ločene od drugih poklicnih skupin. Ko obravnavamo fenomen policijske osebnosti, najdemo pri tem vprašanju več pristopov. Mnogokrat se policiste opisuje kot cinične¹², toge, avtoritativne¹³ ter mačistične osebnosti. V primerjavi z delavci drugih poklicev se izkažejo kot bolj agresivni, oblastni ter tekmovalni, kar se pri policistih razvije že v zgodnjem obdobju njihove poklicne kariere. Vse to pa lahko hitro vodi do cinizma, pretirane resnosti, emocionalne zadržanosti, hladnosti v odnosih in ozke miselnosti (glej Lobnikar in Pagon, 2000, str. 309).

---

¹² Nekdo, ki prezira splošno veljavne vrednote, posmehljiv (knjiž.).

¹³ Avtoritativnost; uglednost, splošna veljavnost, odločnost v čem (knjiž.).

Naj v nadaljevanju omenimo še osebnostne lastnosti, ki naj bi jih imel policist. Ta naj bi bil komunikativen, s pozitivnim odnosom do drugačnosti pri ljudeh, toleranten, razumevajoč, korekten, s kulturnim odnosom do okolja, profesionalnim odnosom do dela, samoiniciativen, kreativen ter ambiciozen. Obvladoval naj bi večino s področja komunikologije, psihologije in sociologije, prav tako naj bi poznal in razumel vplive, vzroke in okoliščine za delikventno ravnanje. Tuje naj bi mu ne bi smele biti različne tehnike in pristopi opazovanja in spraševanja (glej Mikulan, 1997, str. 154). Sielaff (1992) pa opisuje tradicionalne vrednote, značilne za policijski poklic, ki so poštenost, pogumnost, nepodkupljivost, korektnost, objektivnost in vljudnost. Poleg teh pa se v sodobnem času pojavljajo tudi enakopravnost, materialno zavarovanje, samostojnost, samoodgovornost, samouresničevanje, nevezanost in druge (Sielaff V: Žaberl, 2000, str. 187).

Žaberl in Šuštar (2003) med drugimi navajata še vrline, ki so najprimernejše, prvenstvene za policijsko stroko, to so rabsodnost, hrabrost, previdnost, odgovornost, obzirnost in tolerantnost.

Vsakdanje življenje se ne pusti vedno ujeti s pravno normo. Tako je tudi pri policijskih nalogah, kjer je pot do cilja trnova pot. Nosilec policijske naloge je dolžan nalogo opraviti v okviru pravnih in moralnih norm, kako jo bo opravil, pa je odvisno od bioloških danosti, spoznanj in znanj, mišljenja, delovanja in praktičnih izkušenj. Seveda je pomembno in nujno, da je policist pravno podkovan in da je podprt s teoretičnim znanjem, vendar to ne more biti zanj edina opora. Če je policist nosilec izkušenj in praktičnih modrosti vsakdanjega življenja, potem je na dobri poti, da zaupano nalogo razreši po najboljši poti in pride do želenega cilja. On je namreč tisti, ki odloča, kako ravnati pri policijskih nalogah, ki so po svoji naravi tipične oblastne naloge državne uprave in kot takšne specifične in zahtevne (glej Kečanovič et al, 2006, str. 160).

Opravljanje uradnih nalog policije lahko terja kazensko, odškodninsko, disciplinsko in tudi moralno odgovornost policistov, če se pri njihovem delu pokaže kot napaka ali kršitev. Standardi poklicne etike so lahko ključni v zadevah moralne odgovornosti. Če je policist ustrezno usposobljen, z vsem potrebnim znanjem in veščinami ter praktičnimi izkušnjami, potem lahko ravna odgovorno, pravno nesporno ter moralno dopustno. Splošno velja, da lahko človek, ki je razdvojen med eno in drugo izbiro, v situaciji, ko obstaja realna nevarnost, ravna moralno sporno, nezakonito ali oboje. Še posebej takrat, ko pri izbiri nima potrebnih jamstev ali zadostnih kriterijev za pravo odločitev. In če se tukaj navežemo na policista in njegovo delo, potem je jasno, da lahko policist ob odsotnosti poklicnih znanj in veščin, nujno potrebnih za oblikovanje moralnega čuta in profesionalen pristop, nehote ravna protipravno in nemoralno, kljub temu da je moralno odgovorna osebnost. Njegova osebna morala, vest ali zakon mu lahko narekujejo eno, znanje, izkušnje, nejasni strokovni standardi in ravnanja nadrejenih, pa ga usmerjajo v drugo smer in ga silijo v drugačno izbiro. Lahko bi rekli, da so za moralno odgovornost policista odločilni odgovorna osebnost, splošna razgledanost, primerna poklicna izobrazba in družbena kultura. Dostojanstvo, pravice in svoboščine posameznika so tiste vrednote, ki jih morajo policisti vselej ščititi, ta pa se mora za takšno odgovornost zavzeti s svobodno in trdno notranjo zavezo. To naj velja tudi v

najtežjih primerih oziroma takrat, ko policist celo izbira med življenjem in smrtjo določenih oseb (glej Kečanovič et al, 2006, str. 194).

Pri policiji ne gre samo za pričakovane vloge na delovnem mestu, ampak tudi za njihovo podobo v javnem in zasebnem življenju. Torej so moralni standardi dosti višji in zahtevnejši kot pri ljudeh na splošno in bi na podlagi tega policisti morali izražati višje vedenjske standarde v svojem poklicu in vedenju nasploh kot povprečni državljani. (po Pečarju, 2000, str. 27).

3.1.5 (Ne)etično ravnanje z vidika integritete in policijska deviantnost

Poleg razvoja policijske etike, ki predstavlja enega izmed pomembnejših korakov k profesionalizaciji policijskega dela, je zelo pomemben tudi razvoj integritete, ki hkrati predstavlja najboljšo protiutež policijski odklonosti ter kršenju človekovih pravic. Na splošno lahko integriteto opredelimo kot skladnost med tistim, kar posameznik misli, verjame in govori, ter tistim, kar dejansko počne. Za integriteto sta značilna močna in odločna privrženost določenim vrednotam ali kodeksu. Če integriteto vnesemo v policijsko sfero, lahko rečemo, da gre za skladnost med moralnimi prepričanji policista in njegovim dejanskim ravnanjem. Kadar se policist vede skladno s svojimi prepričanji in pri svojem delu vedno upošteva svoja verovanja, pravimo, da ima takšen policist visoko stopnjo integritete. Tukaj gre za dejanja policista, ki verjame, da je tisto, kar opravi, tudi moralno pravilno, ne glede na okolico oziroma mnenja drugih ljudi in ne glede na posledice. Takšen policist preprosto nikoli ne ravna ali ne bo ravnal v nasprotju z moralno-etičnimi standardi, ker se takšna dejanja z njegovega vidika razumejo kot nedopustna (glej Šumi, 2007, str. 187). Seveda pa je nerealno pričakovati, da bodo vsi policisti delovali v službi in izven nje po načelih integritete (glej Novak, 2007, str. 28).

Seveda je potrebno nekaj besed omeniti tudi policijski deviantnosti¹⁴, ki je vzrok dejstvu, da so se v policijskih vrstah vedno našli posamezniki, ki prekršijo načela svojega poklica (po Pagonu, 2000, str. 158). In kadar takšen policist prestopi mejo med etičnim in neetičnim vedenjem, sledijo posledice, ki lahko močno ogrozijo njegovo kariero ali celo življenje. Poleg tega so takšna dejanja lahko izrazito medijsko izpostavljena, kar lahko škoduje legitimnosti dela policije, spodkoplje policijsko avtoriteto in normativno kontrolo (glej Pagon et al, 2003, str. 134).

Cilj managementa v vrstah policije je ustvariti okolje, v katerem bo manj policijskih kršitev zakonskih in etičnih norm. Ustvariti se mora podlaga, ki bo

---

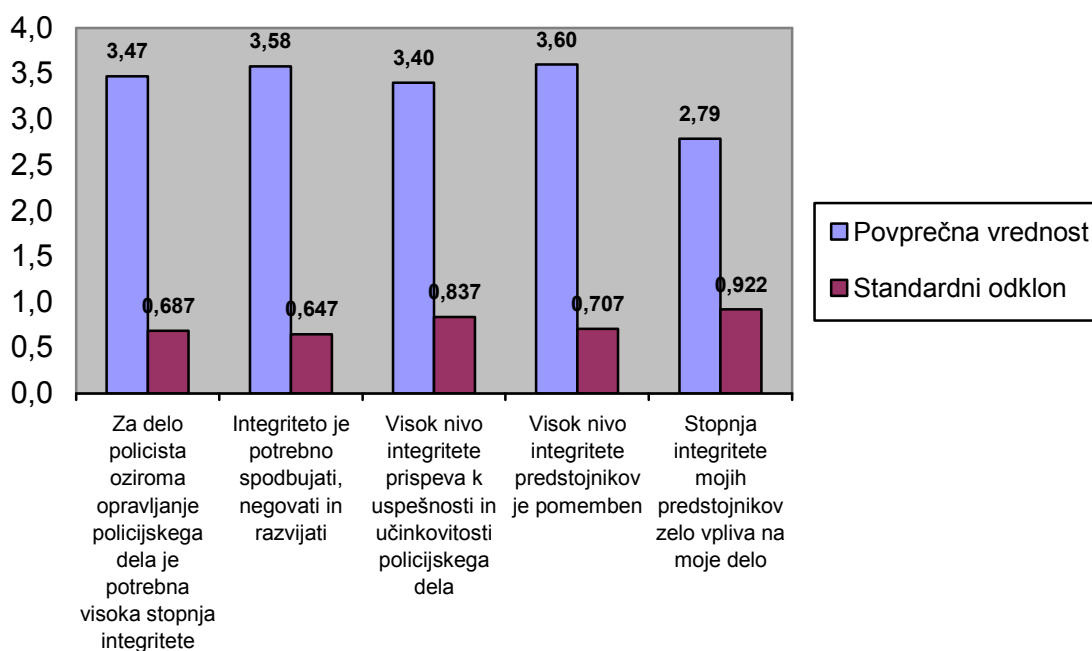
¹⁴Odklonsko ali deviantno je vsako ravnanje, ki krši družbene norme in s tem odstopa od pričakovanj in zahtev neke družbe ali družbene skupine. Opredeljevanje dejanja kot deviantnega je kulturno in družbeno pogojeno: odvisno je od tega, kje je bilo storjeno, kdo ga je storil, kdaj, odvisno pa je tudi od konkretne situacije. Deviantna ravnanja razdelimo v tri sklope: kršenja neformalnih družbenih norm, kriminalna dejanja in izjemna ravnanja. Nekatera deviantna dejanja so koristna kot svarilni mehanizem, ki kaže, da nek del družbe slabo funkcionira. Konfliktne teorije deviantnosti izhajajo iz nekaterih razmerij moči v družbi. Norme (zlasti pravne) postavljajo tisti, ki imajo večjo družbeno moč. Razumljivo je, da so zakoni odsev njihovih interesov in oblikovani tako, da njihove interese varujejo. Kot odklonsko je opredeljeno vse, kar ogroža te interese, varovane z zakoni.

omogočala uspešen prenos etičnega delovanja na policiste, poudarjena mora biti skrb za lastno moralo, etiko in profesionalnost (po Žaberlu, 2001, str. 35).

Temelje policijske organizacije ali policijskega sistema kot celote lahko zamajajo različna nezaželena obnašanja uslužbencev, vštrevši podkupljivost, rasizem in diskriminacijo. Ena od nalog policijskega managementa mora biti skrb za ustrezno stopnjo etike med uslužbenci na vseh ravneh, kar posledično lahko učinkovito izkorenini navedena negativna ravnanja (glej de Rover, 2002, str. 150).

Grafikon 1: Mnenje policistov o pomembnosti integritete - leto 2007

Vir: Šumi (2008, str. 192)

Lahko rečemo, da brez skladnosti policijskega delovanja z zakoni, strokovnimi pravili in etiko, torej brez integritete policijskega dela ni mogoča profesionalna policija v demokratični družbi. Tudi Protikorupcijski program iz leta 2002 je v duhu zatiranja korupcije prav tako v svoji vsebini opredelil obveznost policije, da ta ustvari okolje, ki vzpodbuja integriteto zaposlenih. Skladno s to zahtevo je bil v letu 2008 izdelan načrt za krepitev integritete policistov. »Integriteto lahko razumemo kot skladnost med tistim, kar posameznik misli, verjame in govori, ter tistim, kar dejansko počne«. Na podlagi te trditve lahko sklenemo, da policist z visoko stopnjo integritete ne bo ravnal v nasprotju z moralno-etičnimi standardi oziroma na nedopusten način. In prav integriteta je tista, ki nedvoumno vpliva na preprečevanje korupcije, saj nihče ne more nikogar prisiliti v storitev neetičnega, nezakonitega in nedopustnega ravnanja (glej Šumi, 2007, str. 186).

3.2 KODEKS POLICIJSKE ETIKE SLOVENSKE POLICIJE

»Humanost in človeškost ter dušo policijskemu delu, ki naj bo »od ljudi za ljudi«, spodbuja kodeks policijske etike«. (Šuštar in Žaberl, 2003).

Za lažje razumevanje kodeksa policijske etike, ki je bil na novo sprejet v letu 2008, je potrebno opredeliti tudi vse značilnosti njegovega predhodnika iz leta 1992, ki je kot osnovno etično merilo uravnaval in usmerjal policiste vseh 16 let navedenega obdobja. Novopečeni kodeks, ki teoretično že velja, vendar je praktično še v povojih, je kljub nekaterim spremembam vsebinsko enak kot pretekli kodeks, ki še vedno živi v glavah mnogih policistov. Vse značilnosti, ki bodo v nadaljevanju opredeljene, predvsem v zvezi z upravnopravnimi izhodišči in viri, seveda enako veljajo tudi za kodeks, ki je v letu 2008 zagledal luč sveta in katerega bomo opisali v zadnjem delu poglavja.

3.2.1 Ozadje nastanka in vzroki za sprejem kodeksa v policiji

»Kodeks policijske etike ima v slovenskem policijskem izročilu pomembno vlogo pri oblikovanju in delovanju dobrega policista«. (Kečanovič et al, 2006, str. 169).

Številne poklicne skupine (zdravniki, pravniki, novinarji idr.) so v preteklosti oblikovale in sprejele lastne kodekse etike. Mnoge druge poklicne skupine jih še oblikujejo ali jih spreminjajo. Slovenska policija je kodeks svojega poklica oblikovala v začetku prejšnjega desetletja.

Celotna ideja kodeksov je stara in sega nazaj do Hipokratove prisege¹⁵, ki opredeljuje izvajanje medicinske prakse že več kot 2000 let. Z uveljavitvijo posebnih kodeksov etike v policiji in tudi drugod so se nedvoumno postavili temelji za to, da so etični problemi lahko hitreje določljivi in bolje razumljivi, lahko jih pozorneje analiziramo in bolj ustrezno rešujemo. Ta pobuda je zlasti v državah v tranziciji prišla do izraza šele v zadnjem desetletju (glej Pagon et al, 2003, str. 84).

V začetku devetdesetih let oziroma po osamosvojitvi RS je policija postajala vse bolj neodvisna, njeno delo pa je temeljilo izključno na zakonih, stroki in pravičnosti. Tako so se v tem času v policiji in tudi sicer vse pogosteje pojavljale zahteve po povečani moralni oziroma etični odgovornosti posameznih subjektov v družbi. Poleg pozivanja k spoštovanju pravičnosti in zakonitosti smo se neprestano srečevali še s sklicevanjem na moralo, etiko, različne vrednote, standarde, zgled. Tako je nastala potreba po sprejetju kodeksa etike v policiji. (glej Čas, 2000, str. 144).

Prvi Kodeks policijske etike je bil v RS sprejet 25. novembra leta 1992, potem ko je takratni minister za notranje zadeve imenoval projektno skupino za izdelavo raziskovalnega projekta. Takrat marsikatera evropska država še ni imela svojega kodeksa s tega področja. Lahko rečemo, da je bil naš kodeks eden prvih kodeksov policijske etike v državah, ki so izhajale iz socialističnega družbenega sistema. Bil je eden redkih policijskih kodeksov v Evropi, tako da je slovenska policija lahko

---

¹⁵ Besedilo, ki vsebuje moralna načela zdravniškega poklica in dela.

ponosna, da ima kot ena izmed redkih držav v tranziciji, že več kot desetletje svoj kodeks etike, kljub temu da ga je potrebno posodobiti (glej Šuštar in Žaberl, 2003).

Projektna skupina je v okviru priprave kodeksa pregledala številno domačo in tujo literaturo, se seznanila s kodeksi tujih držav in tudi s kodeksi drugih poklicev. Prav tako so člani skupine izhajali iz lastnih razmišljanj, ki so temeljila na delovnih izkušnjah v policiji. Osnutek kodeksa je bil najprej posredovan nekaterim uglednim strokovnjakom ter objavljen v časopisu Varnost. Stekla je javna razprava, kjer pa ni bilo vsebinskih pripomb, tako da je lahko končno besedilo kodeksa oktobra leta 1992 le zagledalo luč sveta. Kodeks je bil sprejet ob potrditvi velike večine pooblaščenih uradnih oseb MNZ in tako začel veljati meseca novembra leta 1992. Postavlja se vprašanje, kako je kodeks zaživel v praksi oziroma ali policijsko delo poteka v okviru kodeksa in policijske morale in v skladu s poklicno etiko. Ali je mogoče Kodeks policijske etike eno, njegovo izvajanje pa drugo? (glej Čas, 2000, str. 145).

Če želimo postaviti jasne in nedvoumne standarde etičnega vedenja v policiji, smo primorani sprejeti kodeks policijske etike, ki ni vsiljen oziroma vpeljan od zunaj, temveč je plod internega razmišljanja, zato ga policisti tudi lažje sprejmejo za svojega, ga ponotranjijo ter upoštevajo pri svojem delu. Kodeks ne sme biti le sam sebi namen, ampak preprosto mora zaživeti (glej Gaber, 2003, str. 26).

Standardi etičnega vedenja v policiji so oblikovani s pomočjo norm, te pa so utemeljene z vrednotami, vrlinami in premisami policijske etike. In prav kodeks je najpogostejša oblika teh standardov, je nekakšen skupek moralnih načel in ravnanj policijske stroke (glej Šuštar in Žaberl, 2003).

V Kodeksu policijske etike so zbrana etična pravila, ki dopolnjujejo in oplemenitijo toga zakonska pravila, po katerih se morajo ravnati policisti pri opravljanju svoje funkcije. Skupek jasnih, konkretnih in neposrednih izjav, ki izražajo moralna načela in ravnanja je tista obveza, ki jo od svojih članov terja policijska stroke. Policisti vedo, kakšna ravnanja se od njih pričakuje. V bistvu gre za pravila, ki zaživijo in so spoštovana v največji meri, če jih policisti sprejmejo za svoja in jih ponotranjijo (glej Pagon v: Šuštar in Žaberl, 2003).

Seveda Kodeks policijske etike ni pravni predpis, gre za skupek etičnih, moralnih načel, ki veljajo za vsakega policista. Z implementacijo etičnosti in moralnosti v policijsko službo se zagotavlja visoka učinkovitost pri delu, saj je znano, da policisti z nizko stopnjo moralnosti niso učinkoviti pri delu (glej Polutnik in Kropce, 2004, str. 399).

Dobri medsebojni odnosi znotraj policije so nujno potreben dejavnik za uspešno policijsko delo. To ugotavljajo in opredeljujejo že Pravila policije, vendar temu posveča pomembno mesto tudi kodeks policijske etike (po Novaku, 2007, str. 23). Kljub temu, da že obstoj kodeksa etike pozitivno vpliva na etičnost vedenja zaposlenih v določeni organizaciji, je več kot dobrodošla tudi dejanska implementacija takega kodeksa, za kar mora poskrbeti management in temu poglavju posvetiti veliko pozornosti. Kodeksi policijske etike praviloma obravnavajo policijo kot celoto in v svoji vsebini zajemajo dokaj široko področje policijskih dejavnosti. Vsebujejo tiste minimalne standarde etičnega vedenja, ki se pričakujejo od policistov. Lahko pa ga razumemo tudi kot vodilo za disciplinske ukrepe, ki se jih uporabi v primerih kršitev določil kodeksa (glej Pagon et al, 2003, str. 84).

Implementacija kodeksa policijske etike naj bi zajemala naslednje faze (glej Pagon v: Šuštar in Žaberl, 2003);

- izdelava natančnih pravil vedenja, ki načelna določila kodeksa konkretizirajo za posamezne nivoje v policiji;
- določitev odgovornosti in pristojnosti za spremljanje izvajanja in upoštevanja pravil;
- vzpostavitev internega sistema kontrole za odkrivanje neetičnega ravnanja;
- vzpostavitev sistema ukrepov za nagrajevanje etičnega ravnanja ter reagiranje na kršitev kodeksa policijske etike

Namen kodeksa policijske etike je vnesti v poklicno delo več humanosti, pravičnosti in strokovnosti. Govorimo lahko o etosu policijskega poklica (po Žaberlu, 2001, str. 34). Kodeks policijske etike, ki je tudi osrednji pojem diplomskega dela, pomaga artikulirati osebna pravila obnašanja, obenem pa vzpodbuja ponos pri opravljanju dela policista. Kodeks pozitivno vpliva in učinkuje na vseh ravneh usposabljanja policistov, še posebej pa je pomemben za pripravnike, ki se morajo že na začetku seznaniti s ključnimi vrednotami, ki opredeljujejo njihovo delo. O tem, kako kodeks vpliva na policijsko prakso, pa lahko rečemo, da gre za pravila, ki označujejo ustaljeno, vsakdanje in načelno obnašanje, ki se ravna po zdravi pameti. (glej Mekinc, 2003, str. 18).

Kodeks etike v policiji je bilo potrebno sprejeti iz razlogov, ki pravijo, da je za policijo značilna visoka stopnja stikov z ljudmi, in ker se v policiji razvijajo lastne vrednote, standardi in zgledi, ustvarjajo etika in morala, odgovornost za izvajanje nalog in pooblastil, etični standardi, ki navadno vsebujejo poklicne neformalne vrednote, utrjujejo kulturo poklica do ljudi ter združujejo medsebojno solidarnost. Spoznanje, da s policijsko etiko in kodeksom policijske etike dosegamo tudi profesionalno zadovoljstvo policistov in ne le pravičnejše in humanejše postopke z ljudmi, je pripomoglo k sprejetju kodeksa (glej Čas, 2000, str. 145).

Kodeks policijske etike iz leta 1992 je bil naslednjega leta s ponosom predstavljen mednarodni javnosti na posvetu o policijski etiki v Nemčiji.

3.2.2 Upravnopravno izhodišče kodeksa

Kodeks policijske etike slovenske policije je dokument, ki se nemalokrat omenja tudi v pravnih aktih in drugih internih gradivih, ki urejajo področje policije. Zakon o policiji¹⁶, krovni zakon delovanja policije, v III. poglavju, ki ureja policijska pooblastila, v 30. členu navaja, da ima policija svoj kodeks etike. Na obstoj kodeksa opozarjajo tudi Pravila policije¹⁷ iz leta 2000. Pravila ne veljajo za pravni predpis, temveč so interni akt, ki pa v 5. členu II. poglavja navaja, da morajo policisti poleg pravil ravnati tudi skladno s Kodeksom policijske etike.

---

¹⁶ Uradni list RS, št. 49/1998, s spremembami in dopolnitvami.

¹⁷ Interni akt policije šifra 0021-1-0/502401/00 z dne 29. 11. 2000.

3.2.3 Mednarodni dokumenti kot vir kodeksa

Kodeks policijske etike iz leta 1992 in njegov naslednik vsebujeta pravila, ki so zajeta v različnih mednarodnih pravno veljavnih dokumentih. V obeh kodeksih najdemo sledi tudi nekoliko starejše datiranih dokumentov, kot je npr. Splošna deklaracija človekovih pravic¹⁸ iz leta 1948, ki jo sprejela takratna Generalna skupščina OZN.

V nadaljevanju si podrobno pogledimo, katere skupne točke oziroma katera skupna izhodišča si kodeks policijske etike deli z omenjenim dokumentom.

Deklaracija je bila razglašena kot skupen ideal vseh ljudstev in narodov. V svoji preambuli zahteva od vseh držav, skupine ali posameznika, da je človeško dostojanstvo prirojeno vsem članom človeške družbe ter da so njihove neodtujljive pravice temelj svobode, pravičnosti in miru. Prav tako je poudarjen pomen vrednosti človekove osebnosti. Vse navedeno upošteva policijski kodeks v svoji vsebini.

Omenjena mednarodna listina vsebuje v svojih določbah zahtevo po spoštovanju vseh pravic, ki se nanašajo na temeljne vrednote glede človeškega življenja, osebne varnosti, svobode, prostosti idr. V svoji kratki vsebini poudarja prepoved diskriminacije in nečloveškega ravnanja. In policijski kodeks, kot bomo lahko ugotovili v naslednjih poglavjih, to upošteva v svojih določbah.

Seveda omenjena deklaracija ni edini mednarodni dokument, ki ga upošteva kodeks policijske etike. Naslednji takšen dokument je Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah¹⁹, ki ga je sprejela OZN leta 1966. Omenjen pakt v svoji vsebini ponovno poudarja pomen prirojenega človeškega dostojanstva, ki v nobenem primeru ne sme biti okrnjeno, ne glede na raso, barvo, spol, jezik, vero itd.

Seveda že številna zakonodaja, ki na takšen in drugačen način ureja človekove pravice in svoboščine, vsebuje določbe z omenjenimi zahtevami, kodeks policijske etike pa to ponovno zahteva od uslužbencev policije.

Obstajajo še številni izdani mednarodni dokumenti OZN ali Sveta Evrope, ki so pomemben in nepogrešljiv vir kodeksa policijske etike. Tudi Konvencija o preprečevanju mučenja in nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja²⁰ iz leta 1987 je ena izmed njih. Za izgradnjo etičnih pravil policijske dejavnosti pa sta posebej pomembna dva mednarodna dokumenta, in sicer:

- Kodeks ravnanja policijskih uslužbencev OZN²¹,
- Deklaracija o policiji SE²².

3.2.3.1 Kodeks ravnanja policijskih uslužbencev

Ob koncu osemdesetih let je Generalna skupščina Organizacije združenih narodov izdala Kodeks ravnanja policijskih uslužbencev, ki velja za prvi policijski kodeks oziroma prvi kodeks, ki je ločeno obravnaval delovanje policijskih

¹⁸ Sprejeta z resolucijo št. 217 A(III) dne 10. decembra 1948.

¹⁹ Sprejet z resolucijo št. 2200 A(XXI) dne 16. decembra 1966, v RS uveljavljen 17. junija 1992.

²⁰ Sprejel jo je Odbor ministrov Sveta Evrope 26. novembra 1987, v RS uveljavljena 15. 1. 1994.

²¹ Code of conduct for Law Enforcement Officials, sprejet z resolucijo št. 34/169

²² Resolucija Sveta Evrope, št. 690 (1979), sprejeta 8. maja 1979

uslužbencev. Gre za mednarodni dokument, v katerem so zapisana minimalna pravila načelnega ravnanja vseh policistov.

Omenjen kodeks je bil sprejet 17. decembra 1979 z resolucijo, s katero je bil opredeljen pomen nalog policije pri kakovosti življenja posameznikov in celotne družbe. Kodeks velja za dokument, ki je na voljo vladam pri reševanju vprašanj na področju kazenskega pravosodja in človekovih pravic.

Kodeks, ki vsebuje osem členov, v svoji kratki vsebini:

- opominja policiste na dolžnosti, ki jim jih nalaga pravo, saj s tem z visoko stopnjo odgovornosti služijo skupnosti in varujejo vse osebe pred nezakonitimi dejanji;
- zahteva od policistov, da vedno in povsod spoštujejo in varujejo človekovo dostojanstvo in spoštujejo in branijo človekove pravice vseh oseb;
- opozarja policiste na uporabo sile le v nujnih primerih, kadar je to neizogibno potrebno, in le v obsegu, ki je potreben za izpolnitev dolžnosti;
- opominja policiste na tajnost zaupnih zadev;
- policistom prepoveduje vsakršno dejanje, s katerim bi se storilo, spodbujalo ali toleriralo mučenje ali drugo okrutno, nečloveško ali ponižujoče ravnanje ali kaznovanje niti v izrednih razmerah niti po ukazu nadrejenega;
- opozarja na dolžnost popolnega varovanja zdravja vseh oseb v postopkih;
- prepoveduje vsakršno izvrševanje dejanj korupcije policijskih uslužbencev in
- poziva policiste na absolutno spoštovanje zakonov ter tega kodeksa.

Kodeks je ustvaril standarde za policijsko ravnanje, skladno z določbami osnovnih človekovih pravic in svoboščin. Z vzpostavitvijo zbirke smernic visoke etične in pravne kakovosti je vplival na praktična stališča in obnašanja policijskih uslužbencev. Kodeks priznava, da zgolj poznavanje človekovih pravic ni dovolj, da bi razumeli, kaj resnično pomenita vzdrževanje in podpiranje človekovih pravic (glej De Rover, 2002, str. 271).

Kodeks ravnanja policijskih uslužbencev izhaja iz določb številnih mednarodnih dokumentov, med katere sodi tudi Konvencija ZN o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije²³ in Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin²⁴.

3.2.3.2 Deklaracija o policiji

Parlamentarna skupščina Sveta Evrope je leta 1979 sprejela t. i. Deklaracijo o policiji. Gre za dokument, katerega vsebina je razdeljena na tri sklope ali temeljna poglavja. Prvi dve poglavji se ukvarjata z deontologijo in statusom policije in zavezujeta vse organizacije in njihove pripadnike, ki opravljajo dejavnosti oboroženih sil, od policije, tajnih služb do vojaških organizacij. Obravnavana je etika oziroma so obravnavane pravne in moralne obveznosti policistov. Tretje poglavje obravnava pravice in dolžnosti policije med vojno in izrednimi razmerami.

---

²³ Sprejeta z resolucijo št. 2106 A(XX) dne 21. decembra 1965, v RS uveljavljena 17. julija 1992.

²⁴ Sprejel jo je Odbor ministrov Sveta Evrope dne 4. 11. 1950, v RS uveljavljena 28. junija 1994.

Deklaracija je bolj podrobna kot Kodeks ravnanja policijskih uslužbencev, prav tako vsebuje nekatere določbe, ki jih kodeks ne zajema. Omenjeni deklaraciji so sledili etični kodeksi s področja policijskega dela.

Deklaracija o policiji je bil eden od prvih poskusov za oblikovanje etičnih načel policije in je številnim evropskim državam pomagala odgovoriti na mnoga vprašanja o policiji. Kljub temu deklaracija ni nikoli postala pravna listina Sveta Evrope.

Deklaracija o policiji je v svoji peambuli izhajala iz:

- Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter drugih nacionalnih in mednarodnih dokumentov, ki zagotavljajo obstoj miroljubne družbe na podlagi reda in javne varnosti;
- dejstva, da policija igra pomembno vlogo v vseh državah članicah in opravlja težke naloge v nevarnih okoliščinah, zaradi česar potrebuje dodatna pravila za vodenje;
- mnenja, da je opravljanje policijske službe neprimerno za tiste, ki so kdajkoli zagrešili kazniva dejanja zoper človekove pravice;
- mnenja, da je evropski sistem za zaščito človekovih pravic izpopolnjen v primeru sprejetja splošnih pravil s področja poklicne etike v policiji;
- potrebe, da imajo pripadniki policije stalno moralno in psihološko podporo družbe, kateri služijo;
- želje, da naj policisti uživajo status in pravice, ki so primerljive s člani civilne družbe;
- možnosti, da se osnovna vodila obnašanja policijskih uslužbencev lahko prekoračijo v primeru vojne, izrednih razmer ali okupacije tujih sil;

Prvo poglavje deklaracije v svoji vsebini:

- opominja na zakonske dolžnosti, s katerimi se varujejo državljani in celotna družba pred nasiljem in drugimi škodljivimi dejanji;
- določa policista kot osebo, ki odloča z integriteto, nepristranskostjo in dostojanstvom, pri tem zavrača in odločno nasprotuje dejanjem, ki so povezana s korupcijo;
- prepoveduje vsa dejanja mučenja, nečloveškega ravnanja in kaznovanja, v vseh okoliščinah;
- opominja na dolžnost zavrnitve odrejene naloge, ki je nezakonita; in dolžnost takojšnjega ukrepanja v primeru zaznave kršenja zakona, ki bi pomenilo nastanek nepopravljive škode;
- prepoveduje kakršnekoli ukrepe zoper policiste, ki so zavrnil izpolnitev nezakonite naloge;
- prepoveduje policistu, da sodeluje pri postopkih zoper osebe, ki bi bile obravnavane zgolj zaradi rase, vere ali političnega prepričanja;
- opozarja policiste, da so za svoja dejanja osebno odgovorni;
- določa ustrezno hierarhijo znotraj policijske organizacije, ki vedno omogoča neposredno odgovornost določene osebe;

- nalaga državi, da zagotavlja pravna jamstva za škodo, ki izhaja iz policijskih dejavnosti;
- zagotavlja policistom vsa potrebna sredstva, ki so nujna za doseg zakonitega cilja;
- predvideva jasna navodila oziroma pogoje za uporabo strelnega orožja;
- opominja na ukrepe za ohranjanje življenja in zdravja v primerih, ko je to ogroženo;
- opozarja na dolžnost varovanja podatkov zaupne narave.

Drugo poglavje v svoji vsebini:

- določa policijske naloge kot naloge javnih storitev;
- omogoča vsem ljudem opravljanje policijskih nalog ob izpolnjevanju pogojev, ki se za ta poklic zahtevajo;
- omogoča policistom stalno izobraževanje in poklicno usposabljanje;
- zagotavlja ustrezne delovne pogoje za policiste;
- predvideva pravice do ustreznih nadomestil zaradi narave policijskih del;
- omogoča policistom možnost tudi aktivnega vključevanja v različne profesionalne organizacije;
- predvideva pomembno vlogo reprezentativnih policijskih organizacij;
- omogoča določene pravice policistom v primerih, ko so kazensko ali disciplinsko preganjani;
- določa enake sodne postopke za policiste kot ostale državljane.

Tretje poglavje deklaracije, ki vsebuje 7 točk, se nanaša na vlogo policije med vojno in izrednimi razmerami in ga na tem mestu ne bomo podrobneje predstavljali.

3.2.4 Vsebinska opredelitev Kodeksa policijske etike 1992

V uvodnem delu smo že omenili, da je Kodeks policijske etike nekakšna knjižica majhnega formata, kar seveda pomeni, da vsebuje majhno število določb oziroma členov. Kljub temu nam kratka vsebina teh določb veliko pove, seveda le v primeru, če želimo, da nam je kodeks v oporo, pomoč in veselje pri policijskem delu.

Kodeks iz leta 1992 je bil zasnovan tako, da je vseboval vsega 21. členov, ki so bili razdeljeni na štiri glavna oziroma osnovna poglavja. Podobno kot številni pravni in drugi akti, je tudi ta Kodeks vseboval splošne (uvodne) določbe. Te nam v prvih štirih členih povedo:

- da je kodeks policijske etike izraz volje in spoznanja vseh policistov o nujnosti zakonitega, pravičnega, humanega in vljudnega ravnanja pri izvajanju nalog;
- da je policija javna služba in kot takšna na voljo vsem državljanom in institucijam, seveda v okviru pristojnosti, ki jih ima na podlagi predpisov;
- da je policist dolžan zagotavljati varovanje in spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin, pri poseganju v njih pa je dolžan še posebno paziti na

osebnost in dostojanstvo osebe v postopku, v okviru tega pa mora prav tako preprečevati kakršno koli nasilje in nečloveško ravnanje (kar narekuje že omenjena deklaracija OZN in drugi mednarodni dokumenti);

- da kršitev kodeksa zahteva od kršitelja moralno odgovornost, v primeru ravnanja skladno s kodeksom, pa je policistu zagotovljena vsa potrebna podpora organa, kateremu pripada.

Splošnim določbam je sledil osnovni in najbolj pomemben del Kodeksa, to so temeljna načela. Prvo in najbolj pravno podprto je načelo ustavnosti, zakonitosti in odgovornosti, ki ga je Kodeks razkrival od 5. do 7. člena. Načelo zahteva od policista le ravnanje, ki naj bo v skladu z ustavo, zakoni in drugimi predpisi, kajti ta zahteva je dana v drugih aktih, ki urejajo delovanje policije. Omenjeno načelo preprosto zavezuje policiste, da njihovo ravnanje ne sme biti omejeno le s formalnimi pravnimi akti in njihove pravice in dolžnosti za izvajanje pooblastil niso in ne smejo biti predmet ozkega pojmovanja. To pomeni, da je policist pri svojem delu dolžan vzpostaviti tudi vrednostni odnos do moralnih, etičnih in drugih vrednot ter načel.

Preprosto povedano se policistova odgovornost ne konča le pri zakonu in kazenski ali morebitni drugi odgovornosti, temveč je potrebno na njegovo odgovornost in vlogo v družbi gledati tudi z vidika morale in moralne odgovornosti.

Kodeks je v svojem 6. členu zagotavljal zaščito policistu, če bi se znašel pred nalogo, ki mu je bila dana in je po njegovi oceni nezakonita. Policist je takšno nalogo dolžan odkloniti, kar pa ne sme imeti zanj negativnih posledic.

Vsebina Kodeksa se je dotaknila tudi človekovih pravic in dolžnosti in enakosti pred zakonom. V tem delu se je od policista zahtevalo, da se pri svojem delu zaveda, da so pravice in svoboščine vseh ljudi neodtujljive in zagotovljene v vseh okoliščinah. Kar so že vsebovali mednarodni dokumenti, je kodeks ponovno opominjal v svojem 7. členu.

Načelo humanosti je naslednje načelo, ki ga je Kodeks polagal na srce policistom. Čeprav mora policist pri svojem delu ravnati odločno in brez nepotrebnega omahovanja, je po drugi strani dolžan ukrepati tako, da je med opravljanjem nalog obziren, human in človeški. Nikakor ne sme škodovati dobremu imenu in časti strank v postopku, prav tako jim ne sme nalagati nepotrebnih obveznosti ali jih kakorkoli po nepotrebnem vznemirjati. Še posebej mora paziti pri postopkih z osebami, ki imajo posebne osebne značilnosti, npr. s starejšimi, invalidnimi, duševno motenimi osebami, mladoletniki, otroki itd.

Kot smo že povedali, je policist javna osebnost in zato vedno na očeh javnosti. Zaradi tega je Kodeks zahteval, da policist vedno in povsod varuje in utrjuje ugled policije, v službi in v zasebnem življenju. Osebna urejenost mora biti skladna pravili službe. Vse oblike podkupovanj in privilegijev morajjo biti za policista nesprejemljivi. Policist je namreč izenačen z drugimi državljani.

Vsa dejanja policista pri delu hote ali nehote vidita ožja in širša javnosti. Zatorej je pomembno, da policist dela zakonito, pošteno, vljudno in strokovno, saj si s tem pridobiva naklonjenost javnosti. In pravilno je, kot navaja tudi Kodeks, da je javnost oblika nadzorstva nad delom policista in policije kot celote.

Ker je potrebno, da so uslužbenci policije pri svojem delu vestni, odgovorni in nasploh profesionalni, je Kodeks določal policijskemu uslužbenskemu sistemu, da

skrbi za ustrezno usposabljanje in izpopolnjevanje svojih delavcev za namenom, da se s tem širi njihova splošna razgledanost in splošno ter posebno znanje, ki je potrebno za kakovostno in uspešno opravljanje nalog.

Policist velja za strokovnjaka v svoji službi, zato se od njega upravičeno pričakuje, da njegovo profesionalno ravnanje ni odvisno od njegovega političnega prepričanja in svetovnega nazora. Kodeks je zahteval, da njegova strokovnost in profesionalnost ne smeta biti niti najmanj zmanjšana zaradi menjave političnih strank na oblasti. Skladno s svojimi prepričanji pa se policist seveda lahko vključuje v razna sindikalna, strokovna in druga podobna nacionalna ali mednarodna združenja.

Kodeks je v svojih določbah govoril tudi o varovanju poklicne tajnosti, kar je določal kot policistovo pravico in dolžnost. Jasno je, da policist pri svojem delu prihaja v stik z osebnimi podatki in podatki različnih stopenj tajnosti in zaupnosti. Tu je obvezna absolutna diskretnost pri uporabi teh podatkov in njihovega posredovanja v javnost oziroma nepooblaščenim osebam. Zanimivo pri tem je tudi to, da dolžnost te diskretnosti in varovanja poklicne tajnosti ni ugasnila s prenehanjem zaposlitve v policiji.

Medsebojni odnosi v policiji so tudi ena izmed obravnavanih tematik v Kodeksu. Odnosi znotraj policije morajo temeljiti na določenem hierarhičnem redu, na medsebojnem spoštovanju, vzajemni in solidarni pomoči, kolegialnosti, strpnosti, iskrenosti, medsebojnem zaupanju in dostojanstvu.

S tem se bo vsekakor dosegla visoka stopnja strokovnosti, inovativnosti, okrepil se bo medsebojni dialog in tudi visoka profesionalnost policijskega poklica, če upoštevamo zahtevo Kodeksa, da so pojavi, kot je poniževanje, podcenjevanje in zapostavljanje v policiji in policijski organizaciji tuj in neznan element medsebojnih človeških odnosov.

Kljub dejstvu, da je policist delavec visoko kvalificiranega poklica, Kodeks ni preziral njegove druge – nepoklicne strani človeka. Policistu je bilo dovoljeno opravljanje samostojnega znanstvenega in pedagoškega dela, publicistično, kulturno, umetniško, športno, humanitarno ali drugo podobno udejstvovanje. Kadar gre za dela izven policije, je bilo ob pogoju, da to delo ni povezano s poklicno sfero, potrebno dovoljenje predstojnika.

Vsak akt, ki vsebuje določene prepovedi in zapovedi in s tem zavezuje nekoga k določenemu ravnanju, je nemalokrat tudi kršen, bodisi zaradi spleta določenih okoliščin bodisi številnih drugih vzrokov. Tako je tudi s Kodeksom policijske etike. Kršitve Kodeksa so predmet obravnave častnega rabsodišča, ki je bilo kot organ ustanovljeno na nivoju celotne države. Pristojno pa je bilo za ugotavljanje moralne odgovornosti za kršitve kodeksa.

Tudi Kodeks policijske etike je vseboval končne določbe, s katerimi se je zaključil niz moralno-etičnih standardov v policiji. Te so izražale:

- zahtevo po upoštevanju kodeksa in njegovih načel v vseh varnostnih razmerah;
- obvezo po uporabi kodeksa v vzgojno-izobraževalnih procesih policijskih šol;
- nujnost sprejetja vsebine kodeksa ob sklenitvi delovnega razmerja vseh novih policistov.

3.2.5 Kodeks policijske etike 2008 in njegova primerjava s prejšnjim kodeksom

Nov kodeks policijske etike je bil pripravljen v Sektorju na nadzor GPU, pri pripravi je sodelovala tudi Višja policijska šola iz Policijske akademije. Zelena luč za njegov sprejem v mesecu oktobru 2008 sta dala generalni direktor policije in Policijski sindikat Slovenije. Projektna skupina, ki je pripravila nov kodeks policijske etike, je pred pripravo novele preučila razvoj in stanje etike v policiji vse od sprejema prvega kodeksa v letu 1992 pa do leta 2008. Skladno s tem je bila opravljena primerjava z Evropskim kodeksom policijske etike in Kodeksom ravnanja javnih uslužbencev, ki sta v nalogi zaradi svojega vpliva tudi posebej obravnavana. Pri tem ne smemo prezreti prakse nekaterih evropskih držav na tem področju in literature domačih in tujih strokovnjakov, ki sta dali svoj prispevek k novemu kodeksu policijske etike v Sloveniji.

Že kar nekaj let je Kodeks policijske etike iz leta 1992 klical po posodobitvi in spremembah, ki so bile nedoumno potrebne iz različnih razlogov. Vsebinsko in značilnosti prejšnjega kodeksa smo že spoznali, ta se po svoji vsebini bistveno ne razlikuje od novopečenega kodeksa. Kljub temu je potrebno poudariti nekatere temeljne spremembe, ki pa občutno vplivajo oziroma bodo vplivali na etiko policijskega dela. Tako kot prejšnji kodeks, tudi ta kliče po ozaveščanju policistov o pomenu spoštovanja etičnih načel in krepitvi etično-moralnega ravnanja v praksi, kar je tudi osnovni pomen tega dokumenta. Temu so bile dodane še usmeritve iz Srednjeročnega načrta razvoja in dela policije za prihajajoče obdobje, ki se nanašajo predvsem na poslanstvo, vizijo in vrednote.

S primerjavo novega Kodeksa policijske etike iz leta 2008 s Kodeksom iz prejšnjega stoletja spoznamo nekatere bistvene značilnosti, katerih tudi na tem mestu ne bomo prezrli. Tukaj izstopa predvsem slog, s katerim je nov kodeks besedno oblikovan, ta pa je za razliko od starega napisan v prvi osebi množine, s čimer izraža visok nivo pripadnosti policijski organizaciji. Jezik, v katerem je bil spisan pretekli Kodeks, je bil preveč pravniško trd, kar je izražalo pretiran normativizem. Novi, sedaj veljavni Kodeks pa je naravnani inspirativno in ne regulativno. Za regulacijo policijskega dela obstajajo drugi akti, ki poleg tega predpisujejo tudi sankcije za kršitve dolžnostnega ravnanja policistov. Kodeks teh v svojih določbah ne omenja, ker za to ni potrebe. S sprejetjem novega Kodeksa je bilo ukinjeno nepotrebno in neučinkovito častno razsodišče, ki v preteklosti ni bilo smiselno, saj zaradi različnih zadržkov ni delovalo.

Novi Kodeks je znižal število članov z 21 na 14. To je posledica dejstva, da so bili nekateri člani črtani iz Kodeksa, ali pa sta bila dva člena, ki jih je vseboval prejšnji kodeks, enostavno združena v enega. Kljub temu pa je bil novemu Kodeksu dodan člen, s katerim je pisec določil postopke sprejemanja in spreminjanja določb Kodeksa, česar prejšnji ni vseboval. Zanimiva je tudi nova določba 2. člena, ki poudarja avtoriteto argumenta in hkrati zanika argument moči. Prav tako je zanimivo, da je novemu Kodeksu dodana priloga, ki je nekakšen seznam vrednot in vrlin, s katerim se na nov, poseben in izviren način izraža poslanstvo policije.

Gledano iz vsebinskega zornega kota, novi Kodeks namesto štirih členov splošnih določb, vsebuje le še dva. Črtana je bila določba, ki je policijo označevala

kot javno službo, ki je na voljo vsem državljanom in organom. Prav tako je bila črtana določba o moralni odgovornosti policista ob kršitvi kodeksa. V nadaljevanju, kjer so zapisana temeljna načela, novi kodeks ne vsebuje določbe o ustavnosti, zakonitosti, odgovornosti in humanosti. Je pa posebej v samostojnem členu obravnavana oziroma omenjena nepodkupljivost. Novi Kodeks ne pozna člena, ki bi omenjal dolžnost varovanja poklicne tajnosti tudi po prenehanju službovanja v policiji. V nadaljevanju je črtana določba, ki je prej policistom dovoljevala druga dela izven policije. Prav tako je bilo v novem kodeksu v celoti črtano poglavje o častnem ramsodišču, kar je logično, saj je bilo to iz opravičljivih razlogov ukinjeno.

Že omenjene vrednote in vrline za izražanje poslanstva policije, ki so v obliki seznama kot priloga novega etičnega kodeksa, obsegajo 10 točk, ki na samozavesten in neodvisen način podrobno razčlenjujejo temeljno poslanstvo policije. Omenjen spisak je dodan z razlogom, da se lahko javno izobesi v vseh enotah policije. Tako policiste spominja na njihovo služenje ljudem, ki se kaže predvsem kot varovanje življenja in premoženja, varovanje zakonov in enakosti pred njimi, ohranjanje visoke stopnje integritete, pogumnosti in odločnosti, in ne nazadnje, tudi visoko stopnjo etičnega ravnanja.

Vrednote in vrline, ki izražajo poslanstvo policije:

POLICISTI:

- služimo ljudem;
- varujemo življenje ljudi in premoženje;
- varujemo šibkejše pred močnejšimi;
- zagotavljamo ustavne in zakonske pravice vsem ljudem pod enakimi pogoji;
- imamo visoko stopnjo integritete;
- zasebne zadeve ločujemo od službenih;
- smo pogumni in določni tudi, kadar je ogroženo življenje;
- zavedamo se, da policijska izkaznica pomeni odgovornost in javno zaupanje policiji;
- ohranjamo zaupnost in ne zlorablamo podatkov ter informacij;
- vedno ravnamo etično, zakonito in strokovno.

»Potrebno je poudariti, da sprejem kodeksa še zdaleč ne pomeni, da so s tem dejanjem slovenski policisti že sposobni ločiti dobro od zla, spoštovati sebe in druge, uveljavljati zahteve in standarde stroke ter imeti pošten odnos do izzivov poklica. Pomeni pa vendarle potrebno izhodišče za to, da postane človek človeku človek, policist policistu policist« (Pagon et al, 2003, str. 118).

4 KODEKS POLICIJSKE ETIKE V EVROPSKEM MERILU

4.1 IZHODIŠČA SKUPNE EVROPSKE POLICIJSKE ETIKE

Živimo v času, ko se veliko evropskih držav ukvarja z reorganizacijo svoje policije, s katero bodo spodbudile in utrdile demokratične vrednote. Prav tako se Evropske države ukvarjajo z vprašanjem, kako zagotoviti skupne standarde policije prek državnih meja, da bi izpolnile pričakovanja vedno bolj mobilnih Evropejcev, ki želijo in pričakujejo poenoteno, pravično in predvidljivo ravnanje policije. Pristojni organi, ki delujejo v okviru Evropske unije, se med drugimi ukvarjajo tudi z zadevami policije, kar je tudi pričakovano, ob upoštevanju, da ima takšna organizacija, kot je Evropska unija, v svoji strukturi ogromno garnituro organov in institucij²⁵, ki se ukvarjajo s številnimi področji skupne evropske varnostne in obrambne politike. Tako se Svet Evrope že vse od svoje ustanovitve ukvarja z vprašanji skupne evropske policijske politike in s tem zagotavlja programska izhodišča za evropsko razpravo o vlogi policije v demokratični družbi.

Podlaga za izoblikovanje skupnih evropskih smernic je bila vsekakor obsežna sodna praksa na policijskem področju, ki jo je pridelalo Evropsko sodišče za človekove pravice, določena usmerjevalna načela pa so oblikovale različne evropske institucije, kot sta Odbor za preprečevanje mučenja, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja²⁶ in Evropska komisija za boj proti rasizmu in nestrpnosti.

Delovanje Evropskih organov, ki so se ukvarjali z vprašanji policijske etike in policije nasploh, je zaznamovala ustanovitev posebnega Odbora strokovnjakov za policijsko etiko in probleme policijske dejavnosti. Temeljna projektna naloga odbora je bila reorganizacija policije kot odločilen proces uveljavljanja in utrjevanja demokratičnih vrednot. V okviru tega je policijska etika postala pomembna tema v večjem številu držav članic Sveta Evrope. Rezultat dela omenjenega odbora je bilo priporočilo o policijski etiki, ki ga danes države Evropske unije uporabljajo kot smernice pri vprašanjih policijske reforme in nacionalnem kodeksu policijske etike.

Evropa danes razvija skupno zunanjo in varnostno politiko, kar pomeni, da se zavzema za varovanje skupnih vrednot, krepitev varnosti, ohranitev miru, krepitev mednarodnega prava in vladavine prava. S tem se vse bolj uveljavljajo univerzalni principi, ki ne le normativno, ampak tudi moralno zavezujejo različne inštitucije demokratičnih držav, torej tudi policijo. V tem kontekstu je nastal tudi Evropski kodeks policijske etike (po Pagonu, 2003, str. 120).

Evropski kodeks policijske etike predstavlja okvir oziroma priporočila, kako naj bodo organizirane in kako naj delujejo policijske organizacije v sodobni demokratični družbi. Pomembno je poudariti, da je to prvi primer v zgodovini Sveta Evrope, ko so policisti neposredno sodelovali pri oblikovanju nekega dokumenta. Navkljub vsemu

²⁵ Odbori Evropskega parlamenta za človekove pravice (DROI), varnost in obrambo (SEDE), državljanske svoboščine, pravosodje in notranje zadeve (LIBE), Politični in varnostni odbor (PSC), Vojaški odbor EU (EUMC) idr.

²⁶ Ustanovljen na podlagi določb konvencije iz opombe št. 24, njegovi člani skladno s svojimi pooblastili in programom dela organizirajo obiske krajev držav pogodbenic, z namenom zaščite in varstva oseb, ki jim je odvzeta prostost.

pa beseda kodeks ni ravno najbolj primerna za omenjeni dokument, če upoštevamo, da kodeks pomeni opis nekega ravnanja, obnašanja, vedenja posameznika iz različnih poklicev, ta kodeks pa je v primerjavi s tem mnogo širši. Če na eni strani določa organizacijo in delovanje evropskih policij, na drugi strani diktira njihov odnos do javnosti in civilne družbe. Poleg tega ta kodeks ni namenjen samo policiji, temveč vladam v celoti, ki naj bi na podlagi tega kodeksa vzpostavile pravilno stališče do dela policije in jim na ta način omogočile lažje delovanje (glej Mekinc, 2004).

S tem kodeksom je policija dala javnosti jasno vedeti, da se ne zapira in da želi z javnostjo deliti razmišljanja Evrope o tem, kakšna naj bo moderna evropska policija. Poleg tega so nekatere temeljne usmeritve tega kodeksa že vsebovane v strateških usmeritvah slovenske policije (po Žaberlu, 2004).

4.2 EVROPSKI KODEKS POLICIJSKE ETIKE

4.2.1 Ozadje nastanka in vzroki za sprejem

Potreba po spreminjanju vloge državne policije iz aparata prisile, ki opravlja tradicionalne policijske naloge, v servis skupnosti, ki vključuje tudi določene storitvene in socialne dimenzije, se je jasno pokazala z Evropskim kodeksom policijske etike. Ta poudarja pomen določenih sprememb v policijski organizaciji, kaže potrebo po operativni neodvisnosti pri izvajanju nalog, vzpostavitvi mehanizmov nadzora ter preprečevanju in odkrivanju korupcije v policiji. Močno poudarja tudi prizadevanje za doseg integritete in osebne odgovornosti policistov na vseh nivojih (po Pagonu, 2002, str. 333).

Evropski kodeks, ki temelji na vrsti različnih priporočil in resolucij²⁷, sicer obsega področje organizacije policije, izbora kandidatov za policiste, njihovo izobraževanje in usposabljanje in tudi splošne smernice za delo policije ter smernice za ukrepanje v specifičnih situacijah (glej Pagon et al, 2003, str. 94).

Kodeks je v svoji formalni obliki priporočilo Sveta Evrope, ki ga je izdelala posebna komisija ekspertov za področje policijske etike, ki jo ustanovil odbor ministrov. Dokument je s svojim nastankom priporočil vladam držav članic Sveta Evrope, naj v svojih notranjih zakonodajah, praksi in nacionalnih kodeksih policije upoštevajo načela, zapisana v besedilu omenjenega priporočila (glej Pagon et al, 2003, str. 121). Z nastankom kodeksa sta bili začrtani pot in smer razvoja na področju policijske dejavnosti v evropskem prostoru. S svojo vlogo zagotavlja enotne standarde za delo policije na območju evropske skupnosti. Enotnost, ki je oziroma bo dosežena, pa lahko pozitivno vpliva tudi na sodelovanje med policijami in s tem na njihovo učinkovitost v boju proti mednarodnemu kriminalu. Jasno je, da državna policija že nekaj časa ni več edina državna institucija, ki zagotavlja notranjo varnost v državi, temveč obstajajo tudi druge službe, ki pri tem sodelujejo oziroma opravljajo

---

²⁷ Priporočila kot nezavezujoči pravni akti, ki predlagajo smernice ravnanja, ter resolucije kot nezavezujoči pravni akti so dokumenti, ki jih sprejemata Svet Evropske unije in Evropski parlament. V njih izražata politične smernice za ukrepanje na določenem področju, npr. Resolucija o zaščiti manjšin in protidiskriminacijski politiki idr.

podobne naloge. Zato se določila kodeksa nanašajo tudi na druge državne organe, ki opravljajo nekatere policijske funkcije (po Pagonu, 2002, str. 333–334).

»Kodeks presega tradicionalno miselnost policijske dejavnosti, po kateri je policija predvsem borka proti kriminalu in represivni aparat v rokah vladajoče elite, saj v celoti sprejema in uveljavlja idejo o policiji kot javni službi in servisu skupnosti, ki svoje naloge opravlja v partnerskem odnosu s skupnostjo«. (Pagon, 2002, str. 335).

Da bi si policija pridobila spoštovanje javnosti, ni dovolj le, da ravna po zakonu, ampak je potrebno zakon izvajati z integriteto in spoštovanjem do javnosti. Zakone je potrebno izvajati s kančkom zdravega razuma, policisti pa pri tem ne smejo pozabiti, da ima njihovo delo tudi dimenzijo javne storitvene službe. Policija ni le odgovorna državi, pač pa tudi javnosti. Policija, ki želi svoje naloge opravljati ob pomoči javnosti, mora svoje policiste usposablja v okolju, ki čimbolj ustreza družbeni resničnosti. Kodeks daje velik poudarek temu, kdo sploh lahko opravlja policijsko delo. Svet Evrope skozi Evropski kodeks policijske etike aktivno promovira koncept policijske dejavnosti v skupnosti in prizadevanja za profesionalizacijo policije in zelo jasno daje vedeti, kako in na kašen način se mora spremeniti policija, če želi, da bo država šla v korak z evropskim razvojem na tem področju (po Pagonu, 2002, str. 336–338).

Evropski kodeks policijske etike je zelo pomemben dokument z vidika pridobivanja pristanka za legitimnost policijskega dela in predstavlja minimalni standard, ki opredeljuje načine izvajanja policijske dejavnosti v sodobni demokratični družbi (po Lobnikarju, 2004).

4.2.2 Upravnopravno izhodišče kodeksa

Evropski kodeks policijske etike je kot priporočilo Sveta Evrope nastajal med letoma 1998 in 2001. Dokument je pripravil in oblikoval odbor strokovnjakov s področja policije, kjer so sodelovali tudi neposredni delavci policije, saj je pri oblikovanju dokumenta sodelovalo 18 predstavnikov različnih evropskih policij. Celoten dokument obsega poleg kodeksa tudi pripadajoči komentar.

Potrebno je poudariti, da je Evropski kodeks policijske etike za razliko od konvencij²⁸ le moralno obvezujoč dokument in tako za države podpisnice ni pravno zavezujoč. Kljub temu ima tak dokument visoko moralno integriteto, kar se vsekakor upošteva v evropskem prostoru. Prav tako so vedno glasnejši pozivi posameznih držav članic Sveta Evrope, da bi bilo potrebno to priporočilo preoblikovati v Konvencijo, ki bi bila kot takšna za države podpisnice tudi pravno in ne le moralno obvezujoč dokument.

Kodeks je sprejel in potrdil Odbor ministrov Sveta Evrope, 19. septembra leta 2001.

V Evropi je to prvi dokument, ki opredeljuje enoten okvir delovanja in organiziranja policije, zato ima še toliko večji pomen. Njegov namen je zagotoviti

---

²⁸ Pravno zavezujoč meddržavni sporazum, sklenjen bodisi v okviru mednarodne organizacije bodisi med več državami pogodbenicami (zavezuje le države, ki jo ratificirajo).

sistem načel in vrednot za skupne cilje, delovanje in nadzor nad policijo v demokratičnih družbah z vladavino prava.

Tako kot nacionalni kodeks RS pa je tudi Evropski kodeks svojo vsebino črpal iz številnih mednarodnih listin, kot je npr. že večkrat omenjena Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

4.2.3 Vsebinska opredelitev kodeksa

Evropski kodeks policijske etike kot Priporočilo Sveta Evrope ima v svoji strukturi uvodno pojasnilo oziroma t. i. preambulo²⁹, ki navaja vzroke za sprejem takšnega dokumenta. Vsebuje 12. alinej, ki v osnovi navajajo potrebe po brezpogojnem uveljavljanju pravne države, učinkovitem kazenskopravnem sistemu, učinkoviti družbeni vlogi evropskih policijskih organizacij ter nenazadnje tudi potrebe po absolutnem upoštevanju že večkrat naštetih mednarodnih dokumentov, iz katerih izhajajo načela, pravila in smernice modernega delovanja evropske policije. Na koncu je izražena še pobuda vladam držav članic o sprejemu ustrezne notranje zakonodaje, kjer so omenjeni tudi nacionalni kodeksi policijske etike posameznih držav.

Dejstvo je, da je Priporočilo Sveta Evrope podlaga za nadaljnja prizadevanja na področju policije, jasno pa je tudi, da je potrebno državam članicam pustiti manevrski prostor pri oblikovanju določenih smernic za delovanje državne policije.

Evropski kodeks policijske etike je danes namenjen vsem tradicionalnim javnim policijam v državah članicah Evropske unije, ker pa v modernem času policija ni edini organ, ki ima policijska pooblastila oziroma organ, ki zagotavlja red v civilni družbi, je kodeks namenjen tudi drugim organom, ki zoper civilno družbo izvajajo bolj ali manj policijska pooblastila.

Kodeks je v svoji vsebini razdeljen na sedem poglavij, ki so razdeljena na 66. posameznih točk. Tukaj vidimo, da Kodeks ni razčlenjen na člene, kar pomeni, da ga avtor ni želel izdelati v strogi formalni obliki, kar je pravilno, saj navsezadnje Kodeks ni zavezujoč pravni akt, temveč le priporočilo.

Sedem poglavij Kodeksa se nanaša na cilje policije, določajo pravno podlago za delovanje policije, obravnavajo policijo v primerjavi s celotnim kazenskopravnim sistemom, določajo organizacijsko strukturo policije, opredeljujejo smernice za policijsko posredovanje, v zadnji fazi pa narekujejo odgovornost in nadzor nad policijo, omenijo tudi mednarodno sodelovanje policij evropskih držav.

V nadaljevanju si podrobneje pogledjmo posamezne dele Kodeksa. V začetnem poglavju kodeksa so opredeljene glavne naloge policije v demokratični pravni državi. Poleg temeljnih nalog policije, ki jih npr. v naši državi policiji nalaga že osnovni pravni akt te službe Zakon o policiji, je opredeljena tudi t. i. servisna funkcija, s katero policija zagotavlja pomoč in storitve javnosti oziroma civilni družbi.

V nadaljevanju je opredeljena pravna podlaga za policijo v pravni državi. Tu kodeks ponovno opozarja na dejstva, ki so že splošno znana. Dejstva, da je policija

---

²⁹ Slavnostni uvod, uvod, predgovor, opisuje namen in cilje v splošnem ter pogosto določa široka načela, cilje ali vrednote.

javni organ, da morajo biti postopki te službe skladni s predpisi in da so policijski uslužbenci izenačeni z drugimi državljani, so javnosti že dolgo znana.

Manj znana javnosti so mogoče dejstva iz naslednjega poglavja Kodeksa, ki primerja policijo in celoten kazenskopравни sistem. Tukaj Kodeks strogo loči med policijo, sodstvom, tožilstvom in nazadnje organom, ki izvršuje kazenske sankcije. Omenja tudi, da policija praviloma nima sodne funkcije, če pa jo ima, mora biti ta ustrezno omejena. Kodeks prav tako dopušča možnost, da je policija v določeni meri podrejena tožilstvu ali sodišču. V zadnji točki tretjega poglavja Kodeks prepoveduje policiji opravljanje nalog zaporniškega osebja.

Kot smo že omenili, je policija javni organ, zato je zanjo vsekakor pomemben tudi ugled v javnosti, na kar opominja naslednje poglavje, ki pravi tudi, da je policija praviloma uniformirana in navzven jasno prepoznavna. Na tem mestu kodeks zahteva tudi ustrezno organizacijsko strukturo policije, za katero je značilna jasna hierarhija poveljevanja, aktivno sodelovanje z drugimi državnimi in nevladnimi organi ter ustanovami, ustrezno sodelovanje z javnostjo in nenazadnje tudi stalen poostren boj proti vse bolj pereči problematiki, povezani s korupcijo.

Kodeks se v svoji vsebini dotakne tudi kadra, ki izvaja policijsko delo, tj. uslužbencev policije, njihovega izobraževanja, usposabljanja in zaposlovanja. Smernice glede osebnih lastnosti policistov so več ali manj jasne, temu je dodan še pogoj, ki osebe s preobsežno in pretežno kriminalno kartoteko izključuje iz izbora kadra za policijsko službo. Nadalje je poudarjen pomen splošnega in specialističnega policijskega usposabljanja, ki mora v vseh pogledih temeljiti na temeljnih vrednotah demokratične pravne države.

Kodeks od 35. do 46. točke navaja zahteve po spoštovanju človeškega življenja, prepoveduje kakršnokoli nečloveško ravnanje ter opozarja na načelo sorazmernosti glede uporabe policijske sile. Policiste opominja na njihovo poštenost, nepristranskost in nediskriminacijo pri opravljanju nalog, na nujnost varstva osebnih podatkov ter na spoštovanje temeljnih človekovih pravic in svoboščin.

Zanimiva je 44. točka, ki v svoji vsebini vsebuje besedo »etično« in pravi, da policisti z vsemi ravnajo etično in spoštljivo. V zadnji točki tega poglavja je omenjen pojem korupcije in njena negativna vloga v policiji.

Kodeks v nadaljevanju posebej omenja policijsko preiskavo in aretacijo oziroma odvzem prostosti, kot dva od strožjih ukrepov policije, s katerimi se občutno posega v integriteto osumljencev. Kodeks tukaj opozarja na načelo nedolžnosti oseb v postopku, izraža nujnost po pomoči policije žrtvam kaznivih dejanj, pri točkah o odvzemu prostosti pa se Kodeks dotakne predvsem pravic prijetih oziroma pridržanih oseb.

Predzadnje poglavje Kodeksa govori o odgovornosti in nadzoru nad policijo. Tukaj je poudarjeno dejstvo, da policija nosi odgovornost do države in državljanov in da je kot takšna tudi pod stalnim in učinkovitim zunanjim nadzorom. V 63. točki zahteva od držav članic, da izdelajo svoje nacionalne kodekse policijske etike, ki bodo v svoji vsebini skladni z vsebino evropskega priporočila.

Zadnje 7. poglavje Kodeksa omenja in spodbuja raziskave o policiji ter mednarodno sodelovanje na področju policijske etike. Od Sveta Evrope pa zahteva, da stalno skrbno preverja, kako države članice evropskega prostora izvajajo Evropski kodeks policijske etike.

5 POMEN ETIČNEGA KODEKSA IN NJEGOVIH NORM PRI DELU IN RAZVOJU POLICIJE

Kodeks policijske etike in etika policijskega dela nasploh igrata pomembno vlogo tudi pri razvoju policije kot državne organizacije. Eno izmed poglavij Temeljnih usmeritev za pripravo srednjeročnega načrta razvoja in dela policije³⁰ za obdobje od leta 2003 do 2007, ki je govorilo o uveljavljanju in nadgradnji notranjih organizacijskih pravil in etičnih norm policijskega delovanja, je izražalo zahtevo, da policija:

- nenehno spremlja in ocenjuje izvajanje notranjih organizacijskih pravil in etičnih norm njenega delovanja na vseh organizacijskih ravneh in
- neprestano sprejema ustrezne ukrepe za prilagajanje in nadgrajevanje notranjih organizacijskih pravil in etičnih norm njenega delovanja.

Skladno z omenjenimi usmeritvami je bil izdan t. i. memorandum teh usmeritev, ki je v svoji vsebini upošteval tudi določbe Evropskega kodeksa policijske etike, predvsem s področja izobraževanja in usposabljanja, ki pa ne sme biti omejeno le na interno izobraževanje oziroma usposabljanje, temveč mora biti okvir tega postavljen nekoliko širše. To pomeni, da je ta načrt izrazil željo tudi po izobraževalnih oblikah v institucijah izven policijskih struktur. V sklopu sodelovanja z drugimi zunanji institucijami je bila z memorandumom izražena potreba po raziskovanju, ki bi podrobneje opredelilo elemente policijske etike, s čimer bi se konkretizirali imperativi policijske stroke, vrednote policijskega dela in vrline policistov, da ne omenjamo postavitve standardov strokovnega in etičnega ravnanja policistov, ki so bili v preteklosti sicer že postavljeni in določeni.

Po Srednjeročnem načrtu razvoja in dela policije³¹ za obdobje od leta 2003 do 2007, ki ga je izdal minister za notranje zadeve skladno z določbami Zakona o policiji in pomeni podlago za pripravo letnih načrtov dela policije in letnih načrtov dela policijskih enot, so bili v okviru programa za zagotavljanje zakonitosti in etičnosti policijskih postopkov določeni kriteriji vrednotenja uspešnosti, in sicer:

- sprejetje sprememb in dopolnitev kodeksa policijske etike (kar se je izvedlo v letu 2008),
- število utemeljenih pritožb,
- število kaznivih dejanj, katerih storitve so osumljeni delavci policije,
- število ukrepov na podlagi ugotovljenih kršitev organizacijskih pravil in etičnih norm.

---

³⁰ Pripravljene so na podlagi ugotovitev preteklega izvajanja del in nalog policije, ugotovitev iz poročil o delu policije v zadnjem petletnem obdobju ter analiz s posameznih področij policijskega dela in javnomnenjskih raziskav, ugotovitev iz razgovorov s posameznimi vodstvenimi delavci policije ter s predstavniki Vrhovnega državnega tožilstva, Senata za prekrške in Urada varuha človekovih pravic.

³¹ Izdelan na podlagi usmeritev iz opombe, št. 30.

Zelo pomemben dokument, ki se v svoji vsebini dotika etičnega kodeksa policije oziroma policijske etike nasploh je tudi Protikorupcijski program v policiji iz leta 2002. Vsebina tega programa je bila poleg statističnih podatkov o koruptivnih kaznivih dejanjih in osnovnih smernic za preprečevanje in odkrivanje korupcije v policiji med drugimi črpana tudi iz Kodeksa policijske etike in Kodeksa ravnanja javnih uslužbencev. Omenjen program definira korupcijo v policiji kot obliko korupcije, ki je v nasprotju s temeljnimi določili ustave, z zakoni in s kodeksom policijske etike. Zato je v nadaljevanju programa navedeno, da brez skladnosti policijskega delovanja z zakoni, s strokovnimi pravili in etiko, torej brez integritete policijskega dela, ni mogoča profesionalna policija v demokratični družbi. Etičnost policijskega dela je prav tako omenjena v enem izmed načel protikorupcijskega programa.

V nadaljevanju si pogledjmo kriterije za ugotavljanje nedopustnega in neetičnega ravnanja policistov in delavcev policije, ki jih opredeljuje že omenjeni Protikorupcijski program. Policist stori nedopustno in neetično ravnanje, če:

- ❖ nepravilno uporablja ali poskuša uporabljati svoj položaj policista v lastno korist ali korist drugih oseb,
- ❖ v nasprotju s svojimi dolžnostmi ali v nasprotju s pravno podlago uporabi, objavi, sporoči ali izroči drugi neupravičeni osebi informacije, podatke ali dokumente policije ali jo seznaniti z njihovo vsebino;
- ❖ brez utemeljenega razloga išče in vzdržuje stike z osebami, ki so bile pravnomočno obsojene za naklepno kaznivo dejanje, ki se preganja po uradni dolžnosti; ali so v kazenskem postopku za taka dejanja; ali so v preiskavi, razen če gre za opravljanje policijskih nalog;
- ❖ zahteva, sprejme ali se strinja, da bo v zvezi z opravljanjem policijskih nalog sprejel zase ali za druge osebe storitve ali usluge fizičnih ali pravnih oseb brez ustreznega plačila;
- ❖ ne ravna v skladu z Uredbo o omejitvah in dolžnostih javnih uslužbencev v zvezi s sprejemanjem daril;
- ❖ je v denarni ali drugačni materialni obveznosti do fizične ali pravne osebe, tako da to lahko vpliva na njegovo izvajanje nalog v policiji, ali če je v taki odvisnosti do osebe iz tretje alineje;
- ❖ izkoristi status policista tako, da brezplačno vstopa v objekte in druge prostore, kjer potekajo javne prireditve ali je vstop dovoljen vsem pod enakimi pogoji;
- ❖ opravlja ali sodeluje v poslovni ali drugi dejavnosti, ki ni skladna s predpisi, ki urejajo to področje;
- ❖ posreduje ali uporabi posredovanje za svoje sorodnike ali znance pri sprejemu kandidatov na delo v policijo,
- ❖ posreduje ali uporabi posredovanje pri napredovanjih, premestitvah, ocenjevanju dela tako, da bi sebe ali drugo osebo neutemeljeno postavil v bolj ali manj ugoden položaj.

Izrazitega pomena so tudi t. i. protikorupcijska priporočila, ki so izrednega pomena za zakonito, strokovno in etično delo v policiji. Tukaj je poleg poznavanja

oblik korupcije, nedopustnih in neetičnih ravnanj in kazenskopравnih vrednotenj dejanj korupcije potrebno poznati tudi kodeks policijske etike.

Področju zakonitosti se posveča veliko pozornosti, medtem ko se največkrat pozabi na področje poštenosti – policijsko etiko. In prav tu sta največja zmota in pomanjkljivost, kajti tudi poštenost, pripadnost službi, ravnanje po kodeksu policijske etike so policijske vrline in vrednote, ki jih je nujno potrebno obnavljati, krepiti in negovati z vso potrebno skrbnostjo. Policija, ki to neguje, je v veliko manjši nevarnosti, da se v njej razširi korupcija (Protikorupcijski program v policiji, 2002).

6 NEETIČNOST POLICIJE IN KRITIČNI VIDIKI ETIČNEGA KODEKSA

V preteklosti so bile v javnosti razkrite najrazličnejše afere, ki so prizadevale policijsko organizacijo, zaradi česar se je nemalokrat vzbudil vtis, da je policija dokaj dezintegrirana organizacija z vprašljivo moralo. Vsekakor je neetičnost policistov zelo škodljiva, saj kaže na patologijo policijske organizacije. Prav tako ustvarja dileme, ki odpirajo vprašanja, kako je z ugotavljanjem in pregonom etičnih kršitev.

Policijsko poklicno življenje mora stremeti k dobremu ravnanju in koristnemu upravljanju z ljudmi, kar se pa mnogokrat pokaže za nasprotno, saj pri tem ni zaznati tiste etičnosti, ki je neizogibno potrebna. Ključni in osrednji dejavnik vizualizacije deviantnosti in neetičnosti v policiji so mediji, za katere je organ, kot je policija, zelo zanimiv, predvsem zaradi narave del, ki jih policija opravlja oziroma obravnava. Prikriti pojavi, ki jih policija odkriva, podatki, s katerim policija razpolaga, dogodki, s katerimi se ukvarja, so tiste značilnosti policijske dejavnosti, ki so vsekakor zelo zanimive za medije in javnost. Zato so mediji tudi izrazito naklonjeni odkrivati nepravilnosti v delovanju policije, kar pa se ne dogaja le policiji, temveč tudi drugim državnim represivnim organom.

Če se pojavlja neetičnost na delovnih mestih v policiji, zlasti na tistih, ki so najbolj vidna in javno nadzorovana, potem je sloves policije dejansko ogrožen. Neetičnost v policijskih enotah se lahko pokaže ne le pri delu s klienti na terenu, ampak tudi v razmerjih med policisti, v odnosih med policijskimi organizacijami. Tu hierarhizacija funkcij lahko povzroči, da se nekateri posamezniki obnašajo nepošteno in ne ravnavo skladno z visokimi poklicnimi standardi. S tem je nedvoumno ogrožena in kršena formalna in normativna etika.

Policijska etika, kakršno imamo, je odsev razmer v policiji, za katere je poleg stanja v družbi odgovoren predvsem policijski menedžment. Ta ima največji vpliv na etiko, poleg različnih drugih dejavnikov, kot so poleg prava tudi politika, ideologije, stranke in religije. Za vzdrževanje in razvoj policijske etike je odgovoren tudi policijski sindikat, ki naj bi poleg policijskega menedžmenta izražal pobude za ugotavljanje moralne odgovornosti, vendar od vsega začetka do tega ni prihajalo. Na splošno pa lahko rečemo, da etiko ustvarja firma s svojim kodeksom.

Tako kot je policija omejevana s številnimi različnimi akti in še posebej s svojimi notranjimi pravili, je njeno delovanje zaokroženo tudi s kodeksom policijske etike, ki pa gotovo ni najvišji domet naše regulacije policijske deontologije, saj se je kodeks v preteklosti izkazal kot povsem nepomembno sredstvo za utrjevanje etičnih vrednot. Preprosto zato, ker kodeks še ni integriran dejavnik policijske podobe. Nanj se spomnijo le ob kakšnih posebnih vprašanjih, dostikrat pa se ga napačno predstavlja kot sredstvo, ki samostojno ureja vsa vprašanja poklicne etike v policiji.

Izkazalo se je, da je Kodeks policijske etike le priročna brošurica, ki jo malokdo jemlje resno (po Pečarju, 2000, str. 25–30).

7 KODEKS POLICIJSKE ETIKE V MEDNARODNIH OKVIRIH

7.1 SPLOŠNI ORIS VSEBINE KODEKSOV POLICIJSKE ETIKE DRUGIH EVROPSKIH DRŽAV

Leta 2004 je na Nizozemskem potekala mednarodna konferenca z naslovom Etični standardi v javnem sektorju, v okviru katere se je izvedel strokovni seminar z naslovom Etični standardi in policijske organizacije. V sklopu seminarja so se obravnavali nacionalni kodeksi policijskih etik evropskih držav. Ugotovljeno je bilo, da so predvsem vzhodne evropske države, kot so Estonija, Litva, Latvija, Poljska, Bolgarija in Romunija dokaj pozno sprejele kodeks s tega področja, in sicer po sprejetju Evropskega kodeksa policijske etike, če ne štejemo kodekse, ki so policistom zgolj prepovedovali določena početja in ravnanja. Kodeksi teh držav so bili oblikovani na podlagi priporočil Sveta Evrope (glej Mekinc, 2004, str. 416).

Kodeksi policijske etike večine evropskih držav, bodisi zahodnega bodisi vzhodnega bloka, so si med seboj zelo podobni. Posebej izrazito je izstopala ena značilnost našega kodeksa iz leta 1992, in to je institut častnega razsodišča, katerega ne pozna nobena od držav, ki so bile predstavljene na zgoraj omenjeni konferenci. In v letu 2008 je bil tudi pri nas z novim kodeksom ukinjen ta nepotreben institut. Drugače rečeno, v marsikaterih državah ni moč zaslediti organa, ki bi pravno-formalno ugotavljal moralno odgovornost za kršitev določil kodeksa. V določenih kodeksih sicer obstajajo organi, ki imajo funkcijo skrbeti za izvajanje kodeksa, vendar je njihova osnovna naloga skrb za morebitno revizijo kodeksa oziroma uvajanje potrebnih sprememb v ta dokument (glej Mekinc, 2004, str. 417). V nekaterih državah, npr. v Franciji, je ugotavljanje odgovornosti na tem področju prepuščeno posebni inšpekciji, drugje npr. v Nemčiji ali v ZDA pa je to naloga posebnega neodvisnega organa oziroma komisije, ki se ustanovi naknadno (glej Žaberl, 2000, str. 190).

Ko primerjamo naš kodeks policijske etike z drugimi takšnimi kodeksi, ugotovimo, da obstajajo kodeksi, ki sploh ne obravnavajo moralne odgovornosti za kršitve določil kodeksa, nekateri drugi pa to odgovornost prenašajo na disciplinsko ali celo kazensko odgovornost, saj v nekaterih primerih nobeno določilo kodeksa ni takšno, da njegova kršitev ne bi avtomatsko predstavljala hujše kršitve (glej Mekinc, 2004, str. 417).

Nekateri tuji policijski kodeksi predpisujejo moralni način obnašanja policijskih menedžerjev in ne le navadnih policistov. Za prve je značilno, da neposredno ne opravljajo dejavnosti, s katerimi se posega v človekove pravice in svoboščine, temveč se ukvarjajo z vodenjem podrejenih oziroma tistih, ki so neposredni izvrševalci pooblastil, s katerimi se posega v integriteto državljanov. Takšno vsebino zasledimo v npr. v Kodeksnih pravilih nemške policije in tudi v Kodeksu etike Mednarodnega združenja policijskih šefov ZDA (glej Žaberl, 2000, str. 189).

Ko govorimo o tem, katere subjekte zavezuje določen policijski kodeks etike, lahko ugotovimo, da nekateri tuji kodeksi (npr. francoski kodeks) zavezujejo tudi druge osebe, ki niso izrecno policijski uslužbenci, vendar opravljajo policijske naloge

oziroma pri njih sodelujejo. V nekaterih državah, kjer policija ni edini organ s policijskimi pooblastili in imajo takšna pooblastila tudi pripadniki vojaških organov ali obveščevalnih služb, pa je seveda takšen kodeks zavezujoč tudi zanje (Kotnik v: Žaberl, 2000, str. 189).

Praviloma za vse tuje kodekse policijske etike za razliko od našega kodeksa iz leta 1992 velja, da niso zapisani v strogo trdem pravniškem jeziku, tako da je stil pisanja primerno prožen in mehak. Ko govorimo o vsebini kodeksov, pa lahko pri vseh zasledimo poudarjeno zakonitost in humanost, kar se navezuje na spoštovanje človekovih pravic in svoboščin, prepoved mučenja ali podobnega ponižujočega ravnanja idr. Seveda nam primerjava takšnih kodeksov pokaže tudi nekatere razlike med njimi. V francoskem kodeksu npr. ne najdemo določb o profesionalnosti in strokovnosti policistov, medtem ko je to izrazito poudarjeno v nemškem kodeksu. Večina tujih kodeksov govori o neodvisnosti policijskega dela, varovanju ugleda policije, javnosti policijskega dela, varovanju poklicne tajnosti itd. (glej Žaberl, 2000, str. 189).

V nekaterih državah (Bolgarija, Romunija) kodeks etike podpiše minister za notranje zadeve, medtem ko ga v drugih državah podpiše glavni predstojnik policije (direktorji). Spet v nekaterih državah pa kodeks sploh ni podpisan, tako kot pri nas (glej Mekinc, 2004, str. 422).

Zanimiva je tudi primerjava kodeksov z vidika sprejemanja. Tuje države so sprejele takšne kodekse na pobudo neformalnih policijskih združenj, medtem ko je bil naš kodeks iz leta 1992 sprejet zgolj na podlagi aktivnosti policijske organizacije (glej Žaberl, 2000, str. 190). V letu 2008 je prišlo do sprememb na tem področju in je bil nov kodeks sprejet na pobudo organa znotraj policije v sodelovanju s policijsko izobraževalno ustanovo in reprezentativnega sindikata.

7.2 KODEKSI POLICIJSKE ETIKE NEKATERIH SREDNJEVROPSKIH DRŽAV

7.2.1 Kodeks policijske etike Republike Francije

V Republiki Franciji je bil kodeks policijske etike sprejet nekaj let prej kot pri nas, in sicer 18. marca leta 1986. To je bila ena izmed reform njihove nove vlade, ki je prevzela oblast po letu 1981. Kodeks etike vsebuje 20 členov, ki so razdeljeni na štiri dele. Prvi del je sestavljen iz šestih členov, ki vsebujejo predvsem osnovna načela delovanja policije v odnosu do države in družbe. V svoji vsebini določajo francosko policijo kot državno policijo, ki:

- na celotnem ozemlju štiti temeljne svoboščine, varuje državne institucije, vzdržuje javni red in varuje državljane ter njihovo premoženje,
- opravlja svoje naloge skladno z Deklaracijo o pravicah človeka in državljana, z ustavo, zakoni ter mednarodnimi konvencijami in je dostopna in na voljo vsem državljanom Francije;
- je hierarhična organizacija, ki spada pod okrilje notranjega ministrstva Republike Francije in je kot takšna v celoti zavezana temu kodeksu.

Drugi del kodeksa vsebuje šest členov, ki se nanašajo na splošne dolžnosti uradnikov francoske policije in v svoji vsebini:

- poudarja lojalnost policista do državnih institucij, njegovo poštenost, nepristranskost ter dolžnost ohranjanja dostojanstva v vseh okoliščinah, ne glede na državljanstvo in status oseb;
- poudarja dolžnost ukrepanja v vseh primerih, ko je zaznano kaznivo dejanje, s katerimi so ogroženi življenje in premoženje ali javni red;
- opozarja na načelo sorazmernosti pri uporabi sile, ki mora biti zakonita;
- opozarja na prepoved nečloveškega in poniževalnega ravnanja;
- poudarja svobodno izražanje policistov v mejah pravil molčečnosti in zaupnosti;
- izraža absolutno podporo ministra za notranje zadeve nacionalni policiji v vseh primerih kakršnegakoli neupravičenega negativnega vpliva.

V tretjem delu kodeksa zasledimo pravice in dolžnosti uradnikov policije oziroma organov, ki jim pripadajo, in se nanašajo predvsem na pravila, ki izhajajo iz hierarhije in z njo povezano verigo poveljevanj. Četrty del kodeksa je namenjen nadzoru nad delovanjem policije in v svoji vsebini za nadzor pooblašča Splošni inšpektorat za nacionalno policijo in Generalni inšpektorat za upravo.

7.2.2 Kodeks policijske etike Republike Grčije

Grčija je trenutno veljavni kodeks policijske etike sprejela v decembru leta 2004 s predsedniškim odlokom, ki ga je poleg predsednika države podpisal tudi minister za notranje zadeve. Vsebinsko gledano je omenjen kodeks sestavljen iz 8. osnovnih delov, od katerih je vsak razdeljen na več točkovnih faz, ki so črkovno označene.

Prvi del kodeksa v točkah od a do d navaja generalne dolžnosti policije in nalaga policijskim uslužbencem, da služijo svojemu narodu in pri tem svoje dolžnosti in naloge prilagajajo državi in njenim zakonom. Policijsko osebje je obvezano, da spoštuje človeško dostojanstvo ter ščiti človekove pravice posameznikov in družbenih struktur. Pri svojem delu mora vedno zagotavljati javni red, služiti javnemu interesu in spoštovati legitimne zasebne interese.

Drugi del kodeksa obravnava temeljna vodila pri policijskem delu in v osmih točkah zavezuje policijsko osebje k:

- predanosti načelom stalne pripravljenosti za izvajanje zakonov v času službenih dolžnosti;
- stalni skrbi za implementacijo zakonov s socialnim čutom, pri čemer se nikoli ne preseže dovoljene diskrecijske pravice, ki jim je dana. Vrednote policijskih uslužbencev bi morale biti objektivnost, transparentnost, samokontrola, ponos, trdnost, z vidika zaščite vseh državljanov brez kakršnekoli diskriminacije;
- upoštevanju življenja in varnosti vsakega državljana, kjer se ne sme tolerirati nikakršnega nečloveškega ravnanja;

- nenasilnemu delovanju, kadar je to mogoče in uporabi silo, ko je to neizogibno potrebno. Pri uporabi sile morajo delovati zmerno, brez nepotrebnih posledic za ljudi, orožje je dovoljeno le ob izrecno zakonsko danih pogojih;
- delovanju za zagotavljanje izvrševanja človekovih pravic in svoboščin, omogočanju normalnega družbenega življenja, zatiranju kriminala, ščitenju demokracije in izogibanju nepotrebnemu ravnanju, ki bi vodilo v konflikte z državljani;
- obravnavi kršitev zakonov brez diskriminacije, z razumno presojo, mirnostjo in vljudnostjo;
- ščitenju privatnega življenja posameznikov, kjer bi se interveniralo le, kadar je to neizogibno potrebno,
- spoštovanju zaupnosti glede službenih zadev.

Tretji del kodeksa nalaga policistom obveznosti v času aretacij in policijskih pridržanj. Razdeljen je na trinajst točk, ki v svoji vsebini predvidevajo:

- pridržanje ob podanih zakonskih pogojih, ki mora biti izvršeno previdno in dosledno, s primernim obnašanjem, brez vsakršnega žaljenja časti, ponosa in dostojanstva pridržane osebe, z uporabo sile, ko je neizogibno potrebna, da se prepreči nasilno vedenje pridržanega ali njegov beg;
- obveščanje pridržane osebe o razlogih za pridržanje in o pravicah, ki mu pripadajo, v jeziku, ki ga razume;
- omogočanje komunikacije pridržane osebe z zunanjim svetom, predvsem z konzularnim predstavništvom tuje države, če gre za tujca;
- omogočanje neposredne komunikacije pridržane osebe z njegovim odvetnikom;
- omogočanje nadzora izvajanja pridržanja pristojnim mednarodnim organizacijam;
- varovanje pridržanih oseb z vidika zagotavljanja varnosti, zdravja in zaščite, nedovoljeno je mešano pridržanje (mladoletnikov s polnoletnimi osebami, moških z ženskami idr);
- zagotavljanje potrebne medicinske pomoči v času pridržanja;
- preprečevanju vsakega nečloveškega, diskriminacijskega ravnanja;
- izročanje pridržanih oseb pristojnim pravosodnim organom v času, ki je zakonsko predpisan;
- izvajanje zakonitih ukrepov za preprečevanja bega pridržane osebe;
- vodenje registra pridržanj in pridržanih oseb v uradnih evidencah.

V nadaljevanju kodeks v petih točkah četrtega poglavja določa smernice predkazenskega postopka, medtem ko v petem poglavju obravnava pomoč državljanom in zahteva, da se državljanom pomaga s človeškostjo, socialno zavestjo, prožnostjo. Z delom, ki mora biti pravično in učinkovito, se mora ustvarjati zaupanje, sodelovanje in socialni čut, brez predsodkov zaradi barve, spola, ideologije, vere, seksualne orientacije, starosti, socialnega statusa ali drugih osebnih okoliščin osebe v postopku. Posebna pozornost mora biti namenjena otrokom, ženskam, starejšim osebam in invalidom in treba jim je dati posebno zaščito.

Šesto poglavje obravnava uslužbenca policije kot služabnika ljudstvu, ki ima enake pravice kot drugi državljani, razen tistih, ki mu jih nalaga določen zakon in je to potrebno zaradi opravljanja nalog. Poudarjen je pomen medsebojnih odnosov med starejšimi in mlajšimi uslužbenci z vidika ohranjanja discipline, solidarnosti in enotnosti. Omenjena je osebna odgovornost vsakega policista za storjena dejanja in neodvisen nadzor nad delom policistov. Zaželeno je sodelovanje z drugimi javnimi organi, institucijami in organizacijami s ciljem služiti javnim interesom. Zasebni interesi morajo biti izključeni, poudarjen je boj proti korupciji in obvezna je prijava teh dejanj ustreznim organom nadzora.

Predzadnje poglavje vsebuje zaprisego izvajalcev tega kodeksa, v okviru katere se izvajalec zapriseže, da bo spoštoval človeške vrednote vsakega človeka s ponosom, da z izvrševanjem policijskih nalog služi ljudem, da ob sprejemanju nevarnosti svojega poklica deluje za dobrobit družbe, z zglednim obnašanjem, primernim za javnega uslužbenca, ob pričakovanju javne podpore.

Zadnje osmo poglavje kodeksa določa, da je za nadzor nad izvajanjem določil odgovoren resorni minister.

7.3 PRIMERI MEDNARODNIH ETIČNIH KODEKSOV ORGANOV PREGONA IN KODEKSOV ETIKE POLICIJ IZ NEEVROPSKEGA PROSTORA

7.3.1 Kodeks organov pregona iz leta 1957

Za primer bomo spoznali Kodeks etike organov pregona iz leta 1957, ki ga je sprejelo Mednarodno združenje načelnikov policije v ZDA in s katerim so se postavili standardi policijske odgovornosti. Kodeks je sestavljen iz štirih odstavkov, ki niso oštevilčeni in so označeni z narekovaji na začetku vsakega odstavka in na koncu besedila. Kodeks je pisan v prvi osebi in vsebuje izjavo o:

- temeljni dolžnosti uradnika organov pregona, ki pomeni služenje človeštvu s poudarkom na varovanju življenja in lastnine, zaščiti nedolžnih pred prevaro, šibkih pred nasiljem in zastraševanjem, miru pred neredom ter na varovanju ustavnih pravic vseh oseb, predvsem svobode, enakopravnosti in pravičnosti;
- neomadeževanem privatnem življenju in ohranjanju miru in poguma v primeru nevarnosti, prezira in posmeha, razvijanju samozavesti in stalni skrbi za počutje drugih, iskrenosti v mislih in dejanjih v zasebnem in poklicnem življenju, ohranitvi ugleda z vidika spoštovanja zakonov, varovanja podatkov zaupne narave in uradne tajnosti;
- nedovoljenem vplivu osebnih občutkov, predsodkov, sovraštva in poznanstev na profesionalno delo in odločitve, o nedovoljenem sklepanju kompromisov pri obravnavi kaznivih dejanj in v postopkih kazenskega pregona, izvrševanja

zakonodaje brez strahu in uslug, uporabe nepotrebne sile in sprejemanja napitnin.

- prepoznavanju službene značke kot simbola javnega zaupanja, ki se mora ohranjati tako dolgo, kot je uradnik kazenskega pregona predan etičnim načelom službe, v smislu neprestanega prizadevanja za uresničitev teh ciljev in idealov, predanosti bogu in poklicu, kateremu uradnik pripada.

Kodeks etike organov pregona iz leta 1957, ki je bil kasneje v letu 1989 tudi prenovljen oziroma nadomeščen z novim, je s svojo vsebino zavezal vse uradnike kazenskega pregona, ki so morali biti seznanjeni z njegovo vsebino. Vsebina prejšnjega in novejšega kodeksa se v nekaterih državah ZDA še danes uporablja za osnovna etična merila policijskih uslužbencev (npr. Kodeks letališke policije Los Angeles).

7.3.2 Interpolov kodeks etike za uslužbence organov pregona

Naveden kodeks je skupaj s kodeksom ravnanja za organe pregona sprejela Generalna skupščina mednarodne organizacije Interpol v letu 1999. V svoji vsebini se sklicuje na pet osnovnih dolžnosti, ki so originalno zapisane v prvi osebi, in sicer;

- dolžnost izvrševanja pooblastil na podlagi prava in v imenu ljudstva ter zavzemanja za uresničevanje visokih pričakovanj ljudi;
- dolžnost uveljavljanja zakonov v dobri veri, s poštenostjo, pogumom, s celovitostjo, po najboljših močeh in sposobnostih;
- dolžnost krepitve zaupanja ljudstva v pravo;
- dolžnost zavračanja zlorabe pristojnosti in znanja;
- dolžnost služenja ljudem za doseg ciljev.

Že omenjeni Interpolov kodeks za ravnanje organov pregona pa se je v svoji vsebini osredotočil na poštenost in integriteto, pravičnost in strpnost, uporabo sile in zlorabo pooblastil, vestno in prizadevno opravljanje zakonitih nalog, zaupnost, videz ter sodelovanje in partnerstvo.

7.3.3 Kodeks etike mejne policije BIH

V nadaljevanju si pogledjmo etični kodeks, ki zavezuje vse zaposlene v mejni policiji države Bosne in Hercegovine. Napisan je v prvi osebi ednine in je sestavljen iz desetih zapovedi. Kodeks vsebuje uvod, ki v svoji vsebini navaja, da so uslužbenci mejne policije skrbno izbrani in nato obveščeni o obstoju kodeksa, katerega vsebino je treba po preučitvi brezpogojno spoštovati. Po seznanitvi z vsebino je potrebna zaobljuba. V nadaljevanju je izražena zahteva po višjih standardih strokovnega in osebnega vedenja policistov, v primerjavi z drugimi člani civilne družbe. Ob sprejemu

značke mejnega policista BIH se sprejme še dolžnost izpolnjevati naslednje zapovedi, ki se nanašajo predvsem na:

- privrženost javnemu redu in varnosti za vse ljudi, ki so pod pristojnostmi mejne policije;
- uveljavljanje enakosti pred zakonom za vse ljudi, ne glede na njihovo vero, etično pripadnost, spol, raso ali narodnost;
- poznavanje najvišje prioritete, to je varovanje človeškega življenja;
- uporabo sile za doseg zakonitih ciljev le v primerih, ko so vsa ostala sredstva in metode izčrpana kot neučinkovita;
- uporabo smrtonosne sile le v primerih, ko je ogroženo življenje;
- nedovoljeno sodelovanje v kriminalnih dejavnostih in korupciji ter prepovedano sprejemanje daril in uslug;
- pošteno in pravočasno poročanje o opravljenih nalogah, tudi takrat, ko so bile storjene napake;
- neupravičeno uporabo policijske značke v politične ali druge interese;
- medsebojno sodelovanje in pomoč v primeru nerešljivih poklicnih težav;
- konstantno usposabljanje in izobraževanje, profesionalni razvoj, primeren osebni zunanji izgled;
- vzpostavitev profesionalnega odnosa do osebnih težav s ciljem ohraniti ugled države in njene policije;
- ustvarjanje boljšega življenjskega okolja s trdim službenim delom;
- prizadevanje za doseg višjega življenjskega standarda;
- prepoved prilagajanja predpisov v zasebne interese;
- izpostavljanje nevarnostim, ko je to potrebno zaradi zaščite ljudi.

7.3.4 Kodeks etike za policijske uslužbence province Quebec

Na tem mestu si pogledjmo še en primer etičnega kodeksa policije, in sicer kanadske province Quebec. Zasnovan je bil v začetku dvajsetega stoletja in se danes ponaša s trinajstimi točkami, ki so razdeljene na dva dela. V prvem delu kodeks uveljavlja splošna načela, ki veljajo v policiji Quebec, in določa:

- dolžnosti in standarde ravnanja policijskih uradnikov, kadar so ti v odnosih z javnostjo pri opravljanju svojih nalog;
- veljavo kodeksa za policiste in vse druge uslužbence, ki opravljajo naloge stražnikov in avtocestnih nadzornikov z ustreznimi pooblastili;
- spodbuja nenehno nadgrajevanje splošne razgledanosti in razvoj poklicnega znanja skozi izobraževalne tečaje in programe, izmenjavo znanj in sodelovanje, s ciljem utrditi kakovostni odnos z javnostjo;
- poudarja namen kodeksa z vidika zagotavljanja boljše zaščite družbe, ob visokih standardih javnih storitev in poklicne vesti v policiji, v smislu spoštovanja človekovih pravic in svoboščin;
- predvideva sankcije za dejanja, ki bi pomenila odstopanje od norm tega kodeksa.

V drugem poglavju kodeksa so zajete dolžnosti in standardi ravnanja policista. Gre za zapovedi, ki narekujejo dejanja, ki jih policist ne sme storiti. Po kodeksu policije Quebec policist ne sme:

- pri govoru uporabljati nespodobnih in žaljivih besed,
- zavrniti posredovanje identifikacijskih podatkov ali nošnje identifikacijske oznake, kadar je v neposrednem odnosu z javnostjo;
- zagrešiti dejanja ali uporabljati jezik, ki bi temeljil na razlikovanju glede rase, barve kože, seksualne orientacije, vere, političnega prepričanja, spola, etničnega porekla, narodnosti, starosti, invalidnosti;
- se nespoštljivo vesti proti katerikoli osebi;
- uporabiti večjo silo, kot je potrebna za izpolnitev naloge;
- groziti, ustrahovati in nadlegovati;
- zlorabiti svoj položaj in pooblastila;
- zadržati osebe zaradi zaslišanja, ko za to niso podani zakonski pogoji;
- prispevati h kršenju pravic;
- nepotrebno uničevati tuje premoženje in povzročati škodo;
- nezakonito razpolagati s tujimi sredstvi;
- podati lažno ali netočno poročilo;
- sprejeti ali ponujati daril, nagrad, uslug, drugih koristi in ugodnosti;
- priporočati konkretno odvetniško zastopanje določeni osebi v postopku,
- povzročati konfliktov med zasebnimi in javnimi interesi;
- omogočiti strankam v postopku uživanje alkoholnih pijač, drog in drugih substanc, ki vplivajo na njihovo zavest;
- postopati malomarno in s tem ogroziti zdravje stranke v postopku;
- posegati v pogovor med stranko v postopku in njegovim odvetnikom;
- razkazovati, rokovati ali nameriti orožje v nikogar brez razloga;
- omogočiti uporabo službenega orožja nepooblaščenim osebam.

Ena zadnjih določb kodeksa predpisuje obveznost direktorja policije, da v primerih zaznave kršitve kodeksa, obvesti o tem pristojnega komisarja in stranko, ki je bila prizadeta z dejanjem.

8 ZAKLJUČEK

Kodeks policijske etike je listina, ki ne sme biti le nepomemben dodatek k pravilom policijskega delovanja v sodobni demokratični družbi, temveč enakovreden in spoštovanja vreden dokument, ki mora služiti vsakemu policistu, da bo ta v vsakem primeru, kolikor to dopuščajo okoliščine, deloval v prid vsakega posameznika in družbe. Vsaka določba, ki jo vsebuje ta knjižica tenkega formata, je v večji meri jasna in preprosta, le upoštevati jo je treba z voljo in razumom. Če policist pri svojem delu upošteva moralna pravila svojega poklica, potem ga javnost ne graja, podcenjuje in odriva. Prav tako je policist, ki upošteva takšne norme, pri svojem delu bolj uspešen, ima trdnejšo samozavest in ponos.

V diplomskem delu smo spoznali osnovne značilnosti etičnega delovanja policijskega uslužbenca. Spoznali smo razloge, zakaj je pomembno, da policist deluje tudi skladno z moralnimi normami in zakaj je takšno ravnanje potrebno in nujno. Seveda kodeks ne zajema vseh možnih moralno-etičnih vprašanj, ki se lahko porodijo pri opravljanju policijskih nalog, vendar pa s svojo vsebino odkriva in ponuja kar precejšen in nepogrešljiv del odgovorov na takšna vprašanja.

Kot smo lahko izluščili iz vrstic obravnavane teme, kodeks policijske etike, bodisi da gre za nacionalne bodisi mednarodne okvire, lahko v svoji vsebini prepoveduje ali zapoveduje določena ravnanja. Vsekakor gre za izrecna in jasna pravila, ki sicer niso pravna obvezujoča, vendar z vidika človeške vesti zelo pomembna. Neupoštevanje določb kodeksov lahko vodi do posledic, ki so na prvi pogled sicer postranska neopazna škoda, lahko pa gre že za grobo kršenje s pravom zavarovanih človekovih pravic in svoboščin. Za primer lahko vzamemo policista, ki bi s svojim ravnanjem kršil določbo kodeksa o prepovedi podkupljivosti. Pri tem lahko dokaj hitro ugotovimo sum kaznivega dejanja, ki se preganja po uradni dolžnosti. Tudi pri policistu, ki bi v določenih postopkih obravnaval osebe različno glede na njihovo raso ali narodnost, bi ugotovili neupoštevanje kodeksa in tudi temeljnih določb marsikatere mednarodne listine.

Spoznali smo, da je policist moralno bitje, z vestjo in razumom in da policija ni birokratski državni aparat, ki deluje le v korak s pravnimi predpisi. Moralna pravila so s kodeksom policijske etike in drugimi neopredeljenimi moralnimi normami upravičeno postavljena ob bok številnim pravnim določilom, ta pa predstavljajo glavni steber pravne varnosti. Prav tako je policija kot javna služba vsem na očeh, zato je mora biti tudi njena moralna integriteta stabilna in neomajna.

Kodeks policijske etike je bil sprejet v upanju, da se njegova vsebina razširi in dejansko zaživi v glavah vseh tistih, ki so se odločili izvrševati policijska pooblastila. Njegova sprememba v letu 2008 je bila več kot dobrodošla, saj smo s tem dobili moderen in sprejemljiv kodeks, ki bo z lahkoto zaživel. Moramo priznati, da v današnjem času tak kodeks ne sme biti zapostavljen in obravnavan kot privesek nečemu. Tudi napisan ni bil z razlogom, da bi bil sam sebi v namen. V svoji kratki, a izčrpni vsebini policistom polaga na srce izredno pomembno sporočilo njihovega poklica tj. ravnati človeško in obzirno, korektno in pravično. In pravilno bi bilo, da bi vsak policist brez odstopanj in predsodkov upošteval njegove določbe, tako kot upošteva vsa pravna pravila.

LITERATURA

Monografije:

- Amnesty International Slovenije, Mirovni inštitut. Dokumenti človekovih pravic z uvodnimi pojasnili. Ljubljana, 2002.
- BOŠTIC, Alojz. Upravna kultura in etika dela javnih uslužbencev. Založba Modena, Grosuplje, 2000.
- BOŠTIC, Alojz. KOŠIR, Matej. RAJH, Vekoslav. Etika upravnega dela. Založba Paco, Ljubljana, 1997.
- CERAR, Miro. Večrazsežnost človekovih pravic in dolžnosti. Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana, 1996.
- Council of Europe Publishing. Police ethics in a democratic society. Strasbourg, 1997.
- DE ROVER, Cees. Služimo in varujemo: človekove pravice in humanitarno pravo za policijo in varnostne sile. Mednarodni odbor Rdečega križa, Ženeva, 2002.
- GAFFIGAN, J. Stephen. MCDONALD, P. Phyllis. Police integrity. U.S. Department of justice, ZDA, 1997.
- HAČEK, Miro. BAČLIJA, Irena. Sodobni uslužbenski sistemi. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, 2007.
- HEFFERNAN, C. William. STROUP, Timothy. Police ethics; Hard choices in law enforcement. The John Jay Press, College of Criminal justice, ZDA, 1985.
- KEČANOVIČ, Bečir. KLEMENČIČ, Goran. ZIDAR, Katarina. PAVLIN, Peter. IGLIČAR, Albin. Policijsko pravo in pooblastila. GV Založba, Ljubljana, 2006.
- KORENJAK, Nataša. KORENJAK, Karin. Poslovna darila. Diplomsko delo. Višja strokovna šola Maribor, 2003.
- KOS, Drago. Delati etično: kodeksi poklicne etike izpostavljenih poklicev in funkcij. Združenje seniorjev Slovenije – managerjev in strokovnjakov: Agencija za management. Založba Mondena, Grosuplje, 2002.
- MIKULAN, Marija. Preprečujmo kriminal skupaj. Založba Mihelač, Ljubljana, 1997.
- MILČINSKI, Janez. Medicinska etika in deontologija. Založba Univerzum, Ljubljana, 1982.
- PAGON, Milan. MEŠKO, Gorazd. LOBNIKAR, Branko. Etika, integriteta in človekove pravice z vidika policijske dejavnosti. Visoka policijsko-varnostna šola, Ljubljana, 2003.
- PERENIČ, Anton. Uvod v pravo. Visoka policijsko-varnostna šola, Ljubljana, 2002.
- RUS, Vojan. Etika in morala v sodobni družbi. Društvo T. G. Masaryk, Ljubljana, 1997.
- STRES, Anton. Etika ali filozofija morale. Družina d.o.o., Ljubljana, 1999.
- ŠPORDER, Željka. Sociologija profesije, ogled o društveni uvjetovanosti profesionalizacije. Sociološko društvo Hrvatske, Zagreb, 1990.
- ŠTER, Jože. Kaj je moralno?. Založba Davean, Ljubljana, 1994.

- ŠVAJNCER, Marija. Etika I. Založba Educa, Nova Gorica, 1995.
- ŽABERL, Miroslav. Policijska pooblastila. Visoka policijsko-varnostna šola Ljubljana, 2001.

Strokovna resorna literatura:

- DESANČIČ, Jernej. KAPUS, Milan. Kazensko pravo, Izobraževalni center MNZ, učno gradivo, Ljubljana, 1998.
- Evropski kodeks policijske etike, priporočilo Rec (2001)10 s komentarjem, Ministrstvo za notranje zadeve, Policija, 2003.
- GABER, Stanislav. Poklicna etika, študijsko gradivo. Policijska akademija, Ljubljana, 2003.
- Kodeks policijske etike. Ministrstvo za notranje zadeve, Ljubljana, 1992.
- KOCUVAN, Tomaž. Kodeks poklicne etike in profesionalnega obnašanja. Interno gradivo za opravljanje strokovnega izpita za izvajanje geodetskih storitev. Geodetska uprava R Slovenije, Ljubljana, 2002.
- Memorandum temeljnih usmeritev za delo policije 2003–2007. Ministrstvo za notranje zadeve, Ljubljana, 2002.
- NOVAK, Branko. Poklicna etika, študijsko gradivo. Policijska akademija, Ljubljana, 2007.
- Pravila policije. Ministrstvo za notranje zadeve, Policija, 2000.
- Protikorupcijski program v policiji. Ministrstvo za notranje zadeve, Policija, Ljubljana, 2002.
- Srednjeročni načrt razvoja in dela policije za obdobje od leta 2003 do 2007, Ministrstvo za notranje zadeve, Ljubljana, 2002.

Članki:

- ANŽIČ, Andrej. Etičnost nadzorovalcev v nadzorstvenem procesu – pogled od znotraj. Varstvoslovje, Visoka policijsko-varnostna šola, Ljubljana, letnik 2000, št. 2, str. 142.
- ČAS, Tomaž. Kodeks policijske etike, včeraj, danes, jutri. Varstvoslovje, Visoka policijsko-varnostna šola, Ljubljana, letnik 2000, št. 2, str. 144, 145.
- DVORŠAK, Andrej. Etika in kodeksi poklicne detektivske etike. Nove možnosti zasebnega varstva v Sloveniji. Visoka policijsko-varnostna šola, Ljubljana, letnik 1999, str. 94.
- KRISPER, Marjan. Kodeks etike in strokovna odgovornost informatikov. Uporabna informatika, Ljubljana, letnik 1998, št. 2, str. 7.
- LOBNIKAR, Branko. PAGON, Milan. Razlike med študenti varstvoslovja in študenti organizacije dela. Dnevi varstvoslovja, Visoka policijsko-varnostna šola, Ljubljana, 2000, št. 1, str. 309–310.
- MEKINC, Janez. Sprememba slovenskega kodeksa policijske etike v luči integracije v EU. Slovenski dnevi varstvoslovja, Fakulteta za policijsko-varnostne vede, Ljubljana, 2004, str. 416–422.

- MEKINC, Janez. Komentar h kodeksu. V: Evropski kodeks policijske etike, Priporočilo Rec (2001)10. Ministrstvo za notranje zadeve, Policija. Ljubljana, 2003, str. 17–19.
- PAGON, Milan. Policijska etika kot zvrst uporabne etike. Varstvoslovje, Visoka policijsko-varnostna šola, Ljubljana, letnik 2000, št. 2, str. 158.
- PAGON, Milan. Evropski kodeks policijske etike in policijska dejavnost v skupnosti. Varstvoslovje, Visoka policijsko-varnostna šola, Ljubljana, letnik 2002, št. 4, str. 333–338.
- PAVČNIK, Marijan. Morala kot vir prava. Pravniki, Ljubljana, letnik 1982, št. 7/9, str. 192–196.
- PEČAR, Janez. Vrednotenje kršitev kodeksa policijske etike. Revija za kriminalistiko in kriminologijo, Ljubljana, letnik 2000, št. 1, str. 24–30.
- PERENIČ, Anton. Še o odnosu med pravom in moralo. Zbornik znanstvenih razprav, Ljubljana, letnik 1981, št. 41, str. 206, 208.
- POLIČ, Vasilij. Ugovor vesti: včeraj in danes. Pravna praksa, Ljubljana, letnik 1995, št. 4, str. 28.
- POLUTNIK, Boštjan. KROPE Srečko. Etika policije in javno komuniciranje. Varstvoslovje, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, letnik 2004, št. 4, str. 397, 398, 399, 404.
- STRES, Anton. Dostojanstvo človeške osebe kot temeljna etična vrednota. Varstvoslovje, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, letnik 2000, št. 2, str. 168.
- ŠELIH, Alenka. Razhajanja med poklicnoetičnimi in pravnimi normami (teze). Zdravniški vestnik, Ljubljana, letnik 2001, št. 9, str. 463–464.
- ŠUMI, Robert. Krepitev integritete policistov – model dobre prakse. Varstvoslovje, Fakulteta za varnostne vede Ljubljana, letnik 2007, št. 3–4, str. 186–192.
- ŠUMI, Robert. Osutek novele Kodeksa policijske etike. Revija Varnost, Ministrstvo za notranje zadeve, Ljubljana, letnik 2008, št. 3, str. 35–36.
- ŽABERL, Miroslav. ŠUŠTAR, Špela. Etika policijskega dela. Slovenski dnevi varstvoslovja, Visoka policijsko-varnostna šola, Ljubljana, letnik 2003.
- ŽABERL, Miroslav. Kodeks policijske etike danes in jutri. Varstvoslovje, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, letnik 2000, št. 2, str. 187, 190.

Pravni viri:

- Zakon o policiji, Uradni list RS, št. 49/1998, s spremembami in dopolnitvami.
- Kodeks ravnanja javnih uslužbencev, Uradni list RS, št. 8/2001.

Internetni viri

Lobnikar, B. Žaberl, M. Mekinc, J. Slovenski policisti z evropskim kodeksom.
 URL=«[http://www.varuh-rs.si/index.php?id=106&tx_ttnews\[pointer\]=11&tx_ttnews\[tt_news\]=313&tx_ttnews\[backPid\]=873&cHash=dc5851484d](http://www.varuh-rs.si/index.php?id=106&tx_ttnews[pointer]=11&tx_ttnews[tt_news]=313&tx_ttnews[backPid]=873&cHash=dc5851484d)«. 16.3.2004.

Code of ethics of Quebec police officers.

URL=«http://www2.publicationsduquebec.gouv.qc.ca/dynamicSearch/telecharge.php?type=2&file=%2F%2FO_8_1%2FO8_1R1_A.htm«. 10.11.2008.

Code of ethics of the BIH border police.

URL=«<http://www.granpol.gov.ba/home/kodeks/Template.aspx?cid =6,1,1>«. 10.11.2008.

Code of police ethics of Hellenic Republic.

URL=«<http://209.85.129.132/search?q=cache:V2m1sVHjLTUJ:www.legislationline.org/download/action/download/id/1096/file/9813cd2684fe7071961cc56fc704.pdf+code+of+police+ethics+hellenic&hl=sl&ct=clnk&cd=1&gl=si&client=firefox-a>«. 15.11.2008.

15.11.2008.

Police ethics in France: Twenty years after.

URL=«<http://www.erces.com/journal/articles/archives/volume2/v02/v05.htm>«. 15.11.2008.

15.11.2008.

SEZNAM SLIK IN TABEL

Tabela 1: Nekateri vzroki in posledice neetičnega in nepravilnega odločanja v javni upravi.

Grafikon 1: Mnenje policistov o pomembnosti integritete – leto 2007

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

BIH	Bosna in Hercegovina
EU	Evropska unija
GPU	Generalna policijska uprava
MNZ	Ministrstvo za notranje zadeve
OZN	Organizacija združenih narodov
PA	Policijska akademija
RS	Republika Slovenija
SE	Svet Evrope
ZN	Združeni narodi
idr.	in drugo
npr.	na primer
str.	stran
št.	številka

IZJAVA O AVTORSTVU IN NAVEDBA LEKTORJA

Damir ROZMAN, rojen 16. 2. 1980 v Kranju, stanujoč v Lescah, Savska cesta št. 2/a, izjavljam, da je diplomsko delo z naslovom Vloga in pomen kodeksa policijske etike moje avtorsko delo. Strinjam se z objavo diplomskega dela na internetu.

Diplomsko delo je lektorirala Cvetka Lumbar, profesorica slovenskega jezika.